

Egyetemes Regénytár

Az imrefalvi leány

Irta
Farkas Pál

Singer és Wolfner kiadása
Budapest.

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-60-3 (online)
MEK-13989

TARTALOM

AZ IMREFALVI LEÁNY.

MORAL INSANITY.

AKI GYÜLÖLI AZT, AMI BANÁLIS.

AZ IMREFALVI LEÁNY.

Első kötet

I.

Az estély már javában folyt. Amint az már hasonló esetekben szokás, a vendégek ezuttal is csak tizenegy felé jöttek össze teljes számban. A lakás összes fogadóképes termei fényesen ki voltak világítva, a folyosón künn pedig a hirneves cukrász emberei sűrögtek és forogtak, mert mindjárt kezdődni kellett a vacsorának.

A táncra csak vacsora után kerül a sor, s így a fiatal hölgyek megpróbálták, hogy a ruháikat legalább a táncig épségben tartsák. Ez pedig nem volt könnyű feladat, mert a három szalonban vagy kétszáz ember állt vagy ült szorosan egymáshoz préselve. És mindenki megkönnyebbülve látta, amikor az inasok föltárták a nagy szárnyas ajtókat és jelentették, hogy kezdődik a vacsora.

Keresztúry Dénes szintén csak ugy tizenegy óra tájban jelent meg. Amikor belépett a szalonba, az egyik inas mély meghajlással egy kis borítékot adott át neki. Keresztúry kihuzta a kis kartonlapot és egy izgatott pillantást vetett a névre. Azután megkönnyebbülve látta, hogy ma este Antal Lily kisasszonyt fogja az asztalhoz vezetni. Ez a beosztás voltaképpen nem hathatott reá az újság ingerével. Vagy négy alkalommal ült már ezen a télen is Antal Lily mellett, akinek egyébként is hűséges és elválaszthatatlan kísérője volt. Ez a folytonos együttlét a társaság szemében már majdnem eljegyzés számba ment és ha Keresztúry néha arra gondolt, hogy erről a kérdésről még tulajdonképpen soha sem esett szó közöttük, egy vállvonással mindig megnyugtatta önönmagát. Nevetséges. Hát nem elég az, ha az ember két esztendeig kitartóan udvarol és ezt az udvarlást kegyesen el is fogadják? Hát nem elég az a sok titkos és nem titkos kézzorítás, meleg pillantás, virág és más efféle, amiben két esztendő óta bőséges része volt. Igaz, hogy házasságról még nem beszéltek. De ez tulajdonképpen csak ő rajta mult és mihelyst elérkezettnek látja majd az időt, rendbe fogja hozni ezt is.

A mai estélyre azonban Keresztúry Dénes nem jött ilyen rózsás hangulatban. Az este vendége volt, még pedig igen kellemetlen vendége. A nagybátyja látogatta meg, aki egyuttal gyámja is volt annak idején, kiskorúsága alatt. Az öreg ur igen ritkán mozdult ki falujából, mely a legközelebbi vasuti állomástól teljes hat órányi távolságra volt - jó időben. Rossz időben, illetőleg sár idején, egyáltalában el volt vágva a világforgalomtól. És ámbár a nagybácsi azt mondotta, hogy csak cséplőgépet akar vásárolni, azért jött föl, Keresztúry mindjárt sejtette, hogy ez a látogatás neki is szól. Nem is csalódott. Az öreg ur elszívott egyet a maga rettenetes kurta szivarjaiból, hümmögött és krákogott egy kicsit, azután pedig hozzá kezdett a támadáshoz.

- Hát teveled mi van?

Keresztúry Dénes ugyan már teljes öt esztendeje volt nagykorú, de most mégis egy kissé kényelmetlenül érezte magát. Megpróbálta, hátha óvatosan ki tud térni a kérdés elől.

- Hogy érti ezt, kedves bácsi? - kérdezte ártatlan arccal.

Az öreg ur megint krákogott. Azután megadta a fölvilágosítást.

- Hogy hogy értem ezt? Majd mindjárt megmagyarázom, szerelmes öcsém. Figyelj csak reám egy keveset. Öt esztendő óta vagy nagykoru. Ez többek között azt is jelenti, hogy öt esztendő óta semmi közöm a dolgaidhoz. De azért kegyes engedelmeddel, vagy akár anélkül is, ugyis mint volt gyámod és ugyis mint egyedüli rokonod, egy és mást el fogok mondani, ha mindjárt nem tetszik is valami nagyon.

- Oh kérem...

- Sohse kéremezz. Tudom, hogy most tiszta szívből oda kívánsz, ahol a bors terem. Ez már a kellemetlen igazságok rendes sorsa. Mindegy. Azért mégis azt mondom neked, édes öcsém, hogy öt esztendő óta haszontalanul és ostobán élsz. Sohse mereszd reám a szemedet. Megmondtam. Haszontalanul és ostobán élsz. Azt kérde, hogy miért? Mindjárt megmagyarázom. Mikor nagykoru lettél, volt vagy harmincezer forint vagyodon. Ez nem sok, az igaz. De becses segítség lehetett volna, ha valamihez hozzákezdesz. Hiszen jó uton voltál. Letetted az államvizsgálatot és vagy két évig szolgáltál a vármegyénél. Megvan a közigazgatási vizsgálatod is. Azt hittem, hogy nagyot fogsz emelkedni a vármegyénél, előbb-utóbb pedig képviselő lesz belőled. Te azonban nem azt választottad. Alig hogy nagykoru lettél, ott hagytál mindent és azután itt Pesten öt esztendő alatt az utolsó krajcárig elköltötted vagyonedat. Ez a haszontalanság. Az ostobaság pedig az, hogy most abban bizakodol, hogy majd valami vagyonos kisasszonnyal ismét rendbehozod a dolgodat. Sohse tiltakozzál. Tudom én jól, hogy valami gazdag leánynak udvarolsz. A jó barátod, Bakó Feri, ezzel akart a minap megnyugtatni. Ne féltselek, mert nemsokára gazdagon fogsz nősülni. Hát nekem eszem ágában sincsen, hogy most a kérdés erkölcsi oldalát kezdjem feszegetni. Az erkölcsről elvégre különböző lehet a fölfogásunk. De azt mondom neked, édes öcsém, hogy én ezekben a gazdag házasságokban nem hiszek. Az a gazdag fiatal hölgy szívesen veszi az udvarlásodat, - de hogy hozzád menni nem fog, azt bizonyosra veszem.

Keresztúry most mégis megszólalt.

- Ebben az egyben nincs igaza, bátyám.

- Nincs-e? Hát azt sem bánom. Hát akkor vedd el. Légy nagy ur a pénzéből, élj urasan - én nem foglak irigyelni. De figyelj jól arra, amit most mondok. Huszonkilenc éves multál. Ha még egy-két esztendőt eltöltesz így, nincsen többé visszatérés számodra. És ha nem sikerül a házassági terved, menthetetlenül el fogsz zülleni. Azért hozd tisztába a dolgot, amíg nem késő. Kérdezd meg egyenesen a kisasszonytól, hogy széna-e vagy szalma? Ne fintorgasd az orrod, hiszen nem ilyen kocsis módon kell föltenned a kérdést. Hiszen te tudsz a szalonnyelven beszélni, azt hallottam, első szaktekintély vagy a társaságban. Találj valami gyengéd, tapintatos formát. De akármilyen módon kérdezel is, - a kérdést tedd föl minél előbb. Ha azt a választ kapod, hogy igen, akkor neked volt igazad. Akkor mélységesen meg fogod vetni az elmaradt, falusi öreg medvét, aki beleavatkozott dolgaidba. De ha tévedtél volna, ha a kisasszony nagyon mulatságosnak találta volna az udvarlást és kacérkodást, de a hetedik szentségtől idegenkednék, akkor jöjjön meg végre az eszed. Az imrefalvi főbiróság most üresedett meg. Őszintén megmondom, tulajdonképen az hozott föl ide Pestre, mert a cséplőgép még ráért volna. Ismered a megyénket, tudod, hogy az uri elem borzasztóan megfogyott az utolsó husz esztendőben. Már a mult közgyűlésen is valami pugrist választottak meg a héthársi járásba. A megyei családok sorra kihalnak vagy elpusztulnak. Mikor meghallottam, hogy a jövő közgyűlés megválasztja az új imrefalvi főbirót, - fölkerestem a méltóságos urat, és megmondtam neki, hogy te most itt élsz Pesten, - szeretnék hazahozni imrefalvi főbirónak. A főispán a mi vérünk, ő is látja, hogyan tűnnek el a megyei familiák, neki is fáj ez; - rögtön megígérte, hogy ha pályázol, hát keresztül viszi a megválasztásodat. A közgyűlésen nincsen ellenzék, akit a főispán meg akar választatni, az biztos lehet a dolgában. Tudom, hogy Imrefalva nem valami kellemes hely. Az élet a hegyek mögött nehezedre fog esni, aki most ahhoz voltál szokva, hogy folytonos élvezetek között töltsd az idődet. De - még egyszer ismétlem - az én hitem szerint ez az egyetlen út, amely még nyitva áll előtted.

A fiatal ember fanyarul mosolygott.

- Remélem, hogy talán mégsem az egyedüli.

- Hát ahogy gondold. Nem vagyok többé gyámod, nincs jogom reád erőszakolni tanácsomat. Két napig még Pesten maradok. A Pannoniában megtalálhatsz minden délelőtt tizenegy óráig.

Ha pedig haza utaztam, címemet tudod. Most pedig nem akarlak tovább tartóztatni, látom, nagyon pislogsz az órádra. Bizonyosan valami estélyre készülsz. Hát sohse tartóztasd magad, én már megyek.

Az ajtónál hirtelen még egyszer visszafordult az öreg ur.

- Te, mondd csak, az az izé... no tudod már, az a kisasszony, akiről szó van, én bizony már elfelejtettem a nevét, pedig Bakó megmondotta - ott lesz az ma este?

Keresztúry bólintott.

- Ugy hiszem, hogy igen.

- No hát. Akkor itt van a legjobb alkalom. Ne halogasd a dolgot, hanem kérdezd meg tőle még ma, hogy miként gondolkozik az anyakönyvvezetőről. Azután holnap megmondhatod nekem, hogy készüljek-e a lakodalmadra.

És ezzel az öreg ur a maga kurta, peckes lépéseivel eltávozott.

Keresztúry gondosan felöltözött, azután beült egy kocsiba és az estélyre hajtattott.

Utközben folyvást a nagybátyja szavai jártak eszébe. Szó sincs róla, - az öreg ur nem ért a fővárosi társadalom életéhez. Nem tudja, hogy mi az a flirt. De hát vajjon ő maga tudja-e?... Mintha mégis valami igazság volna abban, amit az előbb hallott.

Igaz, Lily mindig nyíltan beismerte, hogy flirtöl vele. De hogy ez a flirt házassággal is fog végződni, azt sohasem mondotta. Bizonyos, hogy valami kisvárosban az olyan leányt, aki két esztendeig feltűnő módon együtt van egy fiatal emberrel, hirbe hozzák. De Pesten ezt más-képen fogják föl és a milliomos kisasszonyokat semmi sem hozza hirbe egykönnyen. Keresztúry úgy érezte, hogy a vér egyszerre a fejébe szökik. Ha ebből a házasságból nem lesz semmi, - akkor vége van. Sohasem vallotta be magának, de most egyszerre tisztán látta, hogy ő már hónapok, talán évek óta erre a házasságra építette föl jövőjét. Tényleg, mihez kezdjen, ha a leány kikoszarazza? Pénze nincs, állása nincs, egyedüli kilátása az imrefalvi főszolgabírótság harminc kilométernyi távolságban a legközelebbi mezővárostól. Akkor talán még mindig jobb választás, ha négy lat ólommal intézi el a kérdést.

Keresztúry úgy találta, hogy a kocsiban kiállhatatlanul fülledt a levegő. Kinyitotta az egyik ablakot és kitekintett az utcára. Csunya csatakos idő volt, a gázlámpák nehezen pislogtak a nedves ködben és a kihalt utcákon már alig járt ember. A fiatal ember egyszerre dideregni kezdett.

- Igaza van a bácsinak. Még ma este tisztába kell jönnöm a leánnyal, - dűnnyögé maga elé.

Most, hogy belépett a terembe, hirtelen ijedtség fogta el. Hátha Lily valami véletlen következtében nem jött el. Félig-meddig számított arra, hogy a vacsoránál melléje fog kerülni. Tudta, hogyan csinálják meg az asztal-rendet. Akikről tudják, hogy szívesen és sokat vannak együtt, azokat egymás mellé ültetik. De azután egyszerre megnyugodott, mikor az inas az asztali beosztást átadta neki. És újra elhatározta, hogy a mai vacsora alatt elintézi a kérdést. Vagy - vagy.

A mai estélyt egy vidéki család adta, melyet tulajdonképpen senki sem ismert. Valahonnan Aradmegyéből kerültek föl és azt beszéltek rólok, hogy rengeteg gazdagok. Miután harminc esztendeig garaszkodtak odahaza, elhatározták, hogy most már élvezni fogják vagyonukat és feljönnek Pestre - élni. Egy fiatal, divatos építész valami szörnyű stílusban házat épített számokra és ugyanez az ur gondoskodott a többiről is, a butorokról, a képekről, a lovakról és a társaságról. Tulajdonképpen ez volt az igazi mestersége, nem az építés. Vagyona és tehetsége nem volt, de jó neve és társadalmi helyzete a fölszinen tartották. Akik - különösen vidékről - a társaságba be akartak jutni, hozzá fordultak. Ezeket a megbízásokat páratlan ügyességgel

tudta keresztül vinni. Addig ütötte pártfogoltjai mellett a nagydobot, hogy végül már maga is hitt a saját meséiben. Mialatt házukat építette, csodálatos legendákat terjesztett megrendelőinek családi előkelőségéről és vagyoni helyzetéről. Ugyhogy mire a megrendelők végül beleköltöztek az új házba, készen találták már azt a jó társaságot is, amely után vágyódtak, mert mindenki örült, ha az előkelő idegenek meghívással tisztelték meg. Ezekért a társadalmi előnyökért cserébe azután szívesen elnézték azt, hogy maga az épület gyalázatosan sikerült és hogy a számlák szemtelenül nagyok voltak.

Az aradmegyei család szintén ehhez a módhoz folyamodott, hogy a társaságba bejusson. Teljhatalmat adott az építésznek és ő mindent magára vállalt - még az első estély rendezését is. Sőt figyelme kiterjedt arra is, hogy régi kipróbált inasok álljanak az idegen család rendelkezésére, akik mindenkit ismernek s így is megkönnyítsék a háziak nehéz föladatát.

Keresztúry először megkereste a háziasszonyt.

Ez nem volt nehéz föladat, mert egy meglehetősen kövér hölgy, mélyen kivágott sárga selyemruhában, a terem közepén állott és kezét minden másodpercben nyájas mosolygással kézcsókra nyújtotta. Keresztúry megcsókolta a kezét, azután mélyen hajolt meg négy ismeretlen fiatal hölgy előtt, akikről föltette, hogy ezek a házikisasszonyok. Miután pedig minden kötelességét elvégezte, Lily keresésére indult. Néhány perc múlva azután szerencsésen meg is találta.

Antal Lilynek igen fekete haja és igen fekete szemei voltak, természetéről pedig egy lelkesült tisztelője úgy nyilatkozott, hogy olyan, mint a királypárducé. Kétséges, hogy az illető fiatal ur, akit napi foglalkozása különben egy ügyvédi irodához kötött, látott-e már valóságban királypárducot, - de hogy Antal Lilynek tényleg gyönyörű termete van, ezt mindenki elismerte. Különben egyedüli leánya volt néhai Antal Nep. Jánosnak, aki mint építőpallér kezdte meg negyven esztendővel azelőtt pályáját és mikor három év előtt szívelhájásodásban meghalt, három milliót hagyott hátra készpénzben. Halála után özvegy Antal Nep. Jánosné csak arra szorítkozott, hogy örüljön leánya társadalmi sikereinek és természetesnek találja, hogy Lily minden tekintetben önállóan rendelkezik.

Amikor most Keresztúry hozzá lépett, a leány épen azzal mulatta magát, hogy doktor Kovásznai Andornak válogatott kellemetlenségeket mondjon. Doktor Kovásznai Andor hosszú és sovány fiatal ember volt, a leányos mamák pedig vágyakozó reménységgel pillantottak reá, mert a hosszú és sovány fiatal embernek szintén jóval többje volt, mint egy milliója. Azt azonban még ellenségei sem foghatták reá, hogy költekezően vagy könnyelműen él. Ellenkezőleg. Már az iskolában is valóságos réme volt összes tanuló társainak, akiknek odahaza állandóan a dúsgazdag, de ennek dacára is szorgalmas és buzgó Kovásznait állították követendő példa gyanánt a szemök elé. Kovásznai egész életében mintafiu volt. Sohasem mulasztott el egy leckét sem, ő neki voltak a legszebb jegyzetei, megtakarított zsebpénzét pedig betette a takarékpénztárba. Az egyetemen mindig az első padban ült és makacs harcokat folytatott, hogy az előadó tanárra ő adhassa reá a télikabátot. Mikor első nagyobb értekezését egy a tizenharmadik században végleg elveszett állítólag gót eredetű codexről megírta, - édes apja elhatározta, hogy fiát teljesen a tudományos pályára neveli. Kiküldte Párisba és Londonba és mikor a fiu három esztendő múlva onnan visszatért, minden zsebében egy-egy kiváló külföldi tanárnak elismerő levelét hozta magával. Különben még soványabb lett és pápaszemet is hordott. Mint mondotta, csak azért jött haza, hogy nagy munkáját *A portugál rendi alkotmány egyes változásairól a XIII-dik században* megírja, amely munkával egyetemi katedrára pályázik. Mialatt ezen nagy jelentőségű könyvén dolgozott, időről-időre megjelent a társaságban és tudományos dicsőségének, valamint vagyonának fényében gyönyörködött. Beszélték különben, hogy doktor Kovásznai Andor már elhatározta magát és még a tél folyamán egy hozzá méltó leányt fog kezével boldogítani.

Antal Lily láthatólag megörült Keresztúrynak. Rámosolygott, kis meleg kezét pedig egy pillanatig ott felejtette a fiatal ember kezében. Azután megkérdezte tőle:

- Ilyen későn? Már attól félttem, cserben hagyott és egészen Kovásznainak leszek kiszolgáltatva a vacsora alatt.

- No és az olyan nagy szerencsétlenség volna? - vetette közbe Kovásznai.

- Hát tudja Isten. A régi spanyolok vagy gótok tulajdonképpen csak igen kevésbé érdekelnek.

- Bocsánat, én nemcsak a régi spanyolokról szoktam beszélni.

- Nem. Néha saját magáról is beszél. De az tulajdonképpen még kevésbé érdekel, mint a régi spanyolok.

- A nagybátyám volt nálam, azért késtem - mondotta most Keresztúry. - De nini, a társaság már átvonul az ebédlőbe. Szabad a karját kérnem.

Mialatt karonfogva mentek, Keresztúry hirtelenül elhatározta magát.

- Beszélnem kell önnel, Lily - mondotta halkan. - Azt reméltem, hogy a vacsora alatt háborítatlanul leszünk. De ha a másik oldalán Kovásznai ül, ez lehetetlen. Pedig ennek még ma este meg kell lennie.

Lily egy kissé csodálkozva pillantott reá. De azután bólintott.

- Táncolja velem a négyest. Az legalább egy óráig tart és azalatt mindent elmondhat.

A lakásnak négy kisebb-nagyobb terme ebédlőnek volt a mai estére átalakítva. A vendégek kis asztalkák mellett foglaltak helyet, amelyeken művészi rendetlenségben gyönyörű élővirágok heverték. Az egyik asztalka mellől Kovásznai integetett.

- Ez a mi helyünk. Tessék csak ide jönni.

A vacsora hosszú volt. A hirneves cukrász ki akart tenni magáért és több új ételt ez alkalommal mutatott be először. A főszolgáló inasok folyvást töltötték a pezsgőt és a halk zsongás nemsokára mindig hangosabb és hangosabb lett. Nevettek, kiabáltak és amikor a házigazda pezsgős poharával a kezében végig ment a termeken, valóságos diadalordítással fogadták. A derék ember arra az időre gondolt, mikor a mai estély költségeiért még egy egész esztendőig vesződnie kellett - és boldogan mosolygott.

A vacsora alatt Keresztúry meglehetősen szótlán volt. Annál többet beszélt Kovásznai. Talán meg akarta mutatni, hogy tud ő mást is, nemcsak a régi spanyolokat, mert szokatlanul elmés és jókedvű volt.

Lily nevetve hallgatta a fecsegést, de néha-néha odafordult Keresztúryhoz:

- Ejnye, de szótlán lett.

- Majd azután beszélek - sugta vissza Keresztúry.

A vacsora véget ért. A társaság ismét visszatódult a szalonokba és egy pár percre mindenfelé szörnyű kavarodás volt. A vendégek egy része a háziakkal próbált kezet szorítani, egy másik rész pedig egymásnak kívánta kedves egészségére a vacsorát. Az inasok közben fekete kávéval és szivarokkal jártak körül. Egyszerre csak megszólalt a cigány, a nagy terem ajtai kitérültek és kezdetét vette a boszton nevű, általánosan kedvelt tánc.

- Ne felejtse a négyesünket - sugta még Lily, mialatt már egy fiatal ur táncra vitte.

Keresztúry oda támaszkodott egy zöld malachit kandallóhoz és lassan kevergette fekete kávéját. Egy csepp kedve sem volt táncolni. Maga sem tudta, hogy miért van ily rettenetesen rossz kedve. Hiszen nem történt semmi. Lily kedvesebb és melegebb volt hozzá ma este, mint bármikor. És mégis úgy érezte, hogy a következő órától félnie kell.

- Hát te mit busulsz itt egymagadban? Már te sem táncolsz? - kérdezte valaki a háta mögött.

Keresztúry megfordult. Azután kezét nyújtotta a fiatal embernek, aki megszólította; Bakó Feri volt, akiről nagybátyja egy órával azelőtt azt mondotta, hogy egy gazdag házasság kilátásával védte őt előtte.

- Nincs kedvem ma este a táncra. Ha az ember tiz esztendő óta egyebet sem tesz, akkor...

- Akkor végre megunja, - egészítette ki a másik. - Hjah, de hát nekünk ez a mesterségünk, hogy ne mondjam kenyérkeresetünk. Különben mit akarsz? Azt hiszed, hogy én talán valami nagy élvezettel ugrálok itt körben. Nézd, még alig kezdtük és az első gallérom már oda van. De hiába - muszáj.

Keresztúry egy futó pillantást vetett barátjára. Csakugyan inge már kissé gyűrött volt, nemrég hófehér, kemény gallérja pedig három rétre hajtva szomorúan konyult lefelé. Azután megcsóválta a fejét.

- Hát miért táncolsz ilyen eszeveszettül?

A másik vállat vont.

- Miért? Fura kérdés. Már az imént megmondottam - és különben te is nagyon jól tudod. Miért? Mert csak ezen az alapon vesznek komolyan. El vagyok ismerve, mint kitűnő boszton táncos. Ezért hívnak mindenüvé, ezért becsülnék és szeretnek és talán ezen a réven fogok majd nőszülni is. Hát csak nem hanyagolhatom el a mesterségemet.

Keresztúry kelletlenül mosolygott. Azután eszébe jutott, amit a nagybátyja mondott.

- Igaz, a nagybátyám említette, hogy beszélt veled.

- Az ám. A vonaton találkoztam az öreg urral. Mondhatom, nagyon el volt keseredve ellened. Erősen biztattam, hogy ha elveszed Antal Lilyt, akkor egyszerre nagy ur leszel, de ő csak a vállát vonogatta. Nem nagyon bizik a házasságban. Hát hiszen tudod, hogy az öreg urak milyenek.

- Mondd csak Feri? - kérdezte most hirtelenül Keresztúry - hát te, te hiszel ebben a házasságban? Azt gondolod, hogy a leány hozzám jön?

Bakó Feri csodálkozva mérte végig barátját.

- Bocsáss meg, de ezt neked kell a legjobban tudnod.

Keresztúry egy ideges mozdulatot tett.

- Nekem kellene a legjobban tudnom? Mesebeszéd. Hiszen tudod, hogy vagyunk a leányokkal. Sohasem bizonyos, hogy mi bolonditunk-e, - vagy bennünket bolondítanak. És különösen ezek az ideges, modern leányok, amilyen Lily. Az ember sohasem tudja megítélni, hogy voltaképpen hányadán van velök. De neked, aki elfogulatlanul nézsz bennünket, mondd, neked mi a benyomásod? Ezt szeretném tudni.

Bakó Feri lehúzta a fehér báli-keztüit, azután ismét fölhozta őket. De a válasza nem igen tudta magát rászánni.

- Nos?

- Hát, édes fiam, bocsáss meg, de erre a kérdéssre nem tudok válaszolni. Ha harmadik személy kérdezné meg tőlem, azt mondanám, hogy az én hitem szerint meg fogod kapni a leányt. Harmadik személlyel szemben semmiféle felelősség nem köt. De neked nem mondhatom ugyanazt. Neked nem mondhatok mást, mint hogy amott táncol Lily, kérd föl egy fordulóra és kérdezd meg tőle magad.

Keresztúry az ajkát harapta.

- A nagybátyám ugyanezt tanácsolta. Igazatok is van. A négyes alatt majd megkérdezem tőle.

Pár pillanatig mindketten hallgattak. Azután Bakó barátjának vállára tette a kezét.

- No, öreg. De azért ne csináld ezt a tragikus arcot. Ha Lily kikoszoraz is, nem olyan nagy szerencsétlenség. Találsz te még magadhoz való leányt. A magunkfajta ember nem pusztul el olyan könnyen. De én most csakugyan bemegyek gallért váltani. Elég ideig beszélgettünk - egy kicsit dolgozni is kell a vacsoráért.

Keresztúry elgondolkozva nézett utána. Ez a Bakó Feri jó fiu. Jó fiu, de teljesen erkölcstelen. Természetesnek találja azt, hogy az ember az egyik gazdag leány után a másikkal próbálkozik meg. Egyszer majd talán mégis sikerülni fog. De hát nem ilyen erkölcstelen-e tulajdonképen ő is? Nem építette-e összes terveit erre a házasságra? Nem éli-e ugyanazt az életet, mint Bakó? Keresztúry egyszerre csak azon kapta magát, hogy majdnem toppantott a lábával.

- Ostobaság - gondolta azután. - Ilyen könnyen lehet az embert befolyásolni. Már én is úgy gondolkodom, mint egy könyv, amelyet nagybátyám írhatott volna meg. Abban különben igaza van az öregnek, hogy tisztába kell jönnöm a leánnyal. A moralizálásra majd azután is ráérek.

Egy inas frissítőket hordott körül nagy ezüstitálcán. Keresztúry magához intette, azután fölvelt egy pohár pezsgőt és fenéig fölhajtotta. Jó, hideg pezsgő volt és a fiatal ember kissé csettengett a nyelvével.

- Nincs még veszve Lengyelország - mondotta félig magának. Azután megkérdezte a rendezőt, hogy mikor kezdődik már a négyes. A rendező a fiatal, jónevű építész volt, aki lázas buzgalommal rohant keresztül a termeken és táncra hajszolt mindenkit.

- A négyes? Azonnal édes barátom. Még csak ezt a bosztont fejezzük be. Mit szólsz az estélyhez? Mi? Fényes. Colonn! - és ezzel a rendező ismét tovább vágatott.

A boszton - többszöri megismétlés után - csakugyan véget ért. A cigány a négyeshez kezdett beharangozni. A rendező pedig tele torokkal kiáltott:

- Négyesre fölállani! Négyesre kérem a párokat!

Lily a tánctól kipirult arccal kapaszkodott bele Keresztúry karjába. A párok még mindig nem tudtak fölállni és lassan föl és alá sétáltak a nagy teremben.

- Nos, önnek valami fontos mondanivalója van, - kezdette maga Lily, - kíváncsian várom, hogy mi az a mondanivaló.

Keresztúry úgy érezte, hogy elpirul. El volt tökélve magában, hogy fölteszi a kérdést, de a formát még nem találta meg. És most hirtelenül elhatározta, hogy nem is keres formát. Megállt és élesen belenézett a leány szemébe.

- Azt akarom megkérdezni öntől, Lily, hogy akar-e a feleségem lenni, - mondotta azután minden átmenet nélkül.

Lily egy pillanatra megdöbbenve bámult reá. A következő pillanatban azonban elnevette magát.

- Csak nem kérdezi ezt komolyan?

Keresztúryt a leány nevetése kihozta a nyugalmásból.

Izgatott hangon adta meg a választ:

- A legkomolyabban. És nem tudom, hogy mi nevetni valót talál a kérdésem?

Lily reáettette keztyűs kezét Keresztúry karjára.

- No, no, azért ne haragudjék mindjárt. Csak olyan furcsa volt az imént, amikor ugy egyszerűbe megkérdezte tőlem, hogy akarok-e a felesége lenni. De most már nem nevetek, hanem egészen komolyan fogok beszélni.

A fiatal ember végigsimitott a homlokán. Érezte, hogy mindennek vége van. Volt a leány hangjában valami, ami nem hagyhatta kétségben.

- Egészen komolyan és őszintén fogok önnel beszélni - ismétlé Lily. - A felesége nem lehetek. Minden egyébtől eltekintve már csak azért sem, mert már jegyet váltottam Kovásznaival. Csak nem hoztuk még nyilvánosságra.

- Felállani! Kérem a párokat - a fiatal, jó nevű építész kétségbeesetten próbált rendet csinálni a zürzavarban.

Keresztúry önkéntelenül is beállt táncosnőjével a sorba. Feje zúgott. Az első pillanatban azt hitte, hogy Lily tréfált vele. De aztán rápillantott és tudta, hogy igazat beszélt.

- Hölgyek előre -

Lily mosolyogva szoritotta meg táncosa kezét, azután kecsesen eltáncolta a figurát. Mire visszatért, a fiatal ember már megtalálta azt a mondást, amit görcsösen keresett.

- Engedje meg, hogy én legyek a legelső, aki szerencsét kíván az eljegyzéséhez.

A leány bólintott. Azután ismét reávetette a szemét.

- Maga most haragszik reám, ugy-e? - kérdezte.

Keresztúry a fejét rázta.

- A világért sem. Semmi jogom sincs ahhoz, hogy haragudjam.

- Urak át - hangzott ismét a rendező utasítása.

Mialatt Keresztúry egy ismeretlen, fiatal hölgy előtt mélyen meghajolt, csak egy gondolatja volt. Semmi gyöngeség. A kétségbeesésre ráér otthon is. De a leánynak nem szabad észrevenni azt, hogy elvesztette nyugalmasát. Mire visszatért táncosnőjéhez, arcán már nem volt semmi az előbbi izgatottságból.

- De igen, tudom, hogy ön haragszik reám - folytatta Lily, amit az előbb abba hagyott. - Pedig nem szeretném, ha azt gondolná rólam, hogy játszottam magával.

- A világért sem gondolom. Meg vagyok győződve arról, hogy sokkal különb játékot tudott volna találni.

- Ne gúnyolódjék. Tudom, hogy viselkedésem följosította arra, hogy azt higgye, hogy nem közönyös előttem. És nem is az. Ön tetszik nekem. Kérem, ne hagyja azért abba a figurát, nem szeretném, ha azt mondanák, hogy mi rontottuk el a négyest. És ne is csodálkozzék. Ismétlem, ön tetszik nekem. De ez még nem elég arra, hogy a felesége legyek.

Keresztúry ugy érezte, hogy a halántékán lázasan lüktetnek az erek. De nyugodt maradt. Összeszorította fogait és csak néhány pillanat múlva kérdezte meg:

- Nem magyarázná meg ezt... ezt a rendkívül érdekes megkülönböztetést.
- Azt akarja tudni, hogy miért nem leszek a felesége?
- Azt.

Lily egy pillanatig elgondolkozott. Azután az előbbi nyugodt hangon szólalt meg újra:

- Különben csakugyan a legokosabb, ha egészen nyíltan beszélek. Lássá, édes barátom, - ne vegye rossz néven - önnek igen jó neve van, amellet csinos és kellemes fiú, de ezzel vége. Semmi egyéb.

- És Kovásznai több?

- Igen. Kovásznai ma már egyetemi magántanár, a jövő választáson pedig okvetlenül bekerül a képviselőházba. A kormányelnök biztosra megígérte neki. Mert Kovásznai előre tör... és nekem ilyen férj kell. Aki mindig magasabbra és magasabbra emelkedik és magával együtt emel majd engem is. Elvégre ezt az árt megkövetelhetem magamért. Tudom, hogy ha az ön felesége lennék, pénzemből igen kellemesen élhetnénk. Azt is elhiszem, hogy a mámor első hónapjaiban, vagy éveiben is igen boldog lennék. De a mámor eloszlik. És nekem nem az kell, hogy férjemnek egyedüli állása az legyen, hogy a férjem. Ma szeretem önt, Kovásznai pedig - lássa, őszinte vagyok - untat. De a férj feladata nem is az, hogy mulatságos legyen.

- Colonn - vagy négyen rohantak végig a táncoló párok között, ezzel az orditással, akárcsak mintha csatakiáltás volna. Pár percig a két sor dobogva rontott egymásnak és ismét vissza - Keresztúrnak pedig ismét alkalma volt, hogy ezalatt rendbe hozza gondolatait.

- Semmi gyöngeség. Semmi gyöngeség - ismétlé önmagának.

- Séta jobbra - adta ki a parancsot a rendező. Lily belekapaszkodott táncosa karjába.

- Jól tudom, hogy az elavult fölfogás szörnyen elítélne - mondta. Látszott rajta, hogy szinte kéjeleg a saját őszinteségében. - Azzal vádolna, hogy kacér, hiú, léha és üres vagyok, erkölcstelennek tartana azért, mert kacérkodtam azzal, aki tetszett és feleségül megyek ahhoz, akihez a jövőm érdekében ezt jónak látom. Pedig lássa, ennek a fölfogásnak nincsen igaza. Jogom volt ahhoz, hogy a leányéveimet kellemesen és derűsen töltssem el és jogom van ahhoz is, hogy az életemet okosan berendezzem. Gondolkozzék csak egy kevéssé ezen és át fogja látni, hogy teljesen igazam van. Talán önző vagyok, de legalább nyíltan be is vallom - és nem takargatom mindenféle hazug frázisba, mint sok más. És senkinek sincsen joga, hogy szemrehányást tegyen nekem ezért.

Mosolygó szemekkel, csendesen beszélt. Hangjában nem volt semmi pathos, csak mélységes meggyőződés. Annak a leánynak a meggyőződése, aki természetesnek találja, hogy minden úgy történik, amint az szeszélyének jól esik.

Keresztúry egy kissé meghajolt séta közben.

- Teljesen igaza van - mondotta azután ő is. Szinte csodálkozott saját magán, hogy milyen nyugodt. Még mosolygott is. - Teljesen igaza van. És nekem csak egy kötelességem van, meg kell köszönnöm azt a két kellemes évet, amely alatt barátságára méltatott.

A leány gyanakodólag tekintett reá.

- Komolyan beszél?

- A legkomolyabban.

A terem egyik ajtaja most hirtelen megnyílt. Két inas egy hatalmas kocsit tolt be, amely telis-teli volt válogatott szép virágokkal. A jónevű fiatal építész büszkén pillantott körül, ez az ő ötlete volt.

- Virágconfetti! - kiáltott oda a pároknak. A virágok pár pillanat múlva ellepték a padlót.

Az egész társaság jókedvű csatát vivott egymással, vastag, hizlalt szekfűk, Nizzából hozott rózsák és ibolyák repültek keresztül a levegőn, Lily egy sötét piros rózsát vett kezébe.

- Barátságunknak azért még nincs vége - mondotta könnyű hangon, amelyen azonban valami forróság tört keresztül. - Hozzámegyek Kovásznaihoz. De Kovásznai Andorné épen olyan jó barátnője lesz, mint amilyen Antal Lily volt. Nem hiszi? Fogja, itt van ez a piros rózsza zálogul.

Keresztúry mély meghajlással vette át a virágot. A virágcsatával a négyes befejeződött. A cigány megint bosztont kezdett, Kovásznai pedig kényelmes lépésekkel közeledett feléjük.

- Szabad a következő fordulót kérnem?

- Azonnal, csak a négyestáncosomtól bucsuzom. - Lily kezét nyújtott Keresztúrynak, és mialatt a fiatal ember kezét fogta, szemébe mélyen beletekintett. Azután hozzátette - a viszontlátásra.

- A viszontlátásra - mondotta Keresztúry is. Egy pár percig még a helyén maradt és belenézett a táncoló, zsibongó sokaságba. Azután megfordult és lassan kiment a táncteremből.

A ruhatárban ismét Bakó Ferivel találkozott. Bakó újra gallért váltott.

- A harmadik a mai este alatt - panaszkodott. - Te már elmégy?

- Igen.

Bakó Feri egy pillanatig fürkészőleg nézett barátja szemébe. Az előbbi beszélgetés járt eszében. Valamit akart kérdezni, de aztán meggondolta magát.

- Kár. Nagyon szép estély. Nem érzed talán egészen jól magadat?

- Kissé fáj a fejem. De majd elmúlik a szabad levegőn.

- Akkor tanácsolom, hogy eredj gyalog haza. Az mindig jót tesz. De nekem vissza kell szaladnom, foglalkozva vagyok a legközelebbi tourra. Mikor látlak?

- Majd legközelebb. Servus.

- Servus.

A kapu előtt egész sereg kocsi állott. Keresztúry tagadólag rázta meg a fejét, aztán gyalog indult lakása felé. Az idő az éjszaka alatt megváltozott. Az esőt száraz hidegség váltotta föl, északnyugoti szél seprte végig az utcákat és megcsörrentette a gázlámpák üvegeit. Keresztúry fölhajtotta télikabátja gallérját.

- Ostobaság - gondolta egy pillanat múlva. - Hát nem mindegy most már, hogy megfázom-e vagy sem?

- Tehát vége - füzte tovább gondolatait. - Bánatpénznek kaptam egy piros rózsát és egy biztatást a jövőre. Mivel azonban az egyikből sem lehet megélni, úgy látszik, nem marad más hátra, mint a pisztoly. A pisztoly. Milyen rettenetesen banálisan hangzik ez. Már szinte látom a tudósításokat. „Tettének oka valószínűleg reménytelen szerelem”, vagy „A halálba - hír szerint - zilált anyagi viszonyai kergették.” Mindennap százszor olvassuk ezt a hirt az újságban. Alapjában véve az imrefalvi főszolgabírótság még kevésbé volna banális. Eltemetkezni a hegyek mögött szintén egy neme az öngyilkosságnak, és - úgy hiszem - még kellemetlenebb, mint egy golyó az agyvelőn keresztül. De legalább szokatlan. Száz tönkrement ember közül ugyszólván egy sem választhatja ezt a módot. Azután az öngyilkosság - minden egyebet

nem tekintve - ujjabb szivesség volna, amit Lilynek tennék. Ezt pedig igazán nem érdemli meg tőlem.

A hideg szél belevágott arcába. A fiatal ember fölemelte fejét.

- A romantika elavult dolog, de néha még van valami értelme. A letörött hozományvadász, aki elmegy a tótok és ruthének közé, pompás novella-théma. De a letörött hozományvadásznak is kell valamit csinálnia, ha nem akarja agyonlőni magát. Én pedig nem akarom magamat agyonlőni.

Valamelyik sarki kávéházból cigányzene hallatszott. Keresztúry egy pillanatra megállt és a kiszűrődő hangokra figyelt. Divatos kuplét játszottak és a fiatal ember halkán szintén fütyülni kezdett.

- Ez az igazság - gondolta azután. - Minek szépítem magam előtt a dolgot, semmi kedvem sincsen a halálra. Az élet mulatságos - talán még Imrefalván is az. Megyek Imrefalvára. Holnap reggel fölkeresem az öreget és rendbe hozom vele a dolgot.

És ezzel az elhatározással Keresztúry Dénes szépen, csendesen haza ment.

II.

A megyei székvárosban ugyan még csak petroleummal világították az utcákat, a pályaudvar mégis esténként szokatlan és idegen fényben ragyogott. Az idegen fény a vasuti vendéglős érdeme volt, aki valami furfangos készülékkel a sárga, pislogó petroleum-lángot fehérré és ragyogóvá változtatta át. A város közönsége azzal hálálta meg ezt a figyelmet, hogy még akkor is fölkereste a vasuti vendéglőt, amikor semmi dolga sem volt a pályaudvaron. Különösen nyaranta valósággal divatos hely volt és sok tekintetben pótolta a költséges fürdői életet is. A cserepekbe ültetett bokrok között az asztalok sohasem maradtak üresen. Délelőtt a férfiak ide gyűltek villásreggelire, gulyást ettek és sört ittak, közben pedig nagy érdeklődéssel nézték az érkező vonatokat. Délután a város hölgyei, fényes öltözékben kávéra jelentek meg. Egy szóval a vasuti vendéglő előtt mindig élénk, mozgalmas élet volt.

Február elején azonban még nem lehetett odakünn ülni, annál is inkább nem, mert ez idén különösen csunya, hideg februári idő volt. A hegyek között erősen fagyott és havazott, a völgyben pedig piszkos, csunya hólé borított el mindent. A pályaudvaron alig volt ember. Az esti személyvonat már elment és a forgalmi tiszt csak arra várt még, hogy a kis szárnyvasutat elindítsa, azután ő is bemehet a meleg étterembe, ahol a többi vasutasok már nagyban kártyáztak. Néhány utas lassan kászolódott kifelé és helyet foglalt a vonatban, közben erősen szidták a kalauzt, amiért ilyen komisz időben nem fűteti eléggé a kocsikat. A kalauz mentegőzött, ő mindent megtett, nem tehet arról, hogy a fűtőkészülék elromlott.

Az egyetlen első osztályú szakasz előtt állott Keresztúry Dénes a nagybátyjával.

- Várhattál volna holnap reggelig - mondotta az öreg ur. - Így csak hajnalban léssz Imrefalván, még ha holdvilág van is.

- Hozzászoktam az éjjelezéshez - válaszolt a másik. Arcán egy pillanatra fanyar mosoly jelent meg. - És különben is, ugy hiszem, ez lesz az utolsó éjszakázásom hosszú időre.

- Hát bizony, Imrefalván nem igen lesz sok módod benne. Örülj, hogy megválasztottak. A főispán nagyon szépen viselkedett. Szinte meg voltam hatva, mikor azt mondotta ma neked, hogy örül, hogy ismét egy Keresztúry lép a megye szolgálatába. Ha egy kissé összeszeded magadat, a jövő tisztujtásnál jobb főbiróságot szorítunk ki neked. Majd megpróbáljuk, hogy azt a héthársi pugrist küldjük a helyedbe - a héthársi járásba azután téged választunk meg.

Egy tót hordár táskát tett be a szakaszba. A táska gazdája nyomon követte. Magas termetű férfi volt, a haja már erősen őszbe vegyült, szakálla, bajusza alig volt. Olyan egyenesen tartotta magát, mintha katona volna polgári öltözetben. Amikor a két férfiú előtt elment, a vasuti lámpa egyenesen reásütött és élesen megvilágította vonásait. A kettő föltekintett. Az idegen és az öreg Keresztúry egymásra néztek, azután mindkettő kellenlenül nyult a kalapja felé.

- Na, kellemes utitársad lesz - mondotta az öreg, amikor már a másik beszállt.

- Ki volt ez?

- Az imrebányai polgármester.

- Rossz viszonyban éltek egymással?

- Rossz viszonyban él az egész megyével. Haszontalan pugris. De előbb-utóbb kitörjük a nyakát.

- Indulás! Indulás! - kiáltotta most a forgalmi tiszt, aki már idáig is türelmetlenül nézte az óráját.

Keresztúry megölelte az öccsét.

- Hát Isten veled! Hiszen azért bejössz majd a székvárosba néha, néha. Ird meg, hogy mikor, akkor én is bejövök.

A kalauz belefújt a kis réztrombitába, Keresztúry Dénes pedig hirtelen fölugrott a kocsiba. A következő pillanatban a vonat megindult.

Keresztúry egy ideig mozdulatlanul nézett kifelé az ablakon. Odakünn teljes, vak sötétség volt mindenfelé. Amíg a város közelében haladt a vonat, néhol még pislogott valami halavány világosság, de nemsokára az is megszűnt. A fiatal ember odatámasztotta homlokát a hideg ablaküvegekhez és gondolkozott. Nem voltak magasröptű filozófiai gondolatai. De valami fázékony bizonytalanságot érzett, amikor az imrefalvi főszolgabírói lakásra gondolt.

- Nincs kifogása, uram, ha dohányzom - kérdezte most utitársa, aki szintén nyugodtan, mozdulatlanul ült a maga szögletében.

- A világért sem. Magam is rágyujtok.

Kivette szivartárcáját, de azután észrevette hogy nincsen gyufája. A másik előzékenyen oda-kinálta a magáét.

- Nagyon köszönöm.

Mialatt rágyujtott, Keresztúry Dénes arra gondolt, hogy nagybátyja talán igazságtalan az idegennel szemben. Hiszen ez egy igen jól nevelt urnak látszik.

Mintha amaz kitalálta volna gondolatait, újra megszólalt.

- A közgyűlésen már volt szerencsénk, igaz hogy ott nem mutatkoztam be. Czelder István vagyok.

- Keresztúry Dénes.

- Az új imrefalvi főszolgabíró, ugy-e? Előbb vagy utóbb hivatalosan ugyis találkoztunk volna, mert a legközelebbi városnak, Imrebányának, én vagyok a polgármestere.

Keresztúry kissé meghajította a fejét. Pár pillanatig hallgattak, a polgármester azután megkérdezte:

- A fővárosból méltóztatik jönni, úgyebár?

- Onnan. Öt esztendő óta oda lent voltam. Kissé furcsa is lesz majd ismét beleszoknom ebbe a csendes, egyhangú életbe, ami idehaza folyik. De másrészt, úgy hiszem, jót fog tenni idegeimnek. A nagyvárosban annyi a csunya, piszkos dolog, szinte vágyódom arra, hogy beleolvadjak abba a tiszta nyugalomba, amely itt a hegyek mögött van.

Keresztúry elhallgatott, azután kissé bosszusan gondolt arra, hogy jóval többet mondott, mint amennyi szükséges volt. Hetek óta biztatta saját magát az előbbi gondolatmenettel. De az fölösleges volt, hogy ennek a vadonat idegen embernek is mindent elmondjon.

A polgármester kissé furcsán mosolygott.

- Ha jól értettem meg a főszolgabíró urat, valami nagy, tiszta nyugalmat vár ott a hegyeink mögött. Azt hiszi, hogy csak a főváros romlott, idehaza minden még érintetlen a salaktól. Félek, hogy keserűen fog csalódni. A megyei élet úgy a messze távolból nagyon szépnek, családiasnak látszik; de ha közelebbről nézzük, nem tudom, hogy nem rosszabb-e mindannál, amit a fővárosban talált.

Keresztúrynak eszébe jutott, amit nagybátyja mondott, hogy a polgármester és a vármegye rossz viszonyban élnek egymással. Azért megkérdezte:

- Ne vegye rossz néven, polgármester ur, de nagyon érdekelne, ha ezekről a kérdésekről tájékoztatna egy kicsit. Hiszen tudja, új ember vagyok és teljesen ismeretlen. Öt esztendő nagy idő, amikor elkerültem a megyétől, még ugyszólván gyermek voltam. Nagyon érdekelne, ha polgármester ur egyet és mást elmondana.

A polgármester egy pillanatig habozott. Azután vállat vont.

- Attól tartok, hogy nem lesz meglegedve azzal, amit hallani fog tőlem. Nem tudom, említették-e a főbíró urnak, hogy a vármegye és az én csekélységem rossz viszonyban élünk egymással.

A főszolgabíró nem igen akarta megmondani, hogy nagybátyja tényleg említett ilyesfélét. Azért úgy tett, mintha ezt az utolsó kérdést nem hallotta volna.

- Mindegy különben - folytatta a polgármester - az okát úgy sem mondták volna meg. Az oka tudniillik az, hogy a vármegyei urak a főispántól az utolsó dijtalan joggyakornokig urak - én pedig csak polgármester vagyok és nem is akarok több lenni.

Keresztúry megcsóválta a fejét.

- Engedelmet kérek, nem akarom a vármegyét védni. Először is nem ismerem, másodszor pedig magamnak sincsen több jogcímem mostani hivatalomhoz, minthogy Keresztúryak már hat század óta vannak a vármegyében. Polgármester ur fölfogása a maga hivatalos állásáról bizonyára helyes. De nem látom át, hogyan származhatnak ebből a fölfogásból összeköttetések.

- Majd meg méltóztatik mindjárt érteni. Legjobb lesz, ha egy kis, de úgy hiszem, jellemző példán magyarázom meg. Azt tudja a főszolgabíró ur, ugye, hiszen közigazgatási tisztviselő, hogy az ujoncozást egy vegyes bizottság végzi, amelyben a vármegye is benne van. A városi hatóság ilyenkor - az én időm előtt - a vegyes bizottságot hatalmasan megtraktálta. Hallom különben, hogy ez a jó szokás másutt is megvan. A bor meg a pezsgő reggelig folyt, a cigány meg muzsikált hozzá. Hát hiszen az urak így mulatnak - tudom. De azt is tudom, hogy a városnak egy-egy ilyen este mindig belekerült vagy kétszáz pengőjébe. A város pedig nem ur és sincsen pénze. És éppen ezért én mindjárt a hivataloskodásom első esztendejében ezt a szép szokást végleg megszüntettem.

- Nagyon helyesen tette.

- Hát hiszen amikor az alispán urnak mindent kifejtettem, ő is azt mondta, hogy nagyon igazam van. Mihelyt azonban kitettem a lábamat a hivatalból, kijelentette, hogy igen becsületes ember lehetek ugyan, de az is bizonyos, hogy zsugori pugris vagyok. Különben ez igazán csekélység, nem is érdemes beszélni róla. Másért vagyunk most hadilábon a vármegyével, ami különben főbíró urat is érdekelni fogja. A nagy küzdelem az imrefalvi bányabérlet körül folyt.

- Terringettét, - ez az imrefalvi bányabérlet úgy látszik az én birodalmamban van.

- Az ám. Egy félóránnyira a főbíró ur rezidenciájától. Odakünn Imrefalván a városnak tudniillik igen nagy és igen gazdag kovandbányája van. Ezt a bányát hat esztendő óta egy Révész nevű ur bírli. Nem mondok róla semmit, ugyanis majd meg méltóztatik ismerkedni vele. Talál majd reá módot, mert nagy súlyt fektet arra, hogy a vármegyei urakkal jó viszonyban legyen. Én most csak a szerződésről akarom elmondani azt, ami érdekes. Ezt a szerződést hat esztendőre kötötte meg Révész még a hivatali elődömmel, aki nagy barátságban élt vele. A barátság pedig elnéző. És így elnézték azt, hogy Révész olyan évi átalányt fizet ma a bányabérletért, amelynek a háromszorosát vagy négyszeresét nyeri ő maga.

Keresztúry meg akarta mutatni, hogy ő nem hiába főbíró, ért is a közigazgatáshoz.

- De hiszen a szerződést nem a polgármester köti meg. Ott van a városi tanács és a városi képviselőtestület.

A polgármester kezével intett.

- Azok is mind igen jó barátai voltak Révész urnak. Nem is méltóztatik elképzelni, hogy mennyi jó barátja van. A vármegyénél mindenki szereti. A főispán ur ő méltósága nagyon kegyeli. Ez a szeretet különben most Révész ur utolsó reménye, abban bizik és talán nem is ok nélkül.

- Hát történt valami?

- Csak annyi, hogy a hat esztendő jövőre lejár. Három év óta pedig én vagyok a polgármester és engem Révész ur nem tudott a barátai közé megnyerni. Tetszik tudni, én aféle morosus pugris ember vagyok, aki nem szereti a bort és a pezsgőt és ha pénzt felejtene az íróasztalomon, hát azt kidobom azzal együtt, aki ott hagyta. A városi képviselőtestületbe is új emberek jöttek, Révész ur barátai ott is megfogytak. És így történt, hogy amikor most újra pályázatot hirdettünk a következő hat esztendőre, nem Révész ur kapta meg a bérletet, hanem más valaki.

- Hát hiszen ezzel a kérdés be is van fejezve.

- Dehogyan. Most következik a java. Révész ur emberei, akik benn ülnek a közgyűlésben, megföllebbezték ezt a határozatot a vármegyéhez. A vármegyénél pedig még a régi emberek vannak és így alighanem találnak valami formai hibát, amiért a határozatot meg lehet semmisíteni.

- De hát mit ér ezzel Révész? Hiszen a város újra meghozza ugyanezt a határozatot.

- Már ebben nem vagyok olyan egész bizonyos. Egy latin közmondás így szól: „qui habet tempus, habet vitam”. Akinek ideje van, annak még más mentsége is akad. Révész erősen dolgozik, az imrebányai képviselőtestületben pedig nem ülnek Catok. A pénz nagy ur és az olyan szegény, elmaradt helyen, mint Imrebánya, kétszerte olyan nagy ur, mint másutt. És én nem csodálkoznám egy cseppet sem, ha a második határozat ellenkezne az elsővel és mégis Révésznek adná oda a bányát.

Keresztúry egy kissé elmosolyodott.

- No lám, úgy látszik, csakugyan igaza volt polgármester urnak az előbb. Amikor ide készültem, azt hittem, hogy a világ végére jövök és hogy nem fogok semmi mást találni, mint szürke, szomorú egyformaságot. És polgármester ur mégis olyan képet festett az itteni viszonyokról, mintha a legromlottabb nagyvárosban volnék.

A mozdony hosszan, vontatottan fütyült. Egy pár pillanat múlva az ablakon keresztül sárga lámpafény vetődött a szakaszba. A polgármester megnézte az óráját, azután fölállt szegletéből.

- Tíz óra múlt. Imrebányán vagyunk.

Keresztúry is összeszedte cókókját.

- A városban tölti az éjszakát? - kérdezte a polgármester.

- Nem. Kocsit rendeltem az állomáshoz. Hajnalra Imrefalván akarok lenni.

- Nem lesz kellemes kocsitja. Az éjszaka a hegyek között még nagyon hideg. Maradjon inkább idebenn Imrebányán.

Keresztúry tagadólag rázta meg a fejét.

- Nem - nem. Ha már ide kerültem - legalább minél hamarább bele akarok szokni.

A polgármester mintha ismét elmosolyodott volna.

- No - majd meglátjuk, hogy meddig tartja ki odakünn Imrefalván - egyedül.

Kiszálltak. Hideg, nedves levegő csapott az arcukba. A pályaudvar egészen kihalt volt. Keresztúry csak nagy nehezen talált egy hordárt, ki a podgyászát kivitte a kocsira.

A kijáratnál elbucsuzott utitársától.

- Még egyszer nagyon köszönöm, hogy olyan szives volt és tájékoztatott.

A polgármester erősen megszorította a kezét.

- Ha valami hasznát venné, én örülnék a legjobban. A viszontlátásra!

A tót kocsis a lovak közé csapott és pár perc múlva az állomás lámpásai is eltűntek a szem előtt. Keresztúry hátratámaszkodott az ülésen és gondolatok nélkül bámult bele a sötétségbe.

III.

- Kedves Mariska, ugy-e nem veszi rossz néven, ha arra kérem, hogy egy pillanatra a gazdaság után nézzon. Méltóztatik tudni, egy apának gyakran van négyszemközt beszélni valója a leányával - és én különben is ritkán jutok ehhez az élvezethez. Tehát nem haragszik - ugy-e? Nagyon köszönöm. Te pedig, Olga, ne csinálj olyan csodálkozó arcot, mintha fogalmad sem volna arról, hogy micsoda mondanivalóm van. Nagyon jól tudod, hogy épen ma egy hete megmondottam neked, hogy a fővárosban fogod eltölteni a következő két hónapot. Te akkor - kedves szokásod szerint - tiltakoztál. Már nem emlékezem tisztán, hogy milyen bolondokat beszéltél össze; de azt egészen pontosan tudom, hogy egy heti gondolkozási időt adtam neked. Ez a hét ma letelt. Remélem, hogy az eszed is megjött ezalatt.

Révész Olga fölkel az ablaktól és lassan közeledett az apja felé. Amint most így szemben állottak egymással, a leány majdnem olyan magas volt, mint az apja. Sötétszőke haja egészen simára volt lefésülve, a ruhája is a lehető legegyszerűbb volt. Az első pillanatra még csinosnak is alig tartották volna. Csak amikor beszélt, élénkült meg vonásai és valami csodálatosan határozott, fiatal leányoknál teljesen szokatlan kifejezést kaptak, amely meglepte a szemlélőt. Mialatt apja beszélt hozzá, tiszta acélké szemeivel figyelmesen nézte; de most, hogy az öreg Révész elhallgatott, ő sem válaszolt.

Az öreg Révész a hatvanas évek elején lehetett. Haja már erősen deresedett, bajusza és szakállja szürke volt, de ezt nem tekintve semmi sem mutatta korát. Ugyanolyan acélké szemei voltak, mint leányának; de míg amazokban néha meleg fény is csillogott, az övéi mindig hidegek maradtak. Apa és leánya most egy pár pillanatig farkasszemet néztek egymással, azután ismét megszólalt az öreg:

- Hallgatsz? Ez szóval annyit jelent, hogy még mindig ragaszkodol önfejtésedhez és nem akarsz fölmenni Pestre. Így van?

A leány bólintott.

- Ne haragudjál, édes apám - mondotta azután. - Nagyon szeretném kívánságodat teljesíteni, elhiheted. De igazán nincsen semmi értelme, ha Pestre megyek.

- Nincsen semmi értelme? - ismétlé a másik. - Nincsen semmi értelme? De furcsa vagy. Megmondottam, hogy miért óhajtom ezt a pesti tartózkodást. Megmondottam.

- Hogy férjhez akarsz adni, tudom. De nekem a férjhezmenésnek ez a módja nem tetszik.

Révész Gyula egy haragos mozdulatot tett. Azután fölvet az asztalról egy könyvet és meg-nézte címlapját.

- Anglia története - olvasta - Anglia története! Ezek az átkozott könyvek csavarták el fejedet. Azt mondod, hogy a férjhezmenésnek ez a módja nem tetszik neked. Bolond beszéd. Mintha erőhatalommal akarnálak valakihez hozzá kényszeríteni. Mintha az a bizonyos zsarnok apa volnék, akiről az ostoba regényeket írják. Hiszen nem azt kívánom én tőled, hogy az első jöttmentnek nyakába borulj. Megmondottam. Eredj fel Pestre. Nagynénéd elvisz színházba, hangversenybe, azután majd meg fogsz ismerkedni olyanokkal, akik között akad még a te izlésed szerinti is. Más leány örülne, nyakamba borulna, össze-vissza csókolna. Te pedig itt állsz mereven és egyre csak bámulsz. Hát mit bámulsz? Mi nem tetszik neked abban, amit mondottam? No hát felelj, kíváncsi vagyok.

Olga még egy lépést tett előre. Azután válaszolt:

- Nézd, édes apám - nem szeretnék neked olyan dolgokat mondani, amiket regényes ostobaságoknak találsz. Hidd el, egy csöppet sem vagyok regényes. Olyan józanul, tisztán látok mindent - akár csak te. Nincs is semmi regényes indokom, amiért nem akarok Pestre menni. Nem tetszelgek magamnak az elátkozott királykisasszony szerepében, aki a lovagjára vár. Jól tudom, hogy lovagok nincsenek. De ha lovagok nincsenek is, vannak mégis dolgok, amelyek-től izlésem idegenkedik. Ilyen valami ez a pesti utazás. Hogy én fölmenjek vadonat idegen emberek közé férjet keresni, - igen, férjet keresni - ezt nem tudom. Sohse széptsük a dolgot. Szinte hallom, amint beszélnek. Itt van Révész Olga, a fölvidéki gazdag Révész leánya, aki most jött az erdőből. Bizonyosan naiv, elmaradt, könnyen hívő. Rajta. Oh elhiszem, hogy akadna egész sereg pályázó. Tudom, hogy a gazdag leányokat megbecsülik Pesten. De nekem nincs kedvem egy sereg fiatal urat arról meggyőzni, hogy nem vagyok naiv és könnyen hívő. Másokat ez talán mulattat, én csak a csunyát látom benne. És ezért nagyon szépen kérek, hagyd itt. Jobb nekem idehaza.

Révész Gyula egészen a leánya elé állott. Ugy kérdezte meg tőle:

- De hát tulajdonképpen mit akarsz?

A leány csak a fejét rázta.

- Semmit. Jól érzem magamat az erdőben, Mariska társaságában, olvasmányaimmal, és nem vágyódom semmi újra. Nem akarok semmit.

Révész komolyan dühbe jött.

- De hiszen ez nevetséges. Hiszen ez képtelenség. Elvégre húsz esztendő múlt. Valaminek csak kell veled történnie. Nem maradhatsz vén leány. És azután - nem azért dolgoztam, hogy az egyetlen leányom itt maradjon a hegyek mögött. Neked szerepet kell játszani. Neked ragyognod kell. Igen, ragyognod. Ezt akarom és ezt keresztül is fogom vinni, ha kell, akaratod ellenére is. Azután majd megjön az eszed és még hálás is léssz.

Olga ismét megrázta fejét.

- Jót akarsz, édes apám; de bocsáss meg, nem tudod a helyes módját. Nem mondom, hogy a nagyvárosi élet, a szórakozás, az ünnepeltetés nem vonzana. De sohasem tudnék bele-nyugodni abba, hogy akaratom ellenére rendelkezék velem bárki, - még te sem.

Egy szolga lépett be a szobába és félbeszakította a beszélgetést.

- Vanczák úr keresi a nagyságos urat.

- Mindjárt megyek. Mondd, hogy várjon egy pillanatra. Most nem beszélhetünk tovább, Olga, de majd este folytatjuk. Mit csinálsz ma délután?

- Kimegyek Mariskával az erdőbe sétálni. Ma jó idő van és az útnak egy része már száraz lesz.

- Képzelem, mennyi bolondot fogtok összebeszélni. Az a Mariska sem olyan, amilyennek gondoltam. Egy vidám, bolondos leányt kerestem, aki téged is felvidítson és helyette ez jött.

- Ne bántsd Mariskát, édes apám. Én szeretem.

- Persze, mert minden bolondságodat helybenhagyja. No de Vanczák vár, hát Isten veled.

Homlokon csókolta leányát, azután lement a földszinti szobába, ahol már várt reá Vanczák Károly úr, az imrebányai ellenzék vezére.

Vanczák Károly foglalkozására nézve tulajdonképpen szücsmester volt valaha, de már régóta nem folytatja mesterségét. Igen sokféle fából faragott ember volt különben. Választásoknál híres kortest becsültek benne. Nagy ügyességgel közvetített mindenféle kényes dolgot. Aki a

vármegyénél valamit keresztül akart vinni, az első sorban is hozzá fordult. A vármegyei urak ugyan nem fogadták szívesen a köszönését, de azért mégis mindegyikhez bejáratos volt, még a főispánhoz is. Különösen nagy hatalma volt még néhány esztendővel ezelőtt Imrebányán. Az egész városi tanács, a polgármestertől kezdve, az ő embere volt. Szerződést a várossal nem is lehetett az ő közbenjárása nélkül kötni. Ennek a nagy uraságnak az új polgármester szomorú véget vetett és ámbár Vanczák mindenütt hirdette, hogy Czelder István nem fog székében megmelegedni, már több mint két esztendeje kénytelen volt az ellenzéki vezér dicsőséges, de nem jövedelmező szerepét játszani. Révészszel különben jó viszonyban élt. A sokféle üzletnél, amelyeket Révész az állammal, megyével, várossal kötött; mindenütt hasznát vette az egykori szücsmester ügyességének.

Most, hogy Révész belépett a szobába, Vanczák is fölkelte székéről. Hosszu, sovány, előre-hajolt férfiú volt, vékony hanggal és szögletes mozdulatokkal. Révész kezét nyújtott neki.

- Nos, benn volt a székvárosban? - kérdezte.

- Benn voltam, hogynem lettem volna benn. Beszéltem is a méltóságos urral. A méltóságos ur nagyon rosszkedvű volt.

Révésznek ez nem tetszett.

- Mi baja volt a méltóságos urnak?

- Csak rosszkedvű volt. Nem csoda, a három leány a nyakára vénül és nem tudja őket férjhez adni. Nagy nyomoruság az, ha főispáni háztartást kell vinni és hiányzik hozzá ez...

Vanczák egy kézmozdulattal a pénzt jelezte. De Révész félbeszakította:

- A méltóságos ur családi viszonyai nem érdekelnek. Mi lesz a föllebbezéssel?

- A föllebbezéssel? Hát kérem, a méltóságos ur először hallani sem akart arról, hogy megváltoztassák a városi határozatot. Azt mondotta, hogy már elégszer tette ki magát Révész ur miatt a támadásoknak, nincsen kedve ismét belemenni egy ilyen dologba.

- Elégszer tette ki magát a támadásoknak én miattam! - dörögte Révész. - Úgy beszél, mintha ingyen tette volna.

Vanczák bólintott.

- Hát hiszen most is csak azért beszélt így, mert... de hiszen már méltóztatik tudni. Különben is a dolog rendben van. A föllebbezés alapján a határozatot meg fogják semmisíteni - és a városnak új határozatot kell hozni.

Révésznek arcán látszott, hogy még valamire kíváncsi.

Egy pillanatig habozott, de azután egészen nyersen megkérdezte:

- Sokba került?

Vanczák vállat vont.

- Hát bizony a nagyságos alispán urhoz is el kellett mennem. Különben majd azután elszámolok.

- Jó. És mi lesz az új határozattal? Keresztül tudja majd vinni a képviselőtestületben, hogy én kapjam meg ismét a bányát - a régi árért?

- Azt hiszem, igen. A polgármester ugyan szintén erősen dolgozik, de azért jó kilátásaink vannak.

Révész föl és alá kezdett járni a szobában.

- Pedig meg kell kapnom azt a bérletet... meg kell kapnom minden áron. Hiszen magával őszintén beszélhetek, Vanczák. Maga tudja, hogy a kénsavgyárat azért építettem, mert abban bízom, hogy a bányát még legalább husz esztendeig én használhatom. De ha most elveszik tőlem - a gyárat is becsukhatom.

Vanczák bólintott, annak jeléül, hogy érti a dolgot. Révész folytatta a sétát.

- Azt a polgármestert sem értem. Mit akar az tulajdonképpen? Talán csak az volt a baj, hogy ügyetlenül közeledett hozzá. Lehetne valami tapintatos formát találni.

- Nem lehet. A polgármesterrel nem megyünk semmire. Az bolond.

- Hát különben azt magának kell tudnia, hogy boldogulhatunk-e nélküle is. Egyébként mi ujság?

- Az imrefalvi főszolgabírótságot a múlt héten betöltötték. Hallom, hogy az új főbíró már Imrefalván is van.

- Kit választottak meg?

- Keresztúry Dénest. Ismeretlen ember a megyében, ámbár évekkkel ezelőtt szolgált a központban. De nagybátyjának, az öreg Keresztúry Miklósnak nagy a befolyása. Régi család, valami távoli rokonságban vannak a főispánnal is.

- És van valamijök?

- Ugyszólván semmijök sincs. A fiatal ur - úgy hallottam - valami gazdag leányt akart elvenni Pesten, de az azután a faképnél hagyta. Azt mondják, elkeseredésében jött haza, ide az Isten háta mögé főszolgabírónak.

- Na - és milyen ember?

- Azt még nem lehet tudni. De ő is alighanem olyan lesz, mint a többi. A szolgabíró majd idehaza marad Imrefalván, a főbíró ur pedig benn mulat a székvárosban. A szolgabíró különben számít is erre és jobban is szereti, ha szabadjára hagyják.

A főszolgabíró úgy látszik nagyon foglalkoztatta Révészt. Szokása ellenére nem tudta ezt a tárgyat abbahagyni.

- Mondja, Vanczák, találkozott már maga vele?

- Kivel?

- Ezzel a Keresztúryval?

- Nem én. Hiszen alig van egy hete nálunk. Én pedig benn voltam a székvárosban azalatt.

- Igaz. Hát akkor keresse föl minél előbb. A főbíróval jó viszonyban kell lennünk, hisz azt maga is tudja. Tanulja ki, hogy miféle ember. És azután majd számoljon be nekem pontosan.

Vanczák bólintott.

- Értem. És amennyiben szükség volna arra, hogy jóindulatát mi is viszonzzuk?

Révész elmosolyodott.

- Maga ügyes ember, Vanczák és tudni fogja, hogy mit kell csinálni.

Az új főszolgabíró ezzel egyelőre le volt tárgyalva. Visszatértek az imrebányai dolgokra.

- Igaz, majd elfelejtettem, az imrebányai kaszinóban a jövő héten fölolvasás lesz. A meghívó már bizonyosan megjött. Be méltóztatik jönni?

Révész kedvetlenül vonogatta a vállát.

- Valami sok kedvem nincs hozzá. Az ut rettenetesen hosszú, az imrebányai vendéglő pedig gyalázatosan rossz. Azután a fölolvadás sem érdekel. Különben ki olvas föl?

- Bajzáth tanár ur. Pedig jó lesz bejönni, nagyságos uram. A tanár urnak nagy szava van a közgyűlésen és rettenetesen hiú ember. Ha bejönnek a fölolvadásra, roppantul meg lesz tisztelve. Aztán előadás után vacsora is van és ez nagyon jó alkalom, egy kis barátságos borozásra, esetleg pezsgőzésre. Az ilyen nagyon együtt tartja a pártot.

Révésznek nem tetszett a terv.

- Hiszen ez mind igaz, de az ut mégis borzasztóan fárasztó.

Vanczáknak még valami jutott az eszébe:

- Az új főbíró is bizonyosan bejön erre az alkalomra. Legjobb mód a megismerkedésre, ha nem hivatalosan találkoznak az urak.

Révész elgondolkozott. Azután beleegyezőleg intett.

- Hát ha mindenáron szükségesnek tartja - nem bánom, bejövünk. Olgának ugyanis alig van szórakozása és még egy imrebányai fölolvadás is jobb a semminél. Mi van még?

- Elhoztam a költségvetést az imrebányadrisztói szárnyvasúthoz. A pályázatot a jövő héten írják ki. Ha úgy tetszik, most együtt átnézhetjük.

- Nem bánom. Ma délután úgy sincs más dolgom. De akkor fogjunk azonnal hozzá.

Hozzá fogtak.

*

A fenyőerdőn keresztül szapora léptekkel siet a két fiatal leány. Három-négy napja már száraz idő volt és a munkások a telep körül rendbe hozták az utakat. Néhol ugyan még nagy tömegekben volt az idei hó, de azt ki lehet kerülni vagy a legrosszabb esetben a vastagtalpu cipőkkel keresztül gázolni rajta.

A két leány végre ismét kísértálhatta magát. Mindakettő szenvedélyesen sétált. Olgának gyermekkorától ez volt legnagyobb élvezete, Mariska pedig, amióta ide Révészékhez került, nagyon megszokta.

Mariska távoli rokona volt Révészéknek. Amikor Révészné tiz esztendővel ezelőtt meghalt, Olgát egy alföldi nagy város nevelőintézetébe adták - és ekkor került hozzá Mariska. Révész nem akarta, hogy a leánya egészen egyedül legyen az idegenben és ez alkalommal jutott eszébe, hogy Mariska létezik és körülbelül Olgával egykoru. Röviden azt az ajánlatot tette Mariska szüleinek, hogy fölnevelteti a lányukat, ha Olga férjhezmeneteléig nála marad. A szegény emberek kapva-kaptak az ajánlaton s így került Mariska először a nevelőintézetbe, később pedig Imrefalvára. Csendes, szelid természetű leány volt, aki minden tekintetben elismerte Olga szellemi felsőbbségét és valami csodálatos szeretettel ragaszkodott hozzá.

A februári délután már vége felé járt. A két leány kissé tovább ment, mint ahogy ők magok tervezték és most szó nélkül siettek haza felé. A völgyből finom, fehér köd szállt a magasba és lassan terjedt szét a fenyőtörzsek között. A közelben még tisztán ki lehetett venni a fák körvonalait, de már kissé távolabb minden beleolvadt az esti szürkületbe. Mariska fázékonyan vont a összébb kendőjét.

- Reánk sötétedik. Jaj, csak el ne tévedjünk.

Mariska kissé gyáva természetű volt. Olga elmosolyodott.

- Ne félj, az utat nem téveszthetjük el. Husz perc múlva odahaza leszünk.

- Még husz perc. Olga ne neved ki, de én oly furcsán érzem magamat. Mindig várom, hogy a fák mögül egyszerre csak előlép valami. Az előbb is tisztán láttam, hogy ott valami feketeség mozgott.

- A félelmed mozog, kis csacsi. No, ne félj. Hiszen magad tudod a legjobban, hogy nem történhetik semmi bajod.

Mariska azonban nem volt ebben olyan egészen bizonyos. Szepegve pillantott maga körül, de azért nem mert már Olgának szólni többé. Olga végül megsajnálta.

- Tudod mit, Mariska? Énekelj, attól mindjárt elmúlik a félszed.

Mariska azonban nem akart énekelni, hanem egy ellenindítványt tett.

- Inkább meséld el azt a mesét, amit tegnap csináltál, Olga.

Mariska tudta, hogyha Olga néha egyedül bezárkózik szobájába, akkor meséket gondol ki. Ez volt Olgának legkedvesebb szórakozása. Szóba állt a tótokkal, kihallgatta a cselédeket, úgy gyűjtött anyagot. De meséit csak nagyon ritkán mutatta meg. Ma azonban a séta jó hangulatba hozta. Elmosolyodott.

- Jól van, Mariska, elmesélem. De előre megmondom, a mesém ismét nem fog tetszeni. Nem bánod?

- Nem bánom. Csak meséld gyorsan.

- Hát hallgass ide. Volt egyszer egy kis királykisasszony, akinek azonban nagyon szomorú dolga volt. Az édes anyja már régen a földben pihent és a kis királykisasszony egyedül élt egy nagy, sötét, szürke várkastélyban, amelybe sohasem süttött bele a nap. Apja, az öreg király, mindig ott csatázott az ország határán, mert nagyon sok volt az ellensége. Egyszer aztán az ellenség minden oldalról reátört az országra, az öreg király elesett a csataterén, a várkastélyt is elfoglalták és a szegény kis királykisasszonynak is menekülnie kellett.

- Szegény.

- Egy nagy, sötét erdőbe menekült, ahol a fák sűrűen álltak egymás mellett és a napvilág alig tudott áttörni a lombokon. Amint ott bujdosott, egyszerre találkozott egy öreg tündérrel.

- Te Olga, a tündérek mindig fiatalok.

- Mégis öreg tündér volt. A kis királykisasszony elpanaszolta neki a baját és az öreg tündér jóságosan végighallgatta. Azután azt mondta: - „Megpróbálom, hogy segítsek rajtad. Ha akarod, leányom, a szolgálatomba léphetsz. Nem lesz könnyű dolgod. Neked kell majd elvinni a boldogtalanság zsákjait az emberek közé. És ez nehéz, szomorú feladat. Görnyedni fogsz a súly alatt, fáradtan vonszolod majd tagjaidat és mindig új és új teher kerül reád. De ha elvégezted mindazt a munkát, ami számodra vár, megváltozik a sorsod. A boldogtalanság helyett a boldogság zsákjait kapod meg. Ez pedig édes és jóleső teher. De amíg ezt eléred, nehéz idő vár reád. Akarod?” A kis királykisasszony azt mondta, hogy akarja. Beszegődött az öreg tündérhez és napról-napra vitte a boldogtalanság zsákjait. Igaza volt az öreg tündérnek, a munka nehéz és szomorú volt. Néha már-már összeroskadt alatta. De azután összeszorította ajkait és arra gondolt, hogy lesz idő, amikor a boldogság zsákjait fogja megkapni és csüggedés nélkül vonszolta tovább terhét.

- No és megkapta a boldogság zsákjait?

- Igen; megkapta. Hosszu esztendők után egy napon így szólt hozzá a tündér: - „Meg voltam veled elégedve. Zúgolódás nélkül végezted el a nehéz munkát. Elég volt. Mától fogva a boldogság zsákjait fogod vinni.”

- De hiszen akkor jó vége van a mesének.

- Nincs még vége. A kis királykisasszony is azt hitte az első pillanatban, hogy most már jóra fordult a sorsa. Mohó örömmel kapott a zsákok után és örömmel vitte őket. Az első pillanatra édes volt a teher és könnyű. De alig haladt néhány lépést, egyszerre úgy érezte, hogy már nem bírja tovább. A boldogtalanság zsákjai megtörték, elgyöngítették. Amíg őket hordta, a jobb sors reménye erőt adott neki. A jobb sors elkövetkezett, ámde a remény ereje elhagyta. És most már nem bírta el az édes, a könnyű terhet sem; egy ideig még tovább vánszorgott, azután lerogyott az út szélén nem a boldogtalanság, hanem a boldogság súlya alatt.

Olga elhallgatott. A másik még várt egy ideig, azután megkérdezte:

- Vége?

- Igen. Vége.

Mariska elgondolkozott.

- Furcsa, hogy te mindig ilyen szomorú meséket gondolsz ki, Olga. Miért nem gondolsz ki egyszer olyan mesét, amelynek vidám vége van. Tánc és lakodalom, vagy ilyesvalami.

Olga megrázta fejét.

- Nekem csak ilyen mesék jutnak az eszembe.

Elhallgattak. Olga azután ismét megszólalt:

- Nézd csak, ott látszik a telep nagy villanylámpája. Mindjárt otthon vagyunk.

- De jó lesz. Már úgy is koromsötét van. És a te mesédől még csak jobban elment a kedvem. Igazán Olga, megpróbálhatnád egyszer, hogy nem jut-e az eszedbe valami másfajta mese is. Próbáld csak majd. Majd meglátod, hogy menni fog.

Olga elmosolyodott. Kissé szomorú mosoly volt.

- Majd megpróbálom.

*

Este a vacsoránál az öreg Révész minden átmenet nélkül annyit mondott:

- Hát most az egyszer még kedvedet töltöm. Nem megy föl Pestre. Remélem, hogy előbb vagy utóbb mégis megjön az eszed.

Olga kezét csókolt apjának.

- Köszönöm.

IV.

- Hát te min tünődöl ismét, öcsém. Már megint valami pesti kis leány jár az eszedben - ugy-e? Keresztúry Dénes elfordult az ablaktól, ahol már több, mint egy félórája állott és ismét visszament az íróasztalhoz. Tóth Gerő, a szolgabírája pedig megegyezően megkérdezte:

- Hát csak nem tudjuk elfelejteni a nagy várost - ugy-e? Persze, ott jobb élet van, mint Imrefalván.

Tóth Gerő már vagy harminc esztendeje volt szolgabíró. Ő is a jobb megyei családok egyikéből került ki, de makacs következetességgel soha sem tanult semmit. Egy darabig az apja birtokán gazdálkodott, mikor pedig a hernádvölgyi takarékpénztár a birtokot bírósági árverésen megvette, beállított az alispánhoz és azt kérte tőle, hogy most már tegyenek érte valamit. Az időben még nem vették a képesítést szigorúan és Tóth Gerőt megválasztották imrefalvi szolgabírónak. De azután jött az új törvény, és a további előmenetelnek vége lett. Szolgabírónak azért megválasztották mindig; ebben már a közgyűlés valami kegyeletes aktust látott. Tóth Gerő sem kívánt különben semmi jobbat. Az imrefalvi főbírói hivatalban harminc esztendő óta ő volt a tulajdonképeni ur, - ahány főbíró jött, mind alávetette magát Gerő bácsi tapasztalatainak és tekintélyének. Ezt a tekintélyt erősen meg is őrizte. Naphosszat ott pipázott a kancelláriában és ha néha valami hivatalos dolgot bízott rá a főnök, csak úgy végezte el, ha éppen jókedvében volt.

Sivár, szomorú helyiség volt különben ez a kancellária. Két fekete viaszkos vászonnal áthuzott karosszék és egy hasonló pamlag voltak benne a butorok, valamennyiből minden oldalán kikandikált már a lószőr. Az íróasztalnak egyik lába rövidebb volt, mint a többi három, ez a negyedik alá volt támasztva egy fekete táblás könyvvel. Az íróasztalt magát a legkülönbözőbb színű tintapecsétek borították, egy megfakult mappában pedig elintézetlen ügydarabok hevertek. A kis vaskályha erősen izzott, a szolgabíró szerette a meleget.

Keresztúry ismét elővette az ügydarabokat és gépiesen lapozgatott bennök. Tudta előre, hogy az imrefalvi élet nem lesz mulatságos, de ilyen kétségbeejtőnek mégsem képzelte. Mikor joggyakornok korában a megyénél szolgált, a székvárosba volt beosztva, ahol mégis akadt néha valami változatosság. De most már egy hete nem volt más társasága, mint a szolgabíró, aki vagy pipázott, vagy - a maga jóindulatu modorában - vastag tapintatlanságokkal bántotta.

- Az bizony úgy van - kezdte újra Tóth Gerő - Imrefalva és Budapest, az két különböző dolog. De két különböző ám. Különösen így télen. Nyáron majd bejárhatod a járást, ha éppen kedved lesz hozzá, a sok piszkos tótnak ugyanis mindig van valami baja, amiért ide futnak. De ilyenkor télen a legokosabb, ha pipára gyujtasz és hallgatod, hogy a szél milyen szépen füttyül be a kulcslyukon.

- Olvasni fogok - mondotta Keresztúry. - Majd irok Pestre, hogy könyveket küldjenek.

Az öreg szolgabíró nagyot nevetett.

- Olvasni fogsz? Na hiszen. Valamennyi elődöd így beszélt. Harminc esztendeje vagyok már itt, de még ahány főbíró ide került, az mind olvasni akart. Az egyik még egy angol nyelvtant is hozatott, azt mondta, hogy itt meg fog tanulni angolul. Harmadik nap azután persze, hogy földhöz vágta. Olvasni. Micsoda bolondság az. Hiszen ha elolvasod mindennap az újságot, hát untig elég.

A hajdu lépett be a szobába. Jelentette, hogy két munkás akar panaszt tenni a főbíró urnál.

- Hát csak hadd jöjjenek befelé.

Nagy csoszogással közeledett a két panaszos a folyosón. Kétszer is kopogtattak és csak mikor a szolgabíró azt kiáltotta ki:

- Bujjatok be már, mert baj lesz - akkor mertek bejönni.

Tót munkás volt mindakettő. Az egyik már öreg ember, hosszú, szinte vállig érő hajjal, amint azt a tótoknál gyakran látni. A másik még javakorabeli férfit, az arcán valami dacos, elhatározott kifejezéssel, ami a barátságtalan vonásokat még kellemetlenebbé tette. Mindakettő hosszú, gombaforma süveget tartott a kezében, amelyet most zavartan forgattak. Láthatólag nem tudták, hogy hol kezdjék.

- Na hát, mi baj van ismét? - kérdezte a szolgabíró.

A kettő még mindig hallgatott. Keresztúry először közönyösen nézte őket, de azután hirtelen az eszébe jutott valami. Ezek az emberek ugyszólván reája vannak bizva. Ezek nem tudnak róla semmi mást, mint hogy ő a főszolgabíró, akihez minden bajokban fordulniok kell. Egy pillanatra érezte, hogy tulajdonképpen milyen nagy hatalom van most a kezében és ez az érzés jól esett neki. Intett a kettőnek, hogy közelebb jöjjen.

- Hát micsoda panaszotok van? - kérdezte. - Vagyis mindenek előtt, kicsodák vagytok és honnan jöttök?

Tóth Gerő kissé fölemelte a fejét és úgy oldalról megnézte a főnökét. Nini, hát a főbíró ur tárgyalni akar? Különben ő azt sem bánja. Ismét elővette a pipát és olyan arccal szivta tovább, mintha semmi köze sem volna ahhoz, ami a hivatalban történik.

A tótok most egyszerre kezdettek beszélni.

- A bányából jövünk, pan főszolgabíró, a bányából. Elcsaptak bennünket.

- Micsoda bányából?

- Hát a bányából.

- A városi bányát gondolják, - szólt közbe Tóth, aki nagylelkűen elhatározta, hogy mégis csak segíteni fog főnökének. - Tudod, a városi bánya, amelyet az a Révész bérel.

Most már Keresztúry is emlékezett reá, hogy a polgármester említette neki ezt a bányát. Bólintott.

- Hát jó. A bányában dolgoztatok. No és miért csaptak el?

Az öreg tót most hirtelen megijedt. A vállá közé huzta a nyakát és nem válaszolt. De a másik tovább beszélt. A hangja dacos és kemény volt.

- Hát azért csaptak el, pan főszolgabíró, mert megmondottuk a munkavezetőnek az igazságot.

- Az igazságot? Na és mit mondtatok?

- Hogy az nem lehet tovább is úgy, amint most van. Az ember egész héten át dolgozik oda-lenn abban a rettenetes levegőben és a pár krajcárt, amit megkeresett, azután ismét csak el-szedik tőle.

- Elszedik azt, amit keresett? Ki szedi el?

- Hát Révész ur.

A főszolgabíró nem értette.

- Hogy mondjátok? Révész ur elszedi a bért, amit maga fizetett ki? Hát hogy lehet az?

- Igenis, elszedi. A kintinban. Mert másutt nem szabad venni, mint a kintinban. A kintinban pedig többet kell fizetni, mint a boltban. Ugy, hogy a hét végén, mikor a bért megkapjuk, azt ismét oda kell adni szalonáért meg pálinkáért.

Keresztúry most már értette.

- Aha. Tehát Révész ur azt kívánja tőletek, hogy az ő boltjában vegyétek az ennivalót és az árút, és ezt azután beszámítja a bérbe.

- Igenis, kérem. Ezt teszi. És aki nem vesz a kintinban, azt elbocsátják. És mert mi azt mondtuk, hogy nem veszünk többé nála, lenn Imrefalván a zsidónál olcsóbban kapni, hát elcsaptak.

Keresztúry gondolkozott.

- Emlékezem, van valami törvény, amely megtiltja az effajta élelmiszer-árusítást, de már nem tudom pontosan - mondotta azután. - Majd utána nézek.

Tóth Gerő mostanáig csendes volt. De már ennyit nem tudott elhallgatni.

- Csak nem akarod talán komolyan venni ezt a számárságot? - szólt közbe. - Ezt a két izgága frátert a hajdu kikergeti és azzal vége. Még csak az kellene, hogy minden részeg tótnak a hazugságait végig hallgassuk. Bizonyosan hallották, hogy új főbíró van és most megpróbálják, hátha beugrik. Lelkem, ha te szóba állsz majd ezekkel az emberekkel, holnap az egész bánya itt lesz az ajtód előtt.

Magyarul beszélt és a tótok nem értették meg. De valamit mégis megsejthettek, mert most az öreg szólalt meg. Panaszos, nyögdécselő hangon beszélt és egyenesen Keresztúryhoz fordult. Láta, hogy az inkább hallgat rá.

- Pan főszolgabíró, én harminchat esztendeje dolgozom már a bányában. Csoda az is, hogy ilyen vén lettem. Akik velem kezdték, már mind elpusztultak. Nem bírták ki a levegőt oda-lenn. És én sohasem panaszkodtam, de most, hogy az ember öreg lesz és nem tud eltenni soha semmit, még egy pár krajcárt sem - hát azt gondoltam...

Öreg emberek módjára elkezdett könnyezni. Keresztúry pedig nagyon meg volt akadva, hogy mit tegyen. Már nem emlékezett világosan a törvényre, de azért érezte, hogy ezeknek az embereknek mégis igazok van. Odament a könyvespolchoz és keresgélt rajta. De még nem ismerte ki magát a sokféle törvény között és azért abbanhagyta.

- Hát csak menjetek haza - mondotta. - Majd utána nézek a dolognak. Átmegyek Imrefalvára a napokban és megtudom, hogyan áll a dolog. Ne féljete, ha igazságotok van, meg fogjátok kapni.

Az öreg tót nem mert tovább felelni. Alázatosan meghajtotta fejét, azután kifelé indult. De a másik még ott maradt egy pillanatra. A szeme dacos, gyölködő fényben égett.

- Meg fogjuk kapni az igazságunkat, ugy-e pan szolgabíró? Majd amire éhen haltunk, meg fogjuk kapni. No hát majd más uton keressük.

Azzal ő is kiment.

- No, mit szólsz ehhez a szemtelen fráterhez? - kérdezte most a szolgabíró. - Látnod, ilyenek mind. Ha szóba állsz velök, hát ez a jutalma. De hát te magad vagy az oka. Az ilyen népséggel nem szabad sokat móriskálni. Egy-kettőre végezni kell velök, különben megnő a tarajok.

- Valami igazságuk azért mégis van. Az csakugyan képtelenség, hogy amit megkeresnek, azt ismét elfizessék.

- Igen, mert azt nem mondták meg neked, hogy az egész héten hitelbe isszák a pálinkát. Hiszen nincsen fogalmad arról, hogy egy ilyen tót mennyi pálinkát képes meginni.

- Dehogy nincsen. De épen az a rossz, hogy hiteleznek neki az egész héten keresztül. Akkor persze, hogy elissza már előre a keresményét.

- Na ugyan! Ugy pedig elinná a hét végén. Mindegy az, öcsém. A tót nem tud ellenni pálinka nélkül. Már ez olyan természetes regula. És ha nem a kintinban kapja, hát veszi másutt. Addig van. Nem érdemes vele törődni.

Keresztúry nem volt egészen meggyőzve. De maga sem tartotta a kérdést elég fontosnak, hogy vitatkozzék. Másra terelte a szót.

- Milyen ember ez a Révész? - kérdezte, csakhogymondjon valamit.

Tóth Gerő vállat vont.

- Hát - amolyan. Nem épen uri ember, de máskülönben azért szóba lehet vele állani. Különben ménkü sok pénze van. Az, ki az imrefalvi leányt majd elveszi, az jól jár. Az öregnek talán egy milliója is lehet.

- Imrefalvi leány? Hát az kicsoda?

- Révésznek a leánya. Nem mondhatnám, hogy nagyon csinos, de azért megjárja. A te helyedben, öcsém, hozzá látnék. Akkor itt hagyhatnád ezt a sárfészket is.

Keresztúry úgy érezte, hogy a füle tövéig elpirul. Hogy is mondta csak Bakó Feri? Van más gazdag leány is a világon. Csakugyan, mindjárt Imrefalván ismét útjába hozott egyet a véletlen. És ő most talán újra kezdje azt, ami Pesten nem sikerült? Itt tán több sikere lesz. Hiszen harminc kilométer kerületben ő az egyedüli fiatal ember, aki számba jöhet, amellet főszolgabíró, kitűnő neve van; a leány pedig csak egy Révész kisasszony, akinek az apja még nagyon reá lehet majd szorulva az ő jóindulatára.

Mikor Keresztúry idáig jutott el gondolataiban, önkéntelenül is azt mondotta önmagának: - Pfuj.

Tovább nem gondolkozhatott, mert a hajdu ismét bejött s jelentette, hogy Vanczák Károly ur óhajtja tiszteletét tenni.

Tóth Gerő kegyesen elmosolyodott.

- No csak jöjjen be szaporán. Az már külön vendég, mint a tótok.

Mialatt a hajdu beeresztette Vanczákot, Keresztúry megkérdezhetette:

- Hát ez meg kicsoda?

Már nem kapott választ, mert az ajtón belépett a kérdezett. A szolgabíró barátságosan kezét nyújtott neki.

- Servus. Hát magát miféle szél fujta ide Imrefalvára? No hát hadd mutassam be a főbíró urnak. Ez itt Vanczák Károly, a legnagyobb akasztófavirág a vármegyében. Csak azért nem kötötték még föl, mert nagyobb gazember, mintsem megfogassa magát.

Vanczák kedélyesen nevetett ezen a bemutatáson.

- He-he-he. A szolgabíró ur még mindig a régi tréfás kedvében van.

Keresztúrynak nem nagyon tetszett a vendég, de azért kezét nyújtott és hellyel kínálta meg.

- Hát csakugyan, mit akar itt nálunk? - firtatta ismét a szolgabíró. - Csak úgy látogatni jött?

- Ide át voltam a telepen Révész urnál.

A szolgabíró összeráncolta a homlokát.

- Révész urnál? Annak épen két munkása járt itt nálunk. Szép dolgokat beszéltek, hogy a bányában micsoda gazdálkodás folyik. Istentelenség, hogy a szegény embereket hogy nyuzzák. Nem tiltja-e meg a törvény, hogy a bérbe az élelmiszert beszámítsák? Mi? Hát hiszen majd átmegy valamelyik nap a főbíró ur és utána néz a dolognak. Azután majd kisül, hogy micsoda élelmiszer-uzsora folyik odaát magoknál.

Keresztúry meglepetve bámult az öregre. Mi ez? Hiszen ez most egészen másképp beszél, mint az előbb. De Vanczák csak mosolygott.

- Nem talál majd a főbíró ur semmit, amit a törvény megtiltana. Hiszen tetszik tudni, hogy milyen ez a tót népség. Csak azért panaszkodik, mert jobb dolga nincs. Azután mindig akad egy pár izgága fráter, akinek jár a szája. Az ilyent nem lehet komolyan venni. A telep nem fél semmiféle vizsgálattól. Sőt meg vagyok győződve, hogy Révész ur a legnagyobb készséggel fog majd mindent megtenni, hogy a főbíró ur alaposan tájékozhasssa magát.

Elhallgatott. Tóth Gerő egy pillanatig a szemébe nézett. Azután megelégedve bólintott.

- Hát hiszen majd meglátjuk. Akinek tiszta a lelkiismerete, annak nincsen oka félni. Mi ujság egyébképen?

- A főbíró urhoz volna egy kérésem. Az imrebányai kaszinó megbízott, hogy főbíró urnak személyesen adjam át a meghívót a jövő heti fölolvasó- és táncestélyre. Méltóztassék bennünket megtisztelni.

Keresztúry a fejét rázta.

- Köszönöm a szíves meghívást. De alig érkeztem még meg, fáradt is vagyok, sok dolgom is van, kivált így most az első időben. Majd talán a jövő alkalommal.

Vanczák fürkésző szemmel nézte végig a fiatal embert.

- Ne tessék rossz néven venni, de nem elégedhetem be ezzel a válasszal. A főbíró urak még minden esztendőben megtisztelték a kaszinót és bejöttek az estélyre. Nagyon megbántaná a várost, ha az idén nem méltóztatnék megjelenni.

- De igazán, ne vegyék rossz néven, semmi kedvem sincsen erre az estélyre. Nem is vagyok most abban a hangulatban, hogy ismét bálozzak.

- Pedig szép estély lesz. A környékből is bejön mindenki. Révész ur is most ígérte meg, hogy behozza a leányát.

A szolgabíró elnevette magát.

- No akkor csakugyan eredj be, öcsém. Épen az imént mondtam neki, hogy ennek a leánynak már érdemes udvarolni. Ugyan mondja csak Vanczák, mennyi pénze van tulajdonképen?

Vanczák ismét egy fürkésző pillantást vetett a főbíró felé. De az mozdulatlanul ült íróasztala mellett és az aktáiban lapozgatott. Azután válaszolt csak a kérdésre.

- Bizony, pontosan magam sem tudom. De annyi bizonyos, hogy a fővárosban sem találkozok hamarjában ilyen gazdag leány.

Keresztúry fölkel.

- Hová még, öcsém?

- Kissé járkálok majd odakünn. Nagyon megfájdult a fejem ebben a melegben. Nem tudok biztosat mondani, Vanczák ur. Ha csak lehet, be fogok jönni. De nem ígérhetem biztosra.

Vanczák ismét erősen a főbíró szeme közé nézett. Mintha az arcán valami pirosság volna, ami előbb még nem volt ott. Azután meghajtotta fejét.

- Nem akarom erőltetni a tekintetes urat. Csak annyit mondhatok, a városban nagy megbántásnak vennék, ha nem volna szerencsénk.

Keresztúry kiment. A másik kettő csendesesen tovább dohányzott. Egy idő múlva megszólalt Vanczák.

- Hát ez az új főbíró?

- Ez hát.

- Mindig ilyen szótlan?

- Az csak addig van, amíg majd bele nem szokik. Új ember még. Őt esztendeje, hogy elkerült a megyéből - azelőtt pedig benn volt a székvárosban, hát szokatlan neki még idekünn. De majd beletanul.

- Hát hiszen itt van a szolgabíró ur. Attól megtanulhatja a prakszist.

- De meg ám. Hála Istennek, én semmiféle vizsgával nem nyomorgattam magamat. De hogy milyennek kell lenni a vármegyei közigazgatásnak, azt tudom.

Vanczák órájára nézett.

- Tyűh, mindjárt reám sötétedik. Indulnom kell hazafelé. Pedig szerettem volna, ha a főbíró biztosra megígéri, hogy bejön. Szolgabíró urat már nem is merjük hívni, ugyis tudjuk, hogy hiábavaló.

- Az már igaz. Tudja, lelkem, én már kivénültem ebből a komédiából. De a főbíró majd beküldöm. Már csak azért is, hogy legyen valaki a megyéből is. Odabenn a polgármester ugyanis ellenünk uszítja a várost.

- De uszítja ám. Egyre csak a vármegyét szidja, hogy milyen elavult, megbizhatatlan, megvesztegethető intézmény.

Tóth Gerőnek a nyakán kidagadtak az erek.

- Ezt mondja-e? Már hogy a vármegyét meg lehetne vesztegetni? A haszontalan, komisz pugris. De hiszen majd kitörjük neki a nyakát. A vármegyét gyalázza. Ez is csak manapság lehetséges. Bezzeg, azelőtt lett volna jó dolga, ha ilyeneket mond. No de mindegy. Majd elbánunk vele előbb vagy utóbb.

- El bizony! - erősködött Vanczák. - A városban már csak az a pár mesterember van mellette. A jövő választásnál biztosan kibukik.

Ezzel az ígérettel Vanczák föl is állott. Mikor fölállt, még valami jutott eszébe.

- Igazság, az előbb méltóztatott említeni, hogy azok a garázda tótok itt jártak. Valami élelmi-szer-árusításról panaszkodtak, vagy miről. Hát én úgy hiszem, Révész ur véleménye szerint járok el, ha azonnal kérem a vizsgálatot. A kocsi pénzt bátor leszek mindjárt előre le is tenni.

Egy bankót tett le az íróasztal szélére. A szolgabíró egy futó pillantást vetett reá, azután beledugta a mellényzsebébe.

- Helyesen van. Az igazság ki fog sülni.

Vanczák bucsuzott. Még egyszer megkérte a szolgabíró urat, hogy ne felejtkezzék meg az imrebányai kaszinóról. Azután beült ütött-kopott bricskájába és elhajtatott.

Keresztúry csak estefelé került haza. Künn járt az erdőben és egész sárosan, vizesen érkezett meg. Átöltözködött, azután bejött a vacsorához. A vacsoránál is szótlan volt. Az öreg szolgabíró néha-néha szólt valamit, arra szórakozottan, kedvetlenül válaszolt.

Mikor vacsora után ismét a kancelláriában ültek, Tóth Gerő csak annyit mondott:

- Be kell menned, öcsém. Rossz néven vennék nemcsak a városban, hanem a megyeházán is. Az már hozzá tartozik az állásodhoz, hogy reprezentálj, még ha nem is kellemes.

Keresztúry egész este ugys ezen gondolkozott. Először azt mondotta magának, hogy nem megy be a városba. Semmi szín alatt nem megy. De azután akár akarta, akár nem, mindig az imrefalvi leányon járt az esze. Vajon milyen? Hasonlít-e Lilyhez? Azután rettenetesen dühös lett sajátmagára. Komiszság, hogy ez csak az eszébe jut is. Nem fog bemenni. De a következő pillanatban már ismét határozatlan volt. Elvégre semmi köze a leányhoz. Nem is kell beszélnie vele, ha nem akar. A várost azonban nem sértheti meg. Mint új tisztviselőnek, kötelessége is volna, hogy bemutassa magát. A szolgabíró szavai most új irányt adtak gondolatainak. Nemcsak a várossal, a vármegyével szemben is kötelességet teljesít, ha bemegy. És ebbe a gondolatba belekapaszkodott.

- Komolyan azt gondolja, bátyám, hogy rossz néven veszik tőlem, ha nem mennék be?

- Hát hogyne. Hiszen te képviseled a vármegyét. Ugys azt mondják mindig rólunk, hogy gőgösek vagyunk; ezzel izgatnak ellenünk. Csak eredj be, táncoltasd meg a leányokat és barátkozzál meg az urakkal. Terringettét, milyenek ezek a mai fiatal emberek! Hogyan kell biztatnom, hogy a mulatságba eredj.

- Eleget mulattam.

- Hát akkor mulathatsz még egyszer. Különben sem a mulatság kedvéért még be.

Keresztúry még mindig nem tudta magát elszánni.

- Majd meglátom.

Hallgatva ültek egymással szemben. Odakünn a szél végigsivított a fák között és meg-megrázta az ablaktáblákat. A főbíró azután fölkelt és ismét a törvények között keresgélt, melyek a fali polcon állottak.

- Igazság - mondotta. - Ezeknek a tótoknak a dolgában is el kell járnom. Holnap átmegyek abba a kantinba és megnézem, hogy mi történik.

Az öreg fitymálva intett kezével.

- Ugyan no. Mire jó ez a nagy buzgóság. Azután ugys sem találsz ott semmit. Több esze van Révésznek, mint hogy a törvény ellen tegyen valamit.

- De hiszen azzal a Vanczákkal másképen tetszett beszélni. Hiszen vizsgálatról volt szó.

Az öreg fölkelt, összeszedte a pipáját, taplóját. Azután csak annyit mondott még:

- Nem értesz te még a közigazgatáshoz öcsém. Rá kell ijeszteni a pugrisokra, akkor olyanok, mint a kezes bárány. Elég annyi. Most pedig nyugodalmas, csendes jóéjszakát kívánok.

És ezzel Tóth Gerő szolgabíró ur aludni ment.

V.

Az imrebányai kaszinó tulajdonképpen semleges hely volt. A „kaszinó” szót magát nem kell valami túlságosan komolyan venni, az imrebányai nagy vendéglő tulajdonosa egyszerűen átengedte egyik szobáját erre a célra, beállított néhány karosszéket és egy hosszú asztalt és ezzel a kaszinó belső berendezése készen volt. Az asztalon a megyei és néhány fővárosi ujság feküdt, a falon pedig egy tekintélyes nagyságu tábla csüngött a következő fölirattal: „Politikai és felekezeti kérdésekről beszélgetni tilos”. Erre a táblára a kaszinó elnöke, Német Gedeon imrebányai gyógyszerész, igen büszke volt, mert szerinte ez adta meg a helyiségnek igazi kaszinói jellegét. A fölirat rendelkezését különben senki sem tartotta meg, legkevésbé maga az elnök, aki ebéd után az összes miniszterekről mint galád hazaárulókról szokott megemlékezni és közben irgalmatlanul szidta a zsidókat.

A polgármester pártja és a megyei párt körülbelül egyenlő számmal voltak a kaszinóban, de az előbbi nem igen járogatott el. Többnyire vagyonosabb mesteremberek voltak, akik jobban érezték magokat odahaza. Annál többet mutatkozott Vanczák, aki mint a vigalmi bizottság elnöke, különösen ilyenkor télen nagyobb szerephez jutott. Az evangélikus egyházközség néhány év előtt algimnáziumot állított föl a városban és az algimnázium megnyitása után több tanár érkezett meg családotul Imrebányára. Eleinte csak egymással érintkeztek, de Vanczák nemsokára kiadta a jelszót, hogy a tanári kart meg kell nyerni az imrebányai kultur életnek. Egy pótválasztáson Bajzáth Tivadart, a legidősebb tanárt be is választották a városi képviselő-testületbe és most őt kérték föl az első fölolvasás megtartására. Bajzáth tanár ur, aki a magyar irodalmat adta elő, készséggel vállalkozott erre a föladatra és nemsokára elég rossz nyomásu falragaszok hirdették, hogy a kaszinó kedélyes estélyén a tánc előtt Bajzáth tanár ur *A női eszmény az Ember tragédiájában* címen fölolvasást fog tartani.

Az estély természetesen a vendéglő nagy termében folyt le, amely ez alkalommal nemzeti színű zászlókkal és fenyőgalyakkal pazarul föl volt diszitve és számos petróleumlámpától megvilágítva.

A fölolvasást nyolcra tüzték ki, de már hét órakor Vanczák átvette a terem fölötti rendelkezést. Roppant izgatott volt, mert ha az estély nem sikerül fényesen, őt okolják. Némileg megnyugtatta a gondolat, hogy Révészék már délután bejöttek, de hogy a főszolgabíró megjelenik-e, az még kétséges volt.

Félnyolc órakor kezdett gyülekezni a közönség. Többnyire a megyei párthoz tartozók jöttek, azután a tanárok családjaikkal. A latin tanár sógornőjét is magával hozta, egy fiatal orosházi leányt, ki csak ma érkezett meg a nővére látogatására és akit illendően megbámultak. Egyszerre nagy mozgás támadt az ajtóban, Vanczák, mint a kilőtt puskagolyó rohant Keresztúry felé. Tehát mégis bejött.

- Erre méltóztassék, erre - és a megfakult bársony karosszékek felé vitte a fiatal embert, amelyekre papiros cédulák voltak reá téve „föntartott hely” jelzéssel.

A főszolgabíró megérkezése kellemes izgalmat keltett. A megyei pártnak néhány régi kipróbált tagja, első sorban a szeszgyáros és egy malomigazgató oda siettek, hogy bemutatkozzanak. Vanczák arca ragyogott a büszkeségtől. Most ismét a bejárathoz sietett és mély meghajlással kísérté Révészt leányával és Mariskával helyeikre. Alig néhány karosszék volt fölállítva s így Révészék épen a főszolgabíró mellé kerültek.

- Méltóztassék megengedni. Révész Gyula ur, Keresztúry főbíró ur.

A két férfiú kezét nyújtott egymásnak. Azután Révész bemutatta a főszolgabírót a hölgyeknek.

Keresztúry hamarjában nem tudta, hogy mit mondjon. Megnézte Olgát és úgy találta, hogy egy csöppet sem csinos. Amellett olyan mereven áll az édes apja mellett, mintha mozdulni sem tudna. Végre leültek, még pedig úgy, hogy a főbíró Olga mellé jutott.

Ebben a pillanatban érkezett meg a polgármester. Két-három urral jött és szintén az első sorok felé haladt. Amikor Keresztúryt megismerte, nyájasan köszönt feléje. Azután látta, hogy Révészék mellett ül és elmosolyodott.

Keresztúry egyszerre lángvörös lett. Tudta, hogy ez a mosoly mit jelent és szeretett volna tiltakozni az ellen, amit a polgármester gondol. Legjobb kedve lett volna visszamenni a kocsijához és haza hajtatni. Egy pillanat múlva átlátta, hogy azt mégsem teheti meg és hogy a polgármester pillantásával ne találkozzék, Olga felé fordult.

- Ugy hiszem, szép estélyünk lesz - mondotta. Más hamarjában nem jutott eszébe.

Olga könnyedén bólintott.

- Igen, nagyon szép estély lesz.

- Uglátszik ostoba is - gondolta magában Keresztúry. És akaratlanul eszébe jutott Antal Lily fekete hajával és mosolygó szemével. Mennyire más volt, mint ez a merev, kellemetlen modern leány. És most újra kezdje vele a régi komédiát? Keresztúry nagyon szerencsétlennek érezte magát. Egy öreg asszony csoszogott hozzájuk. Révész futólag kezét adott neki, de Olga hirtelen fölugrott,

- Nini, maga az, Takács néni? Hát már jobban van?

- Na hát csak összeszedtem magamat valahogy. Azután hallottam, hogy idebenn vannak, hát gondoltam, bejövök és megköszönöm a bort, amit küldött. Bizony jól esik a magamfajta öreg asszonynak az a drága jó bor. Az adja, kérem, nekünk az egészséget.

- Dehogyan adja. Hanem annak örülök, hogy jól esett. Majd legközelebb ismét küldök. Hát a kis unokája hogy van?

- Szegényesen, kedves kisasszony, nagyon szegényesen. Ahogy az olyan kis árva lehet. Eljár az iskolába és tanul.

Keresztúry csodálkozva nézett a szomszédnéjára. Furcsa. Mintha nem is volna ugyanaz a leány, aki az előbb mellette ült. Arcát valami meleg mosolygás megszépítette és amint acél-kék szemével biztatóan, barátságosan nézett az öreg asszonyra, nem volt benne semmi abból a merevségből, amely az előbb annyira kellemetlen volt neki. Az öreg asszony most elbucszott.

- Csak úgy jöttem be a terembe - mondotta. - Vanczák beeresztett belépti jegy nélkül is, mert mondtam, hogy a kisasszonyt keresem. De a fölolvastat már nem szabad meghallgatnom. Az igazat megvallva, nem is vágyódom utána valami nagyon.

- Hát Isten áldja meg, Takács néni - mondotta Olga mosolyogva. - Azután ne felejtkezzék meg rólam.

Takács néni láthatólag valami igen nagyot akart mondani, de mégis meggondolta magát és megelégedett azzal, hogy erősen megrázta a leány kezét. Azután elment.

Keresztúry még mindig Olgát nézte. Most megkérdezte tőle:

- Ki volt az az öreg néni, akivel az előbb beszélt?

Olga feléje fordult. Arcán még mindig az előbbi kifejezés volt, amikor válaszolt.

- Oh, ez egy régi ismerősöm. A volt városi pénztárnok felesége. A férje meghalt és most egyedül él kis unokájával. Nagyon jó öreg asszony, kicsiny koromban sokat járt ki hozzánk Imrefalvára is.

- És most, úgy látszik, rossz viszonyok között él.

- Hát persze. A nyugdíj nagyon kevés, abból nem igen lehet megélni.

Keresztúry kissé elmosolyodott.

- Olyan komolyan mondja ezt, mint valami panaszkodó állami tisztviselő.

- Eleget hallom, nemcsak Takács nénitől, hanem másoktól is. Nem csoda, ha egészen eltanultam tőlök.

A beszélgetés egy pillanatra megakadt.

- Mondja csak, nagysám, - kérdezte újra Keresztúry - gyakran jön ide be Imrebányára?

- Nagyon ritkán. De a papa néha mégis behoz, mert azt mondja, hogy ez mulatságos és szórakoztató lesz a számomra.

Keresztúry körülnézett.

- Attól tartok, hogy a papa téved. Legalább ami ma este reánk vár, aligha lesz túlságosan mulatságos.

Olga már nem válaszolhatott, mert Bajzáth tanár ur lassu, méltóságos léptekkel a fölolvásó asztalhoz ment. A terem ekkor már zsufolásig tele volt és Vanczák harsány hangon adta ki hátul a parancsot, hogy a fölolvásás alatt senkit se eresszenek be. Azután ő is fölment az emelvényre.

Mielőtt azonban Bajzáth tanár ur hozzáfoghatott volna, Vanczák is egy rövid beszédet mondott. Figyelmeztette a közönséget, hogy a mai nap ugyyszólván korszakalkotó Imrebánya kulturéletében. (A „kulturélet” szót nagyon szerette és ezért mennél többször használta is.) A tudomány uttörői - és egy nagyszerű kézmozdulattal az egy sorban ülő tanári karra mutatott, - föl fogják rázni Imrebányát a lethargiából és módot fognak adni a polgároknak, hogy tisztult fölfogással gondolkozhassanak sok mindenféléről. Vanczák nem kételkedett abban, hogy ez a tisztult gondolkodás nagy befolyással lesz arra is, hogy a közönség a jövőben saját ügyeit miképpen fogja intézni. Az utolsó szavakat már egyenesen a polgármesterhez intézte, aki mindezen szörnyű fenyegetések ellenére nyugodtan ült helyén, sőt mintha el is mosolyodott volna.

Vanczákot a közönség lelkesen megéljenezte, Bajzáth tanár ur pedig egy félelmes vastagságu kéziratcsomót vett elő belső zsebéből. A kéziratcsomó a *Női eszmény az Ember tragédiájában* volt, mely már meglehetősen hányt-vetett multa tekinthetett vissza. Mikor évekkkel ezelőtt megírta, Bajzáth tanár ur nem sejtette, hogy ezzel fogja Imrebánya kulturéletét megteremteni. De a napi és heti lapok könyörtelenek voltak; biztató üzenetekkel vagy azok nélkül, de mindegyik visszaküldte a nagy szabásu munkát. Mikor már végül a megyei hirlap is - hivatkozva korlátolt terjedelmére - megtagadta a közlést, Bajzáth tanár ur elkeseredve zárta el a remekművet íróasztalába. De a kaszinóban gyakran beszélt róla, s ilyenkor maró gúnnyal emlékezett meg az uralkodó irodalmi és tudományos klikkekről, akik a vidéki embert elnyomják. Vanczák végül elhatározta, hogy a párt érdekében föltámasztja az eltemetett „női eszményt” és fölkérte a tanár urat, hogy művét fölolvassa.

Bajzáth tanár ur először végigtekintett a hallgatóságon. Azután néhány korty vizet ivott meg és végre hozzáfogott.

A következő két óra alatt az imrebányai közönség tényleg számos érdekes és előtte eddig teljesen ismeretlen dolgot tudott meg. A malomigazgatónak például sejtelve sem volt arról, hogy a „magáról megfélemedező, szilaj Julia és Izórának középkoriasan szüzies lelke tulajdonképpen ugyanazon örök nőiesség csodálatosan változó megnyilatkozása”. A malomigazgató néha lelkesen bólintott is, de tulajdonképpen arra a négy waggon buzára gondolt, amely a jelzés ellenére ma este sem érkezett meg.

Keresztúry szintén nem figyelt a fölolvadásra. Még mindig az járt az eszében, hogy voltaképpen milyen furcsa teremtes ez a mellette ülő leány. Nagyon sok leányt ismert, már sokkal foglalkozott is, de egyik sem hasonlított ma esti ismerőseéhez. Keresztúry megpróbálta hamarjában analizálni. Nem szép, még talán nem is csinos. Az is bizonyos, hogy nem elmés. - És mégis abban a pár szóban, amit az előbb beszéltek, vagy nem is annyira a szavakban, mint a hangban volt valami, ami meglepte és vonzotta. Mi volt ez a valami? Nem tudott magának számot adni róla és mialatt néha lopva rápillantott Olgára, folyvást ezen gondolkozott.

Olga előre hajtotta fejét és megpróbálta, hogy feszülten figyeljen a fölolvadásra. De Bajzáth tanár ur őt is untatta. Ő is - önkénytelenül - szomszédjával foglalkozott. Milyen különös, hogy egy olyan fiatal ember ül mellette, hogy szinte barátságosan beszélget vele, akit egy órával azelőtt még nem ismert. De ez a gondolat nem volt kellemetlen neki. Ha fölviszik Pestre és ott mutatnak be valakit, bizonyosan gyanuval fogadta volna. Az imrefalvi főszolgabíróval szemben, aki véletlenül melléje került, nem érezte ezt a gyanut. Csinos és jómodoru embernek találta Keresztúryt és ha arra gondolt, hogy a főszolgabíró talán még foglalkozni fog vele az est folyamán, ezt a kilátást egészen kellemesnek találta.

A fölolvadás tovább folyt. A teremben lassanként kiállhatatlan hőség támadt, a ragyogó petróleumlámpák is halványan pislogtak. De Bajzáth tanár ur megakadás nélkül tovább olvasott. A polgármester néha fölpillantott Vanczákra, aki rákvörös arccal ült a fölolvadás mellett és minden pillanatban törölgette a homlokát. Vanczák ilyenkor kétségbeesetten próbálta, hogy figyelmes és érdeklődő arcot vágjon, a következő percben azonban ismét kendőjét huzta elő. A közönség csendes apathiával tűrte a szóözünt. Beletörődött a gondolatba, hogy ennek úgy sem lesz vége és néma megadással hallgatott.

Egyszerre csak a fölolvadás emelkedettebb hangon beszélt. Mintha verseket szavalt volna. Csakugyan a londoni vásár utolsó jelenetét olvasta föl, valószínűleg az előbb elmondottak bizonyítására. Mikor a verseket elmondotta, elhallgatott. Azután letette a kézirat-csomót, meghajolt és gyorsan kiitta a maradék vizet.

A közönség az első pillanatban nem merte elhinni, hogy vége van. De amikor meggyőződött, hogy már semmi sem következik, óriási lelkesedésben tört ki. Tapsolt, dobogott, éljenzett. Bajzáth tanár ur szomoru mosollyal fogadta az üdvözléseket. Elgondolta, hogyha már az elmaradt imrebányai közönségre is ilyen hatást tudott tenni, mi lett volna akkor, ha az irigy klikkek el nem nyomják.

Vanczák megölelte a tanárt. A megyei párt körülvette és fölváltva biztosította arról, hogy ezzel az előadással föltűnést kelthetne, ha kinyomatná. Egy helybeli nyomda tulajdonosa azonnal vállalkozott, hogyha a tanár ur az értekezést ki akarja nyomtatni, ő a legolcsóbb árakat fogja számítani. A tanár ur nem merte megkérdezni, hogy mi az a legolcsóbb ár, de Vanczák-nak most hirtelen egy pompás ötlete támadt.

- Nem a tanár urnak kell ezt kinyomatni, hanem nekünk kaszinónak. Hiszen ez a mi dicsőségünk.

A körülállók zajosan helyeselték. De valaki megjegyezte, hogy ehhez a választmány beleegyezése is szükséges.

- Mit választmány! - tüzeskedett Vanczák. - A választmány egyhangulag fogja elfogadni ezt az indítványt. Azaz, ha csak a polgármester nem ellenzi.

Bajzáth tanár ur megijedt.

- A polgármester ur csak nem fog utjába állani egy kultureszmének!

Vanczák vállát vonogatta.

- No már azt nem tudom. Tessék csak körülnézni, már nincs is itt. Azonnal elment a fölolvás után, még csak nem is üdvözölte a tanár urat. Azután, kérem, nem tetszett látni, hogy a fölolvás alatt hogyan viselkedett, kétszer egészen feltűnően ásitott. Hiszen ön is látta, Rezucsek ur?

Rezucsek ur, a szeszgyáros szintén látta az ásitást. És Bajzáth tanár ur mérhetetlenül megbotráncozott.

- Hát hogyan lehet egy ilyen ember polgármester?

- Az onnan van, mert idáig még az intelligencia nem fogott össze. Hagytuk uralkodni az iparosokat. De majd másképen lesz a jövőben. Egészen másképen.

Révész mostanáig a leányokkal maradt. A vendéglős egész személyzete kifelé hordta a székeket a teremből, borzasztó kavargás volt. Keresztúry karját nyújtotta Olgának.

- Megengedi, hogy az étterembe vezessem?

Mariskának már szintén akadt lovagja, az imrebányai takarékpénztár könyvelője, egy fekete szemöldökű, fekete haju ifju, aki „Hulló csillag” álnév alatt verseket is irt a megyei hirlapba. Révész beleegyezőleg bólintott.

- Az urak talán most lemennek a hölgyekkel az étterembe és lefoglálnak egy jó asztalt. Nekem még a tanár urral kell egy pár szót váltanom.

Mialatt Révész melegen szorongatta Bajzáth tanár ur kezét és biztosította, hogy ő már sok fölolvást hallott a fővárosban, de a ma esti mindegyiket felülmulta, a fiatalok nagynehezen utat törtek magoknak az étterembe. A vendéglős már tudta, hogy a magas termetű szőke ur az új főszolgabíró és folytonosan körülötte hajlongott.

Letelepedtek egy hosszú asztalnak két oldalára. Mariska csillogó szemmel figyelt a fekete haju ifjura, aki a szerelmi lyráról beszélt neki. Olga mosolyogva nézte. Azután odafordult Keresztúryhoz.

- Hála Istennek, itt nincsen az a füledt levegő, mint odafönn. Már attól féltem, hogy sohasem lesz vége.

- A vidéki tanár mind ilyen - mondotta a fiatal ember. - Emlékszem az enyémre. Az első osztályokat én is vidéken jártam a gimnáziumban és a magyar tanárom épen olyan volt, mint ez a Bajzáth. Nagyképű, elbizakodott és alapjában véve tudatlan.

- Talán kissé túlszigoruan ítéli meg őket. Nem lehet valami nagy élvezet Imrebányán tanítani. Hiszen semmi szellemi szórakozást nem találnak; nem csoda, ha a beléjük fojtott ambíció azután kitör. Csak végighallgatni kellemetlen.

- Ha minden ember, aki nincsen megelégedve sorsával, ilyen módon boszulná meg magát embertársain - szörnyű volna.

Olga nevetett.

- Ki tudja, hogy azok nem keresnek-e kevésbbé ártatlan kárpótlást, mint hogy a női eszményről irjanak.

Az étterem most egyszerre megtelt. Révész egész társaságával bevonult és mindnyájan a nagy asztalhoz telepedtek. Lehetek vagy huszan. Bajzáth tanár urat az asztalfőre ültették. Vanczák és Révész közé. Még mindig nem tudott megnyugodni a polgármester várható ellenzése miatt és hangosan magyarázta, hogy Vanczáknak teljesen igaza van: az intelligenciának kezet kell fogni, különben elpusztul. Egy pár percig senki sem hallotta most a saját szavát. Mindenki rendelt, a pincérek sörös poharakat tettek az urak elé, Révész pedig hangosan rendelkezett, hogy négy üveg pezsgőt hűtsenek be. A pezsgő említésére a társaság kellemesen borzongott össze és a jókedv csak fokozódott.

- Táncol? - kérdezte Keresztúry a leányt.

- Nagy ritkán volt csak alkalmam, hogy megpróbáljam. A nevelőintézetben tanítottak ugyan, de attól tartok, hogy már elfelejtettem.

- Ha az emberben megvan a hajlam, úgy hiszem, sohasem felejt el. De nem tudom, hogy kegyedben megvan-e?

- Én sem tudom. Annyi bizonyos, hogy az intézetben nem valami nagyon szerettem, különben ez, úgy hiszem, természetes is volt. Borzasztó feszesen kellett viselkednünk, mert táncmestereink rettenetesen komolyan vette a dolgot. Ha a táncra gondolok, mindjárt az jut eszembe, hogy hányszor kaptam ki, mert nem tudtam a hölgyszólót jól eltáncolni.

A fiatal ember elmosolyodott.

- Na, ettől ma este nem kell tartania. Ugy táncolhatja majd a hölgyszólót, ahogyan jól esik. Különben mióta hagyta ott a nevelőintézetet?

- Most tavasszal lesz három éve.

- És azóta mindig itt volt Imrefalván?

- Itt. Azaz voltam néhányszor a székvárosban és egyszer elmentünk Tátrafüredre is négy hétre.

- Attól félek, hogy nagyon kíváncsinak fog tartani, ha megkérem, hogy beszéljen valamit tátrafüredi benyomásairól. De - higgye meg - valóban érdekel.

- Az igazat megvallva, nem voltak benyomásaim. A hegyek nagyon tetszettek, de a mi hegyeink is majdnem ilyen szépek. Az embereket pedig nem ismertem. A papa ugyan bemutatott egy pár embert, de azokkal is alig beszéltem valamit.

- Ha jól ítéltem meg - ön nem is szeret valami nagyon beszélni.

- Oh dehogy. Néha roppantul sokat beszélek; de igaz, néha meg nem tudom kinyitni a számat.

- Na, mit csinálsz, Olga? Mulatsz? A főszolgabíró ur udvarol neked?

Révész fölkelt helyéről és odajött leányához, Olga lángvörös lett, arca megint fölvette azt a merev kifejezést, amely Keresztúrynak feltűnt, amikor megérkeztek. De Révész nem vett észre semmit. Megcsipte leánya arcát, azután jókedvűen tovább ment. Láthatólag nagyon meg volt elégedve.

Keresztúry ugyan nem volt nagy psychologus, de mégis azt gondolta, hogy jobb lesz, ha most egy darabig nem szól a leányhoz. Szótlanul ette azt, amit egy pincér eléje tett, azután pedig körülnézett.

A társaság már ekkor nagyon hangos volt. Vanczák szaporán töltögette a pezsgőt, a vendégek pedig mindnyájan egyszerre beszéltek. Hogy mit beszéltek, azt bajos volt megérteni. Fölváltva éljeneztek Bajzáthot, Révést és Vanczákat, közben pedig szidták a polgármestert.

Az emeletről most cigányszó hallatszott. Vanczák egyszerre csak fészkelődni kezdett.

- Kezdődik a tánc! A fiatalság menjen táncolni.

Keresztúry is úgy gondolta, hogy tényleg ez lesz a legjobb mód, hogy ebből a hangos, ordító társaságból kijussanak. Megkérdezte Olgától:

- Parancsol fölmenni?

A leány fölkel. Mariska és a fekete haju ifju rögtön követték a példát. Még néhányan jöttek velük a fiatalok közül, a többiek ott maradtak a pezsgő mellett.

A tánc már javában folyt odafönn. A vendéglős eleinte szellőztetni akart a fölölvasás után, de Imrebánya fiatalsága úgy vélekedett, hogy Bajzáth tanár ur ugyis megvárakoztatta őket, tánc közben pedig mindegy, hogy milyen a levegő, mert az ember mindenképen kihevül. Mikor feljöttek, a főszolgabíró egy pillanatig nem tudta kivenni, hogy voltaképpen mit táncolnak. Azután rájött, hogy mazurkát járnak. Rátette kezét Olga derekára és táncolni kezdett.

Mialatt táncoltak, önkénytelenül is az utolsó multság járt eszébe, amelyben Pesten résztvett, amikor Lily kikosarazta. A környezet kissé más volt, mint most, az is bizonyos. Különbözik pedig akkor egy gazdag leánnyal táncolt, aki kikosarazta - és most ismét egy gazdag leánnyal táncol, aki... Keresztúry elhatározta, hogy ma este nem fog tovább gondolkozni.

A zene elhallgatott. Olga pedig kissé fáradtan, kipirulva eresztette el táncosa karját. Így kipirulva különben sokkal csinosabb volt.

- Nos, meg fog barátkozni a táncsal?

- Azt hiszem, igen. Kegyed különben, amennyire meg tudom ítélni, fényes táncos.

- Hosszu ideig ez volt a főfoglalkozásom. Ugy hiszem sokkal jobban értek hozzá, mint a közgazgatási joghoz, ámbár mai helyzetemben határozottan inkább az ellenkező volna kívánatos. Különbözik pedig itt még rettenetesen ósdi táncok vannak divatban. Folyvást mazurkát és keringőt járnak. Pesten most minden jóra való ember csak bosztont táncol.

- Boszton? Milyen az?

Keresztúry elmosolyodott. Azután megmondta a cigánynak, hogy bosztont játsszon. A primás erre szolgálatkészen négyesre kezdett beharangozni.

A többi táncos időközben köréjük gyűlt. A „boszton” név mindenkinek nagyon tetszett, az egyik aljegyző olvasott is már róla a budapesti lapok bál tudósításában. A főszolgabíró végre úgy segített magán, hogy megparancsolta a cigánynak, hogy keringőt játsszék. Azután megmutatta Olgának a lépéseket, közben ő is halkán füttyült.

Olga kissé bátortalanul hozzálátott, hogy az új táncot megtanulja. Nem ment eleinte valami fényesen, de azért mégis ment valahogy. És Keresztúry félig hegedű, félig füttyszó mellett tovább tanította Olgát.

- Így ni. Lépjen csak egy kissé előre. Így. Most ismét hátra. Hiszen ez kitünően megy.

A többiek lelkiismeretesen utánozták. Néhányan, akiknek különös tehetségök volt a táncra, csakhamar valahogy tudták is. A cigány fáradhatatlanul játszott és egy óra múlva az imrebányai kaszinóban már csak az volt ur ember, aki bosztont táncolt. Mikor néhányan, akik sehogysem tudtak megbarátkozni vele, csárdást követeltek, lepisszegették őket. A főszolgabíró egyszerre népszerű lett. Lám, ez más ember, mint amilyen az elődje volt. Az itt nőtt föl közöttük, ugyszólván sohasem mozdult ki hazulról, amellet gyenge és beteges ember volt. Meg is halt szegény. Ő sohasem tanított volna be egy új táncot, hisz maga is alig tudott táncolni. De ez a Keresztúry, ez már helyre ember. A leányok irigykedve nézték Révész Olgát; azután

természetesnek találták, hogy a főszolgabíró vele foglalkozik. A Révész-vagyonról csodálatos legendákat meséltek a környéken.

És Olga is észrevette, hogy ma este ő az egész társaság középpontja. Hirtelen mámor fogta el, amelyben jól érezte magát. Táncolt, egyre csak táncolt, anélkül, hogy egy pár szónál többet beszélt volna. De mikor később kissé szédülni kezdett, erősen kapaszkodott meg táncosa karjában.

Odalenn a társaság végre szétoszlott. Bajzáth tanár ur még egy utolsó felköszöntőben kérte az intelligenciát, hogy szorosan fogjon össze, mert nagy föladatak várnak reá. Azután hazamentek.

Révész fölment a leányáért a táncterembe. Vanczák fölkereste a lépcsőn. Mielőtt még beléptek volna, Révész megkérdezte tőle:

- Ki foglalkozott Olgával a tánc alatt? Hiszen maga néha föl nézett.

Vanczák mosolygott.

- A főszolgabíró egész este nem mozdult el mellőle. Még valami új táncra is megtanította.

- Igen? No jól van, Vanczák. Valamelyik nap majd jöjjön ki ismét Imrefalvára. Sok dolgot kell megbeszelnünk.

A teremben még mindig táncoltak. Révész megtalálta leányát, azután elbucszott Keresztúrytól.

- Örülök, hogy főbíró urral megismerkedtünk. Hiszen szomszédok vagyunk; és mifelénk nagyon megbecsüljük a szomszédot, mert alig van. Különösen fiatal, magányos embernek rettenetes élete lehet ott egyedül. Szegény, boldogult elődje is ugyyszólván nálunk élt. Remélem, hogy ön is otthonosan fogja magát érezni nálunk.

Keresztúry mélyen meghajolt.

- Minél előbb fogom tiszteletemet tenni.

Bucsztak. Keresztúry még egyszer meghajolt Olga előtt. A leány kezét nyújtott neki.

- Én is remélem, hogy minél előbb látni fogjuk - mondotta.

*

Mikor Keresztúry másnap délelőtt kilépett a vendéglő kapuján és kocsiját várta, találkozott a polgármesterrel. A polgármester az utca másik oldalán ment, de mikor meglátta a főszolgabíró, ájtott hozzá.

- Az este nem üdvözölhettem a polgármester urat - mondotta Keresztúry. - Kerestem a föl- olvasás után, de mindjárt hazament.

- Az ám. Táncolni már nem tudok, inni pedig tudnak nélkülem is. De ön, főszolgabíró ur, ön óriási módon népszerű lett. Hallom, hogy egész Imrebányát megtanította a bosztonra. Már hárman dicsérték, hogy milyen kedves, ügyes fiatal ember.

Keresztúry gyanakodva nézett a másikra.

- Polgármester ur alighanem gúnyolódik.

- Dehogy, a világért sem! Ellenkezőleg, látom, hogy ön már tisztában van a főszolgabírói hivatal egyik legfontosabb kellékével. Előtáncosnak kell lennie, különben nem becsülik meg. No, de beszéljünk másról. Hogy érzi magát odakünn?

- Hát csak úgy. Még eddig nem ismerem ki magamat.

- Majd megjön az is. Láttam, hogy Vanczák és Révész már pártfogásukba vették. Azok majd utba igazítják.

Keresztúry érezte, hogy a vér fejébe szökik. Gőgösen nézett végig a polgármesteren.

- Megtalálom én az utamat magam is.

A polgármester helyeslően bólintgatott.

- Nem kételkedem. Egy percig sem kételkedem. Az olyan okos fiatal ember, amilyen a főbíró ur, kétségkívül meg fogja találni a legjobb utat.

Olyan barátságosan mondotta ezt, hogy még csak nem is lehetett gorombasággal válaszolni. A polgármester azután megemelte kalapját.

- Amott jön a kocsija, nem akarom tovább tartóztatni. Kellemes utat!

Odább ment. Keresztúry beült kocsijába és arra gondolt, hogy nagybátyjának mégis igaza volt. A polgármester csakugyan szemtelen pugris.

VI.

- Ez pedig a leányom szobája, főszolgabíró ur. Ugy-e, hogy leányszobának furcsa. De ebbe nem engedett senkit sem beleszólni - maga rendezte be. Itt is hagyom kegyedet, hogy megszokja egy kicsit. Kedves Mariska, legyen oly jó, gondoskodjék majd arról, hogy a főszolgabíró ur jó teát kapjon. Nekem még ki kell mennem a bányába. Hjah, mi már így vagyunk. Ha nincs dolog a gyárban, utána kell nézni a bányában vagy az erdőben! Így jár az, aki sok dologgal foglalkozik egyszerre. Különben nemsokára ismét itthon leszek. A viszontlátásra!

És ezzel Révész ur kiment a szobából. Igazat mondott, sürgős dolga volt a bányában. A munkavezető délután azt jelentette neki, hogy a munkások között valami forrongás van. Nem lehetetlen, hogy a minap elbocsátott két munkás izgatja föl társait. Révész elhatározta, hogy maga néz utána a dolognak.

- Valahány elégtelen gazember van, mind el kell csapni őket - mondotta a munkavezetőnek.
- Kapunk mi munkást eleget. De elégedetlenséget nem tűrök.

Keresztúry a két leánnyal egyedül maradt Olga szobájában. Már egy hét múlt el az imrebányai estély óta és ő csak ma tudta magát rászánni az első látogatásra. Az egész héten át rosszkedvű és szórakozott volt. Az öreg szolgabíró eleget boszantotta.

- Na hát, még mindig szerelmesek vagyunk. Vagy talán az imrefalvi kisasszony tetszett meg? Mikor mégis már át hozzájok?

Keresztúry ilyenkor vagy nem mondott semmit, vagy másról kezdett beszélni. Annál többet gondolt azonban Olgára, ha egyedül volt. Ez a dúsgazdag leány, aki ilyen tisztán egyszerű maradt, itt a hegyek mögött, állandóan foglalkoztatta. Gondolatait rendesen füttyüléssel fejezte be.

- Tiszta dolog; bele fogok szeretni - gondolta egy párszor. - Ez volna tulajdonképpen a legokosabb dolog, amit csinálhatnék. Apja valószínűleg nekem adná és milyen diadal volna, ha egy ilyen feleséggel kerülnék vissza Budapestre. De azért alapjában véve komisz ember vagyok.

Mikor most végre megtette az első látogatást, Révész szinte túlságos szivességgel fogadta. Majdnem hogy megölelte. Azután körülvette és megmutatta a lakást, amely az imrefalvi viszonyokhoz képest fényes volt és végre ott hagyta Olga szobájában.

Olga szobája tényleg különösen volt berendezve. Épen ellentéte volt a rendes, megszokott leányszobáknak. A kárpitok sötétek voltak, a butorok nehezek, tömörek. Egy nagy könyvszekrényben vastag kötetek állottak. Az egész szoba inkább egy érett férfiúra, mint egy husz esztendőös leányra emlékeztetett.

Mariska kiment, hogy a tea után nézzen. Egyedül maradtak. Keresztúry úgy találta, hogy a leánynak ma nincsen jó napja. Sápadt volt és arca mintha kissé be lett volna esve. Olga észrevette, hogy a fiatal ember nézi és maga mondotta:

- Rossz színben vagyok, ugy-e? Ez a multkori multság büntetése. Aki nem szokta meg az éjjelezést, az ne próbálja meg, mert épen úgy fájdul meg a feje, mint nekem. A bál óta szinte folyvást fáj és a héten még hozzá rossz idő is volt, nem lehetett sétálnom, ami ilyenkor mindig jót tesz.

- Ez csak az első alkalomkor van így. Majd meglátja, ha kissé megszokja, föl sem fog venni egy átbálozott éjjelt. A pesti fiatal leányok néha az egész héten nem kerülnek hajnal előtt ágyba.

- Nem tudom, hogy valami nagy mulatságot találnék-e benne. A multkor igazán nagyon jól éreztem magamat és a következmények mégis milyen kellemetlenek.

Keresztúry körülnézett.

- Ha azt a sok könyvet látom, magam is attól tartok, hogy nem a táncterem számára született. Különbözik a tánc néha igen kellemes, de meg tudom érteni, ha mások nem lelkesednek érte.

- Nem hiszem, hogy akármiért a világon lelkesedni tudnék - mondotta Olga.

A fiatal ember meglepetve tekintett föl. Hallott ő már ilyesmit nem egyszer. A társaságban fiatal hölgyek gyakran szinte tüntetnek a skepsissel, amellyel érdekessé akarják magukat tenni. De a leány hangjában volt valami szomorú őszinteség, amely elütött attól, melyhez hozzá volt szokva.

- Tulajdonképpen nincsen semmi jogom ahhoz, hogy kérdezzek - mondotta azután. - Nem is kívánhatom, hogy valakinek, akit ma másodszor lát, lelki életét följárja. De mégis érdekelné megtudni, miképpen jut el egy fiatal leány oda, hogy már semmiért sem tud lelkesedni.

Olga fejét rázta.

- Rosszul értette meg, amit mondtam. Vagy talán én nem tudtam magamat jól kifejezni. Ne gondolja, hogy világfájdalmas vagyok vagy hogy azt akarnám elhíttetni, hogy nagy csalódásokon mentem keresztül. Egyszerűen ilyen a természetem. Tulajdonképpen mindig irigylem Mariskát, azt a barátnőmet, aki az előbb ment ki, amiért olyan szerencsés természete van. Ő rózsás gondatlansággal néz a világba, pedig szegénynek kevés oka van rá. Nem keresi meg semminek az árnyoldalát, hanem örül mindennek úgy, ahogy van. Én pedig mindig megkeresem az érem másik oldalát és meg is találom.

Keresztúry figyelmesen nézte Olgát. Egészen nem értette meg, amit mondott neki, de látta, hogy a leány őszintén beszél vele. És Olga egyénisége erősen vonzotta. Minden léhasága ellenére megérezte, hogy ez a leány jóval értékesebb, mint azok, akiket eddig ismert. Most, hogy Olga elhallgatott, ő kezdett beszélni.

- Lelekedni! Én Uram Istenem, higgye meg, hogy a legtöbb lelkesedés tulajdonképpen műérzelem. Bele kényszerítjük magunkat és azután olyan arcot vágunk mintha magunk is hinnénk benne. És tudja honnan van az? Mert olyan kevés emberrel lehet így őszintén beszélni, mint például most önnel. A legtöbben megkövetelik, hogy teljes szellemi díszben jelenjenek meg előtte és ehhez gyakran hozzátartozik a lelkesedés. Én mindig úgy képzeltem el, hogy van egy szellemi ruhátáram is, amelyben épen úgy van közönséges utcai viselet, redingót és frakk, mint ahogy fölváltva viseljük ezeket a ruhákat. Ha meghívna egy estélyre, rosszul járnék, ha nem frakkban jelennék meg és ha egy hölgy szóba áll az estélyen velem, megkívánja, hogy tiszteletére szellemi frakkot huzzak föl.

Olga elnevette magát.

- Nos, nekem nincsenek ilyen nagy igényeim. Meg vagyok elégedve, ha egyszerű uti ruhában jön - szellemileg is.

- Szaván fogom. Látja, nekem itt senkim sincsen, akivel néha elbeszélgethetnék. Egész nap tótokkal veszekedem, nagyon jól fog esni, ha megengedi, hogy néha fölkeressem, anélkül, hogy formákat kívánna tőlem.

Olga a könyvtárra pillantott.

- Örülni fogok, valahányszor látom. És ha a magam szellemi szórakozásaimból adhatok valamit, könyvtáram rendelkezésére áll.

Mindketten oda léptek a könyvszekrényhez.

- Ha valami komolyabb regényt tudna adni - mondotta a főszolgabíró. - Tudományos munkákra, félek, alig lesz időm.

- Olvas németül is?

- Hogyne! Hiszen a mi megyei nyelvünk ugyyszólván a német.

- Akkor odaadnám Sudermann *Frau Sorge*jét. Nem ismeri még?

- Még nem.

Olga megpróbálta kivenni a könyvet, de kissé magasra volt föltéve. Keresztúry segített neki és mialatt a könyv után nyult, keze egy pillanatra oda ért a leány kezéhez. És mintha erre az érintésre Olga elpirult volna.

Mariska az ebédlőbe hívta őket, ahol uzsonnára volt fölterítve. Mikor Keresztúry most az ebédlői lámpa fényes világításában nézte Olgát, úgy érezte, hogy a leány igazán tetszik neki.

*

A munkavezető nem mondhatott nagyon kellemes dolgokat, mert Révész ugyancsak hadonázott a botjával, úgy hallgatta.

- De hát mi jut ezeknek a gazembereknek az eszébe? Husz esztendő óta dolgoztatok tótokkal, de ilyent még nem hallottam. Eddig még mindig úgy volt, hogy nappal elvégezték munkájukat és este megitták pálinkájukat a kintinban. Hát mi ütött most egyszerre beléjük? Maga azt mondja, hogy éjszaka gyüleseznek és beszédeket mondanak egymásnak. Nohát ezt nem értem. Ugy látszik, tisztára megbolondultak.

A munkavezető vállát vonogatta.

- Pedig tessék elhinni, nagyságos uram, hogy ez nem mese. Még azt is tudom, hogy a fővárosból újságok és röpiratok érkeztek; de nem birtam egy példányt sem megkapni, ámbár kerestettem. Az a két ember, kiket a minap elkergettünk, folyvást itt sunnyog a bánya körül. Főleg a fiatalabbról mondják, hogy veszedelmes ember.

- Hogy hívják?

- Valasek János. A főszolgabírónál is voltak panaszra, hogy az élelmiszerek árát levonják a bérből. De Vanczák ott járt épen és elintézte a dolgot.

- A főszolgabírótól nem kell tartanunk, azzal jóban vagyok. Most is nálam van. Különben is ez mellékes. Mit gondol, mit akarnak tulajdonképen az emberek?

- Ha meg szabad mondanom, alighanem béremelést. Olyasmit beszélnek, hogy ötven krajcár kevés egy napra. Másutt mindenütt többet kapnak.

- Akkor menjenek máshová. Még csak az kellene. Semmit sem szabad megengedni, már csak az elv kedvéért sem. Ha az ember a kis ujját oda nyújtja, aztán nem érik be többé semmivel.

A munkavezető hallgatott. Egy idő múlva azután újra megszólalt.

- Mégis jó volna valamit csinálni, nagyságos uram. Ha legalább az izgatókat lehetne eltávolíttatni.

- No hát erről majd gondoskodni fogok. Mondja csak, ide való ez a Valasek meg az a másik?

- Ugy hiszem, hogy nem. Valahonnan Trencsénből jöttek.

- Ugy, Trencsénből? No hát akkor egyszerű a dolog. El fogjuk a két derék embert toloncoltatni. Majd megbeszélem a főszolgabíróval, vagy ami még okosabb lesz, a szolgabíróval, az értelmes ember és van gyakorlata. Keresztúry még kissé fiatal. Ön csak azt tudja majd ki,

hogy hol jönnek össze az emberek. Valószínűleg az imrefalvi korcsmáros ad nekik szobát, a bitang zsidó ugyanis szeretné oda édesgetni őket. Azután majd reájok ütünk a csendőrökkel. Be nem jelentett gyűlés elég jogcim ahhoz, hogy a vezetőknek elvegyük a kedvét minden további izgatástól.

A munkavezető fejét csóválta.

- Tessék meggondolni, hogy ezek az emberek már mind föl vannak izgatva.

- Majd lecsillapodnak ismét, ha látják, hogy a dolog nem olyan mulatságos, mint amilyennek képzelték. Tanulja meg, hogy minden gyöngeség végzetes. Az ilyen betegséget már csirájában kell elfojtani. Elég bajom van ugyanis ezzel a bányával. A városban dolgoznom kell, hogy a közgyűlés másodszor is el ne vegye tőlem. Idekünn pedig sztrájkot akarnak csinálni. Épen csak az kellene még! Hogy azután a polgármester ur és pártja beszédeket tarthasson arról, hogy „milyen állapotok vannak az imrefalvi bányában”. Nem, annak majd az elejét vesszük. Hála Istennek, van még rend és törvény nálunk.

Egy csapat munkás jött ki a kintinból. Meglehetősen sok időt tölthettek már ott, mert a pálinka ugyancsak dolgozott bennök. Bizonytalan lépésekkel mentek a kivilágított gyár felé. Mikor megismerték Révészt, alázatosan lekapták a süvegüket.

Révész reájok mutatott.

- No lássa. Ilyennek kell a jó munkásnak lenni. Tudom, hogy ezeknek nem jár az eszköz semmiféle sztrájkon.

*

Mikor Révész hazajött, Keresztúryt még ott találta a leányoknál. De már épen bucsuzott.

- Hát nem marad nálunk vacsorára?

- Lehetetlen. A csendőrfőhadnagy vacsorál nálunk. Bármennyire szeretném is, haza kell mennem.

- A csendőrfőhadnagy? - Révész hirtelenül elhatározta magát. - Azzal nekem is volna egy kis beszédem. Majd elmondom aztán a főszolgabíró urnak is, első sorban úgy is önre tartozik. Ha tehát megengedi és semmiképen nem akar nálunk maradni, én mennék át önnel.

- De kérem. Mindnyájan rendkívül fogunk örülni. Csak attól félek, hogy a vacsora nem lesz valami híres. Tót szolgálonk nagyon gyengén főz.

- Ugyan-ugyan. Az ön korában még nem is tudtam, hogy mi az a meleg étel. Ma is el tudok lenni hetekig sonkával vagy szalonnával. Hát akkor Isten veletek, leányok. A főszolgabíró ur majd valamelyik nap megtisztel bennünket ebédre. Jó lesz vasárnap? Igen. Hát vasárnapra.

Az urak elmentek. A két leány jó ideig hallgatott, végre megszólalt Mariska.

- Te Olga, én azt hiszem, hogy ez a főszolgabíró udvarol neked.

Olga nem válaszolt mindjárt. Azután csak annyit mondott:

- Ugyan mi jut eszedbe?

Mariska nem folytatta a vitát. De megjegyezte magának, hogy Olga később este feltűnően jókedvű lett. Annyit tréfált és nevetett, mint már régóta nem. Mariska nem mondott ugyan semmit, de magában azért mindenfélét gondolt.

Már világos nappal volt, amikor Révész hazajött. A csendőrfőhadnaggal és a szolgabíróval mindent pompásan megbeszélte. Mihelyest az első gyűlésről tudomást vesz, értesíti a főszolgabíró, aki majd intézkedik, hogy Tóth Gerő és a csendőrfőhadnagy idejében ott legyenek. A

csendőrfőhadnagy biztosította Révész urat, hogy szociálista izgatókkal el tud bánni. Azelőtt az alföldön volt állomáson, ott az izgatók valósággal rettegetek tőle. Majd Imrefalván is rendet fog csinálni.

Mikor mindezt alaposan megbeszélték, az urak leültek kártyázni. A ferbli majdnem egészen reggelig tartott és Révész vagy száz forintot vesztett. Ő volt az egyedüli vesztes; a többi három ur különböző összegeket nyert el tőle.

VII.

A főispán ur ő méltóságának jelentették, hogy az imrebányai polgármester a fogadóteremben vár és sürgős előterjesztéseket óhajt tenni. A főispán épen a titkárával piquetezett és egy csöppet sem örült meg ennek a látogatásnak.

- Majd meglátod - mondotta a titkárnak, - ismét vádaskodni fog. Imrefalvára most új főszolgabíró került, fogadni mernék, hogy már azzal is van valami baja.

A titkár egy borotvált arcú fiatal ember volt, akit azért küldöttek Pestről főispáni titkárnak, hogy a jövő választáson föllépjen képviselőnek. Nagyon megvetette az egész megyét, ritkán mozdult ki a vármegyeházból és az összes urak irigységét fölkelte azzal a hihetetlen biztonsággal, amellyel a monoklit zsinór nélkül is tudta viselni. A főispánnal szemben azonban mégis érzett valami tisztelet félt. A főispán egy ősrégi főúri nemzetségből származott és ámbár az örökös főispánságokat már eltörölték, a megyében azért még sohasem volt más családból való főispán. Valami feudális jogot formáltak ehhez az álláshoz, amely jogot a kormány és a közönség is hallgatagon elismert. Különbösen csendes és békés emberek voltak, akik nem avatkoztak bele semmibe.

A titkár most be akarta bizonyítani, hogy ő is tudja, miről van szó.

- Igen, az új imrefalvi főszolgabíró - mondotta. - Hiszen az Keresztúry. Sokat találkoztam vele Pesten. Nagyon derék, úri fiú.

- Persze, hogy az. Hiszen tudom, hogy mit fog az a Czelder mondani. Hogy nem ért a közigazgatáshoz. Nem volna csoda, éppen öt esztendeje, hogy elkerült a vármegyétől, hát bizonyosan sokat felejtett. De nem baj; majd belejön ismét a gyakorlatba. Elvégre nem lehet valami idegen embert beleültetni a főbírószékbe, amikor egy Keresztúry is pályázik. Azután szegénynek már nem is volt más választása, egészen tönkrement. Hát mit csináljak? Ugyis az a baj a megyében, hogy alig van úri familiánk. Elköltöznek vagy elpusztulnak. Ugyan ki segítsen rajtuk, ha nem mi.

A titkár teljesen igazat adott a főispánnak. És a méltóságos úr végre mégis csak rászánta magát, hogy átmenjen a polgármestert meghallgatni.

- No hát, mi a baj, polgármester úr? Ne vegye rossz néven, ha arra kérem, hogy rövid legyen. Fontos tanácskozásom van odaát.

- Rövid leszek, méltóságos uram. Amit jelentenem kell, azt hivatalos kötelességemnek tartom.

A főispán az ujjaival dobolt az asztalon.

- Méltóztassék!

- Az imrefalvi kovandbánya ugyan most még bérletben van, de mégis a város tulajdona, - folytatta a polgármester. - A városra nézve tehát nem közönyös, ami odakünn történik. Biztos adataim vannak, hogy a bányamunkások, valamint a bányával kapcsolatos kénsavgyár munkásai között nagy a forrongás. Nem lehetetlen, hogy ez a forrongás erőszakos módon fog kitörni és ebben az esetben a város tulajdona is veszélyben van. A bánya berendezésének egy része a mienk és ha a munkások, amint az az ilyen esetekben gyakran megtörténik, rombolnának, a mi kárunk volna. Arra kell kérem tehát méltóságodat, hogy ilyen irányban intézkedni méltóztassék.

A főispán még mindig az asztalon dobolt. Most abbahagyta.

- Ez mind nagyon érdekes - mondá - de tulajdonképen nem tartozik reám. Az imrefalvi főszolgabíró majd intézkedik, tessék hozzá fordulni.

A polgármester gondolkozott. Azután mégis kimondotta:

- Ne méltóztassék félre magyarázni; de én nem tudom, hogy a főszolgabíró ur teljesen tisztán látja-e a helyzetet?

- Hát világosítsa föl.

- Félek, hogy nem lenne eredménye. A főszolgabíró ur egyoldaluan van informálva Révész urtól, aki persze mindezeket a dolgokat a maga szája ize szerint adja elő.

A főispán fölegyenesedett.

- Nekem azt kell föltennem a vármegye minden tisztviselőjéről, hogy kötelességét nem egyoldaluan, hanem legjobb meggyőződése szerint végzi el. És amíg polgármester ur az ellenkezőjét nem tudja bebizonyítani, arra kell kérnem, hogy hasonló megjegyzésektől megkíméljen.

A főispán ezzel bólintott és távozni akart. De a polgármester még egyszer utját állotta.

- Kegyeskedjék még egy szót meghallgatni, méltóságos uram. Egy szóval sem akartam a főszolgabíró urat gyanúsítani. Tudom, hogy uri ember. De az a baj, hogy nem ismeri ki magát. Nem tudja, hogy a bányamunkások ötven krajcár napi bérért dolgoznak lenn a kovand-bányában, ötven fokos hőségben. Nem tudja, hogy a kénsavgyárban napi tizenöt óra a munkaidő. Nem tudja, hogy a bért a hét végén levonják a rossz szalonna és pálinka fejében, amit a munkás a hét közben megevett. Vagy ha tudja, azt hiszi, hogy ennek így kell lennie. És ha tudomása van is a forrongásról, azt hiszi, hogy a munkások hibásak és nem Révész ur.

A főispán most már igazán unta a dolgot.

- Nézze csak polgármester ur, amit most elmondott, az megint nem tartozik reám. Nem értem, hogy ön, mint jogvégzett ember, hogy zavarja mindig össze a hatóságokat. Minderről az iparfelügyelővel kell beszélnie. Keresse csak föl és tájékoztassa erről a kérdésről. Őt bizonyosan nagyon fogja érdekelni mindaz, amit elmondott. A viszontlátásra.

Barátságosan kezet nyújtott, azután gyorsan visszament a szobájába. Amikor belépett, a titkár kérdőleg pillantott reá. A főispán egy ideges kézmozdulattal válaszolt.

- A szokott nóta - mondotta később. - Nem értem, hogy egy különben értelmes ember mit törődik mindig olyan dolgokkal, amikhez tulajdonképen semmi köze.

Azután folytatták a piquet-játszmát.

A sziklába egy keskeny, hosszú alagut van belevágva. Még térdelve sem lehet járni benne anélkül, hogy a fejét le ne hajtsa az ember. Legtöbben csuszva mennek végig rajta. Az alagut egyik vége a nyers sziklafal. A másik vége egy valamivel szélesebb síkátorba nyílik, amely elvész a sötétségben.

A sziklafalnak egyik kampós, kiálló kövén csüng egy bányalámpa. Sárga, sercegő lángja halványan megvilágítja a közvetlen környezetet. Kissé távolabb már minden nehéz gőzben tűnik el. A lámpa fényében látni lehet, hogy a kő köröskörül nem száraz. Valami piszkos nedvesség szívárog rajta keresztül, néha egy-egy csepp lehull a magasból és reácsattan a kőre.

A lámpa alatt egy ember ül. Állni nem lehet, mert az alagut nem eléggé magas. Az ülő ember majdnem egészen mezitelen. Ebben a levegőben nem lehet ruhában kitartani, a hőség olyan borzasztó, hogy csak az bírja el, aki éveken át megszokta. Szemét valamilyen kezdetleges pápaszem védi a lehulló törmeléktől. Kezében egy csákányt tart, azzal üti a sziklafalat. A

kövek hullanak körülötte, egyik-másik megüti; de ő már nem is veszi ezt föl. Hozzá van szokva. A falról néha egy leváló csepp őt is éri, ilyenkor mégis összerázkódik. A vitriol égeti a bőrt. Mindegy, tovább üti a falat. Lassan egész kőrakás gyűl össze körülötte. Most végre elég van, összeszedi egy zsákba és azután visszacsuszik az alaguton. Valahol, az egyik sikátorban van a gyűjtőhely. Kiönti, amit hozott, azután az üres zsákkal ismét visszatér előbbi helyére.

Ez az imrefalvi kovandbánya.

A munkavezetőnek igaza volt, az emberek között valami forrongást lehet észrevenni. Amint elcsusznak egymás mellett, halk üzenet jár egyiktől a másikhoz. Csak néhány szó, de ők már értik.

- Vasárnap délután. - A korcsmában.

A messze távolból csengetyüszo hallatszik. Este hét óra. A napi munkának vége. A munkások leakasztják a lámpást, összeszedik a szerszámot és lassan, fáradtan bandukolnak kifelé.

Amint kijönnek a bányából, mindenfelé már koromsötétség van. Csak a kénsavgyár ablakai világítanak bele az éjszakába. A kénsavgyárban éjszaka is dolgoznak.

- Vasárnap délután! - sugják egymásnak az emberek. - Vasárnap délután!

- Tessék meghinni, az a nagy bajunk, hogy nem vagyunk eléggé erélyesek. Régi állomásomon eleget sirtam emiatt. Keztyüs kézzel akarunk oda nyulni, ahova - kérem én ki merem mondani - ahova bottal kellene ütni. A botbüntetést persze a bölcs törvények eltörölték, azért olyan szemtelen a paraszt. Én tudom azt a legjobban, mert régi állomásomon is folytonos háboruságban éltem az egész szocialista bandával. De a hatóságok gyöngék, azért nőnek a nyakunkra. A főszolgabíró mindig azon nyámogott, hogy ő nem veheti magára a felelősséget. És tessék elolvasni ma régi megyémből a hivatalos jelentést, az alispán ur husz ívet irt össze, hogy milyen szörnyen terjed a szocializmus. Hát persze, majd bolondok lesznek és nem fognak lázítani, ha látják, hogy a csendörnek csak azért van szuronyos puskája, hogy a fogát piszkálja vele.

A csendőrfőhadnagy mindezt rettenetes elkeseredéssel mondotta. Elkeseredésének erősen egyéni indokai is voltak, mert a szocializmus sok egyéb bűne közé tartozott az is, hogy a csendőrfőhadnagy urnak Imrebányán és környékén kellett fiatal éveit eltöltenie. Büntetésből helyezték át, mert egy csanádmegyei népgyűlésen olyan erélyesen viselkedett, hogy a kormányt másnap három véresszáju ellenzéki képviselő sürgősen meginterpellálta. A főhadnagy urat irgalmatlanul leszidták, azután áthelyezték Imrebányára. A városban különben igen ritkán volt, rendesen idekünn ült Imrefalván és hosszú politikai és szociális előadásokkal mulattatta Tóth Gerő szolgabíró urat, akinek lelkes tisztelői közé tartozott.

Tóth Gerő a divánon ült és egy össze-visszaragasztott virginia-szivart szívott. Ebéd után nem tudott virginia-szivar nélkül ellenni és amint mondotta, ez pótolta nála a feketekávé is. Csak úgy a foga között válaszolt a főhadnagynak.

- Hát iszen itt majd elbánunk velök.

- De el ám, a hétszentségit! Itt nincsen függetlenségi képviselő, aki minden fölőszlatott gyűlésért úgy visit, mint a fába szorult féreg. Csak itt kezdjék el. Jó emberre találnak bennem, az már szent igaz. Csak a főbíró ne bakafántoskodjék.

- Azt el se vesszük a gyűlésre - mondotta a szolgabíró. - Minek is? Aláírja a végzést és a többi a mi dolgunk. Révészszel is úgy beszéltem meg.

A főhadnagy elgondolkozott.

- Fura ember az a Keresztúry. Most még kevésbé nyitja ki a száját, mint a múlt héten. Fogadni mernék, hogy még egyetlen egy ügydarabot sem intézett el. Most is, ebéd után, azonnal kiszaladt az udvarra. Azt mondja, hogy a feje fáj. Az előbb meg, hogy kinéztem, hát ott áll a kútnál és úgy bámul bele, mintha csudát látna.

A szolgabíró kurtán nevetett.

- Az onnan van, mert szerelmes ő kegyelme. Alighanem az imrefalvi leányba háborodott ismét bele egy kicsinyt. Különb nem veszedelmes nála az ilyesmi. Négy hét előtt még valami pesti leányon járt az esze, azután fogadok, hogy ma már arra esküszik, hogy Révész kisasszony nélkül nem tud élni. Ismertem már egy pár effajta embert életemben. Nem boldog, ha nincsen valami nagy baja mindig, ami miatt sóhajtozhat.

A csendőrfőhadnagy ezt nem értette.

- Én is voltam már egyszer szerelmes életemben - mondotta azután. - Tanítónő volt a makói iskolában és mindig piros ruhában járt. Mindenképen nagyon helyre leány volt, az már szent igaz. De azután férjhez ment az iskolaigazgatóhoz, engem pedig elhelyeztek vidékre, hát ki-vertem a fejemből.

- No, én sohasem voltam szerelmes - jelentette ki Tóth Gerő. Hangja önérzetesen csengett. - Nem való az okos embernek.

A főszolgabíró jött be. A másik kettő először csipkedni akarta, azután látták, hogy rosszkedvű, hát békében hagyták.

- Ma szombat van, ugy-e? - kérdezte Keresztúry.

- Éjszaka tizenkét óráig egyfolytában - válaszolt Tóth Gerő.

Keresztúry különben maga is igen jól tudta, hogy szombat van. Mióta a multkor hazajött Révészéktől, egyre csak a vasárnapot várta. A főhadnagynak igaza volt, aktáihoz nem is nyult hozzá. Odabent ült szobájában és a könyvet olvasta, amelyet Olgától kapott. A könyvnek két lapja között egy olvasójegyet talált, egy közönségesen himzett, megfakult olvasójegyet; azt nézegette, ha éppen nem olvasott.

- Bizonyosan ő himezte - gondolta ilyenkor. Azután bosszusan elnevette magát.

- Olyan leszek, mint egy gymnazista. Még csak az hiányzik, hogy verset is irjak „Hozzá”. Tulajdonképen mi is tetszik nekem azon a leányon? Hiszen nincsen rajta semmi.

- Mégis csak különb, mint a többi - határozta el a következő pillanatban. - Olyan tisztán tud az emberre nézni. Vajjon volt-e már szerelmes? Nem hiszem. Különb majd megkérdezem tőle vasárnap. Meg fogja mondani, hiszen mindent megmond.

A hajdu egy levelet hozott be, mely a főszolgabíróhoz volt címezve. Keresztúry elolvasta, azután nagyon megcsóválta a fejét. Láthatólag nem igen tudta, hogy mit kezdjen vele.

- Hivatalos ügy? - kérdezte a szolgabíró.

- Igen. Különb az urakra is tartozik. Majd fölolvassom. Révéstől jön és ezeket írja.

Igen tisztelt főszolgabíró ur!

Tudomásomra jutott, hogy munkásaim egy része holnap, vasárnap délután az imrefalvi kocsmá külön szobájában gyűlést tart. Alapos okom van hinni, hogy ennek a gyűlésnek egyedüli tárgya az, hogy a munkások között elégtelenséget keltsen s őket olyan követelésekre biztassa, amelyek teljesen jogtalanok. A gyűlés összehívói - amennyire

tudom - a bányának két elcsapott munkása: Valasek János, puchói illetőségű és Placzinka Márton varranói illetőségű napszámosok. Ezen adatokat azon kéréssel bocsátom a mélyen tisztelt főszolgabíró urnak rendelkezésére, hogy multkori megbeszélésünkhöz képest intézkedni és a környéket e lelkiismeretlen izgatóktól megszabadítani méltóztassék. Maradok mélyen tisztelt főszolgabíró urnak őszinte hiva

Révész Gyula.

U. i. Ne méltóztassék elfelejteni, hogy holnap ebédre szerencsénk lesz.

Keresztúry fölolvasta a levelet. Azután kérdőleg nézett a másik kettőre.

- Már most csak azt szeretném tudni, hogy én mit csináljak?

- Már hogy érted ezt?

- Hát hogyan menjek én át Révészhez ebédre, amikor ez a história is a nyakunkon van.

- Aha - gondolá Tóth Gerő. - Félsz, hogy elmulasztod a kisasszonyt. No hát majd segítünk rajtad.

- Eredj te csak egészen nyugodtan át az ebédedre - mondotta azután hangosan. - Elvégezzük mi az egész dolgot nélküled is. Nem kell ahhoz olyan sok. Épen az imént már meg is beszélünk a főhadnagy urral, hogy mi a teendő. Ezt a két bitangot eltoloncoltatjuk, a többi tótnak pedig megmondjuk, hogy tartsa a száját, mert baj lesz. Mihelyst meglátják a csendőrt, majd az inukba száll nagy bátorságuk.

Keresztúry még sem volt olyan egész biztos a dologban.

- De nem kell-e attól félnünk, hogy valami nagy erőszakosság is előfordulhat. Tegyük föl, hogy az emberek nem engedelmeskednek.

- Azt csak méltóztassék reám bizni - szólalt most meg a főhadnagy is. - Tudok én a néppel tapintatosan bánni. Az ember fölvilágosítja őket, hogy örüljenek, ha az izgatóktól megszabadulnak.

A főbíró még mindig nem volt egészen meggyőzve.

- Ez mind nagyon szép és igaz, de tulajdonképpen mégis csak én vagyok felelős azért, ami történik. Ha valami baj lesz, engem vesznek elő.

Tóth Gerő intett szemével a főhadnagynak.

- Hát akkor eredj magad - mondotta azután. - Hiszen nem mulasztasz mást, csak egy ebédet, az pedig nem olyan nagy dolog.

Keresztúry a bajuszát rágta.

- Nem lehetne a gyűlésre ebéd után is elmenni? - kérdezte lehetőleg közönyös arccal.

Tóth Gerő elnevette magát.

- Már, barátom, az nem megy. Az élvezetekben is mértéket kell tartani. Gyűlés és ebéd - az sok volna egy napra. Csak nem gondold, hogy az imrefalvi tótok majd megvárják, amíg kegyesen meg méltóztattál inni a feketekávédat, udvaroltál a házikisasszonynak és azután szépen, kényelmesen átsétálsz hozzájuk. Ha délutánra van hirdetve a gyűlés - neked már tizenkettő után a helyszínen kell lenned, hogy a kellő pillanatban közbeléphess. Az ebédedről csak mondd le szépen, ha olyan nagyon elővett a hivatalos buzgalom.

A főszolgabíró még mindig nem tudta magát elhatározni.

- Hiszen igaz, tulajdonképpen az egész csak formaság - mondotta egy pár percnyi gondolkozás után, mintha önönmagát akarná meggyőzni. - A gyűlést föloszlatjátok, ezt a két embert pedig haza külditek. Ehhez csakugyan nincsen szükség reám.

- Hát hiszen én is csak ezt mondom. De ahogy akarod, én egy szóval sem erőltetlek.

Keresztúrnak most valami még eszébe jutott.

- Mondd csak, nem lehetne ezt az egész kiutasítást elkerülni. Hiszen meg lehetne mondani szépen, csendesen azoknak az embereknek, hogy menjenek a pokolba, mert baj lesz. Talán csak eszökre térnek.

A csendőrfőhadnagy közbe akart szólni valamit. De Tóth Gerő újra intett neki a szemével.

- Azt is meg lehet próbálni, - mondá. - Minden eshetőségre azonban kiállítjuk a kiutasító végzéseket. Ha nem hallgatnak a jó szóra, úgy kell beszélni velök, hogy megértsék.

Keresztúry megnyugodott.

- Hát menjetek át és végezzétek el a dolgot. Ha korán vége lesz az ebédnek, magam is átjövök.

- Sohse zavartasd magadat. Nem lesz semmi baj. Hanem a végzéseket mindjárt megírom a szobámban.

Tóth Gerő kiment, a csendőrfőhadnagy pedig elkísérte. Künn a folyosón azután megkérdezte tőle:

- Hiszen mi azt ígértük Révésznek, hogy mindenképpen kiutasítjuk ezt a két izgága frátert?

- Ki is utasítjuk. De meg kell hagyni a főbíró kedvét, aki azt hiszi, hogy limonádéval is boldogul. Gyenge ember. Az a baja, hogy túlságosan gyenge ember. Az a szerencséje, hogy itt vagyok mellette én.

- Az már szent igaz - hagyta reá a főhadnagy.

VIII.

Az ebédnek vége volt. Az imrefalvi szakácsné ki akart tenni magáért és olyan hosszú étlapot étetett végig Keresztúryval, hogy beillett volna bankettnek is. Keresztúry hetek óta először evett ismét szépen fölterített asztalnál, ragyogó ezüst készlettel, először kóstolt ismét finom borokat és ült ismét egy fehér ruhás fiatal leány mellett. Minden végtelenül jól esett neki. Az ebédlőben finom parfümillet terjedt szét, a szobaleány pedig nesz nélkül készítette el egy kis asztalkán a feketekávé. Révész most asztalt bontott.

- A feketekávé majd a dohányzóban isszuk meg.

A dohányzó egyuttal Révész dolgozószobája is volt. A mai látogatás tiszteletére a szanaszét heverő könyvek és írárok rendbe voltak szedve és az egész derült, kellemes benyomást tett. A hölgyek is bejöttek.

- Csak méltóztassék egészen bátran rágyújtani. Leányom már régen megszokta - mondotta a háziúr.

Olga az ebédnél egy pár csepp aszubort szintén megkóstolt és arca a szokatlan szeszélvezettől kigyulva égett. Keresztúry észrevette ezt.

- Olga nagysám talán túlságos áldozatot hoz, hogy itt ül velünk. A dohányfüst mégis kellemetlen.

- Hát akkor eredj egy kicsit a szobádba, Olga - mondotta Révész. - Elszivok egy szivart a főbíró urral, azután megmutathatod neki a kertet. Ma délután ugy is szép, napfényes idő van.

A leányok fölkeltek és engedelmesen kimentek. Olga úgy érezte, hogy arca csakugyan ég. Fölment szobájába és erősen megmosta hideg vízzel. Azután oda lépett az ablakhoz és kitekintett a kertre. Március eleje - a sok csunya idő után - szokatlan meleg, verőfényes napokkal köszöntött be. Az égbolt, a korai tavasz ellenére is, sötétké volt és a nap olyan erősen tűzött, hogy már a fölöttő is lekiváncozott az emberről. Olga kinyitotta az egyik ablakot, azután hosszasan szivta magába a langyos levegőt.

- Tavasz - gondolá. - Milyen jó, hogy ismét meleg van.

A szemközt lévő hegycsúcs körül egy fekete madár kóválygott. Le-lecsapott, azután ismét magasra emelkedett a tiszta levegőbe. Most lassu, méltóságos szárnycsapásokkal elrepült a hegy fölött és egyenes irányban a láthatár szélének tartott. Olga elkísérte a szemeivel, amíg láthatta.

Odalenn a dohányzóban az urak nem beszéltek valami sokat. Mindakettő szórakozott volt. Keresztúry Olgával szeretett volna együtt lenni, Révészt pedig az izgatta, hogy mi történik a kocsmában. Az illem kedvéért azért mindkettő úgy tett, mintha nagyon jól érezné magát egymás társaságában.

- Hát bizony nehéz dolog a magam fajta magányos embernek, ha leánya van. Hiszen Olga szerény, jó gyermek, szó sincs róla. Nincsenek igényei. De mégis - tessék elhinni - néha nagyon aggódom, hogy mi lesz vele. A fővárosba nem akar menni, nem is erőltetem nagyon, mert hiszen ott nem lehetnék vele. Imrebányán pedig - hiszen benn méltóztatott lenni az estélyen, hát ott bizony nem igen akad ember. Nehéz dolog, mindenképen nehéz dolog.

Révész vagy öt perc óta mulattatta már a főszolgabíróval ezzel a tárggyal. Könnyedén beszélt, mintha épen csak úgy odavetőleg mondaná mindezt, de hideg, acélké szemeivel néha fürkészően nézett végig a fiatal emberen, aki elfogódva szivta a vörösöves szivart.

- Nehéz dolog, - hagyta rá ő is.

- Pedig - Isten látja a lelkemet - nincsenek nagy igényeim. Ha tudnám, hogy a leányom szereti és az illető tisztességes ember, hát nem volnék egy csöppet sem válogatós. De bocsánatot kérek, hogy így a magunk dolgairól beszéljek egyre. Ne vegye rossz néven, főbíró ur, de olyan ritkán van az embernek alkalma arra, hogy egy kicsit kibeszélje magát, hogy önkénytelenül is kipakkol mindenfélével. No de látom, hogy szivarjával már készen van. Nem kínálom meg egy másodikkal, kár volna ezt a szép napfényes délutánt a szobában tölteni. Olga majd megmutatja kertünket, én pedig - ha megengedi - még egy kis dolgomat fogom elintézni.

A kis dolog, amit Révész említett, az imrefalvi gyűlés volt. Személyesen kívánt meggyőződni arról, hogy tulajdonképpen mi történik a kocsmában.

- Méltóztassék csak egy pillanatig várni, mindjárt előhívom Olgát. Bizonyosan fönn lesz szobájában.

Mialatt Keresztúry most egyedül volt, elhatározta, hogy logikusan fog gondolkozni. Tiszta dolog, az öreg azért beszélt, mert neki akarja adni a leányt. A leány pedig tetszik, nagyon tetszik, tehát el fogja venni. Ugy van, el fogja venni. Ebben a gondolatban azután teljesen megnyugodott.

Az öreg visszajött Olgával. A fiatal ember kalapot vett, azután mind a hárman lementek a kertbe.

Az imrefalvi kert tulajdonképpen az erdőnek egy elkerített része volt, melyből néhány nagyobb fát kivágtak és helyökre utakat csináltak. A ház előtt rózsabútorok állottak, a rózsafák szorgosan körül voltak kötözve szalmával a hideg ellen. A rózsakarókra nagy, izléstelen, színes üveggolyók voltak reá tűzve, amelyekre azonban Révész ur láthatólag büszke volt, mert néha szerető pillantásokat vetett feléjük. Most megemelte a kalapját.

- Hát csak mutass meg mindent a főbíró urnak, Olga. Én mindjárt haza jövök ismét.

A fiatalok elindultak a kertbe. Az idő ugyan szép és meleg volt, de a tavasznak azért még semmi nyoma sem volt. A havat már elhordták a kertből és alatta még az elmúlt ősz elkorhadt levelei feküdtek. Csak a fenyők voltak frissek és zöldek.

- Nagy kertjük van - mondotta a fiatal ember.

- Ó, még jóval nagyobb, mint ahogy gondolja. Amerre most megyünk, még egy negyedóra alatt sem érjük a végét.

- És persze sokat sétál a kertben?

- Nagyon sokat. Nyáron egész nap idelelni ülök és olvasok. Most persze a padok és székek még a raktárban vannak. De ha ilyen marad az idő, a jövő héten kihozzam őket.

Az olvasásról Keresztúrynak is eszébe jutott valami.

- Igazság. Könyvét már ma akartam nagy köszönettel visszahozni. De azután - Isten tudja - az utolsó pillanatban elfelejtettem.

Olga rápillantott.

- Elolvasta?

- Természetesen. Nagyon tetszett.

- Örülök, hogy tetszett, mert nekem ez a kedvenc könyvem.

Keresztúry egy gallyat háritott félre, amely elzárta előlük az utat.

- Tulajdonképpen mégis kissé szomorú könyv - mondotta azután. - Mintha az ember eltévedne a nagy szürkeségben és kétségbeesetten keresné a kijárást. Imrefalvi főszolgabírók számára különben igen stilszerű olvasmány.

- Imrefalvi leányok számára is.

- No... de talán mégsem annyira.

Olga fejét rázta.

- Miért? Mert kellemesen berendezett szobám van, jól főznek nálunk és kedvem szerint fűtethetek? Önnek mégis alkalma van, hogy dolgozzék, hogy előre törjön, hogy akarjon valamit. De én...

Nem folytatta. Egy kis tisztásra értek ki épen, amely köröskörül hatalmas fenyőtörzsekkel volt elzárva. Megálltak.

- Nem tudom, lehetséges-e tovább mennünk. A kertész csak tegnap fogott hozzá a munkához, valószínű, hogy az ut még nem tiszta.

- Hiszen nem is kell tovább mennünk. Itt olyan szép.

- Igen, itt nyáron két nagy kerti szék szokott állani.

- És itt olvasgat?

- Itt. Ez talán a legcsendesebb hely az egész kertben.

A fiatal embernek most hirtelenül a szemébe ötlött valami.

- Nini, milyen különös. Hogyan került ez a két hatalmas plátánfa a fenyők közé.

Olga szeme végigsiklott a két törzsön.

- Ezen már magam is gondolkoztam nem egyszer. De nem tudtam megérteni.

- Ugy illenék, hogy a két fának valami mondája legyen. Dölyfös királykisasszony parancsára ültette át őket idegen talajból a szerelmes lovag. Különben nem is kell monda ahhoz, hogy idegen talajra magányos fák kerüljenek. Elég gyakori eset.

Szótlanul állottak egymás mellett egy pár percig. Keresztúry egyszerre a leány keze után nyult.

- Olga, - mondotta halkan.

A leány arcán ebben a pillanatban ismét az a merev kifejezés volt, amelyet első találkozásukkor is megfigyelt. De azért szó nélkül engedte, hogy a fiatal ember megfogja a kezét. A kéz hideg volt és ernyedt. Keresztúry egy párszor végigsimította, azután hirtelen, erősen megcsókolta a leányt.

Most eltűnt a merev kifejezés Olga arcáról. Lángvörös lett és egy pillanatig úgy látszott, hogy mindjárt sirva fakad. De azután mégsem sirt. Egy darabig farkas-szemét nézett Keresztúryval, azután zavart mosollyal dadogta.

- Mit csinált?... Mit csinált?

Keresztúry nem tudta, mit válaszoljon. Legjobb válasznak végre is azt tartotta, hogy még egyszer megcsókolta Olgát.

- Nem tudok élni nélküled - mondotta. Valami sokkal szebbet akart mondani, de hamarjában semmi más nem jutott eszébe.

Olga nem felelt. Egy darabig még mozdulatlanul állott a fiatal emberrel szemben, azután hirtelen megfordult és a ház felé ment. Keresztúry nyomon követte. A leány nagyon sietett, úgy hogy a főszolgabíró alig tudott lépést tartani vele.

Mikor a rózságyhoz értek, Olga megállt és megfordult. Ajkai körül az előbbi zavart mosoly volt még, azután kissé félénken nyújtotta oda kezét Keresztúrynak.

- Míndig fog szeretni? - kérdezte.

A fiatal ember nagy izgatottsága mellett is majdnem elmosolyodott ezen a naiv kérdésen. Kezével végigsimította Olga kezét.

- Gyermekek - mondotta. Egyszerre csudálatos fölényt érzett a leánnyal szemben.

Mariska lépett ki az ajtón. Amikor a kettőt így együtt látta, elpirult, mintha őt kapták volna rajta. Azután határozatlanul állt meg a küszöbön, nem tudta, hogy közelebb jöjjön-e vagy sem. Olga intett neki.

- Gyere csak ide, Mariska.

Ebben a pillanatban a tulsó oldalról kocsizörgés hallatszott.

- A papa jön - mondotta Olga.

Keresztúry kissé elsápadt. Hátha mégis nehezebb dolga lesz, mint ahogy képzelte.

- Rögtön beszélek vele.

Csakugyan Révész jött meg a kocsin. De amikor most kilépett a házból, mind a hárman ijedten bámultak reá. Halásápadt volt és bármennyire nyugalmat erőltetett is, néha-néha mégis idegesen rázkódott össze. Olga feléje futott.

- Az Istenért, papa, csak nem történt valami bajod.

- Semmi. Semmi, ha mondom. Csak a főszolgabíró urral lesz egy kis beszélni valóm. Hagyjatok magunkra, leányok. No menjete már. Mondom, hogy nem történt semmi.

Olga még mindig nem mozdult. Fölváltva nézte apját és Keresztúryt. A főszolgabíró arca is ónszinű volt. Abban a pillanatban, amikor Révészt megpillantotta, azonnal az imrefalvi gyűlés jutott eszébe. Révész bizonyosan onnan jön vagy valami hirt kapott. Olga látta, hogy nem maradhat tovább. Megfordult és lassu léptekkel ment be a házba.

Mikor a két férfit magára maradt, Keresztúry szinte magánkivül kérdezte.

- A gyűlésről jön?

Révész nehézkesen bólintott.

- Onnan. Nagy baj történt. A tótok, a cudar gazemberek, ellenszegültek. A szolgabírónak egy palackot vágta a fejéhez...

- Az Istenért. És... és hogy van.

Révész csak a kezével intett. Az is elég világos válasz volt.

- A csendőroket is megtámadták - folytatta azután. - A főhadnagy kénytelen volt lövetni. Egy párnak, úgy látszik, hogy vége. Mikor én jöttem, már mindennel készen voltak. Most csend van, a főhadnagy hamarjában elmondott mindent. Épen sürgönyözött Imrebányára erősítésért, mert a tótok föl vannak izgatva és nem lehet tudni...

Nem tudott tovább beszélni. A főszolgabíró tanácstalanul nézett körül, azután eszébe jutott, hogy azonnal a korcsmába kell sietnie. Annyira meg volt zavarodva, hogy egészen elfelejtkezett Révészről. Átment a másik udvarra és kocsisát szólította. A legény jelentette, hogy a kocsi már be is van fogva. Keresztúry felült és elhajtatott.

Amikor a patak hidján robogott keresztül a kocsijával, eszébe jutott, hogy Olgától sem búcsúzott. A következő pillanatban ismét az járt a fejében, hogy a munkások talán Révészéket is meg fogják támadni. Nem volna-e legokosabb, ha visszatérne. Azután rettenetes elkeseredés fogta el.

- Még az volna a legjobb, ha valamelyik tót az én fejemhez is hozzávágná egy palackot. Akkor legalább vége volna.

A kocsis megkérdezte, hova hajtson. Ez magához térítette egy kicsit.

- Hajts a kocsmához - parancsolá.

Vége az első kötetnek.

Második kötet

I.

Az imrefalvi kocsmának külön szobája fenekestül föl volt forgatva. A külön szoba egy alacsony, hosszú helyiség volt, amelyet egész hosszában egy durván összetákoltsz asztal foglalt el. Körülötte padok állottak rendesen, de a padok most fölfordítva heverték a földön. Mikor Keresztúry belépett a szobába, már alkonyodott. Először is a két gyertya ötlött szemébe, amelyek az asztalfőn állottak. Azután észrevette, hogy a gyertyák egy hanyatt fekvő férfinak feje mellé vannak két oldalt állítva. Legyőzte az irtózást és közelebb lépett. Az asztalon fekvő férfi csakugyan Tóth Gerő volt. Feje le volt takarva egy kendővel, a kendőn keresztül pedig lassan szivárgott a vér.

A főszolgabíró jó darabig mozdulatlanul állott a halott előtt. Mikor megfordult, észrevette a főhadnagyot, aki éppen akkor jött be a szobába. A főhadnagy is nagyot változott tegnap óta. Arca megnyult és folytonos nyugtalansággal pillantott maga körül. Szó nélkül nyújtott kezét a főszolgabírónak, azután mind a ketten kiléptek ismét a szabadba.

Egyik szélső parasztházból panaszos hangok hallatszottak át. Inkább hasonlítottak siralmas vonításhoz, mint emberi hanghoz. Keresztúry összerázkódott, azután kérdő pillantást vetett a főhadnagra.

- Alighanem ismét vége van egynek - mondotta a főhadnagy. Ajkai krétafehérek voltak. - A csendőröknek kétszer is kellett puskájukat használniuk. Csak már erősítést kapnék.

A szürkületből ebben a pillanatban bontakozott ki két csendőr alakja, amint jobbra-balra tekintgetve merev tartással mentek végig az utcán. A föltüzött szuronyok néha megcsillantak, ha valamelyik ablakból lámpafény verődött reájuk.

- Hogyan történt az egész - kérdezte a főszolgabíró.

- A jó Isten tudja, hogy mi ütött ezekbe az emberekbe. Mikor átjöttünk, a nagy szoba már egészen tele volt. A kocsmároست lefűleltük, nehogy hirt adjon, azután egy darabig hallgattuk az ajtón keresztül, hogy mi történik odabenn. Az a Valasek beszélt. Mindenféle sületlenséget hordott össze, hogy kiszípolozzák a népet, hogy kevés a napszám, hogy komisz a bánásmód, na, amit már ilyenkor el szoktak mondani. Mikor már meguntuk a hallgatást, beléptünk. Elöl a szolgabíró, azután én és a csendőrök. Két csendőr bejött velem, kettő odakünn maradt. A tótok mind fölugráltak, persze erre nem voltak elkészülve. Szegény Gerő bácsi egyenesen az asztalhoz ment, rácsapott és leszidta őket, hogy hogyan merészelnek engedelem nélkül gyűlést tartani. Erre az a Valasek olyan formát mondott, hogy talán csak szabad beszélni a bajaikról. Akkor a szolgabíró egyenesen hozzá fordult, kihuzta a végzést, fölolvasta és megparancsolta a csendőröknek, hogy egyelőre tartóztassák le.

Keresztúry a homlokát törölgette.

- Ez hiba volt.

A főhadnagy a vállát vont.

- Hát ki tudhatta volna előre. A csendőrök hozzá akartak férközni, de nem igen lehetett, mert egy pár suhanc elejébe állott. A szolgabíró unta a várakozást, egyiket megragadta a mellén és elrántotta. Ebben a pillanatban Valasek fölkapott az asztalról egy nehéz, telt pálinkás üveget és teljes erejéből odavágta a szolgabíró fejéhez.

A főhadnagy elhallgatott egy pillanatra. Azután nagyon gyorsan mondotta el a többit.

- Szegény Gerő bácsi összeesett, a tótok pedig egyszerre neki vadultak. Tudja az ördög, a vér látása megvadijtja az ilyen népséget. A csendőrök az első meglepetésben hátráltak egy pár

lépést, arra az egyiknek megragadták a puskáját és ki akarták csavarni a kezéből. Nem maradt más hátra, mint hogy lövettem. De még az első két lövés sem volt elég, újra nekünk jöttek. Csak amikor még egyszer tüzeltek és még a másik két csendőr is bejött, akkor hagyták abba.

- És hányan estek el?

- Vagy négyen. Valasek is közöttük van. Azok ott fekszenek az egyik félszerben. Egy pár, úgy hiszem, még azonkívül is súlyosan megsebesült, de azokat haza vitték a faluba. Éppen az imént jött meg a körorvos is, most náluk van.

Keresztúry agyában össze-vissza jártak a gondolatok. Képtelen volt arra, hogy valami intézkedést tegyen. Csak bámult maga elé. A főhadnagyot elszólították és ő egyedül maradt a kocsmajátóban. Egyszerre eszébe jutott, hogy odabenn fekszik a halott szolgabíró és ösztönszerűleg tovább ment egy pár lépést.

A főhadnagy visszajött.

- Megkaptam Imrebányáról az erősítést - mondotta. - Most jöttek ki három kocsin. A polgármester is velük jött. Annak persze ma jó napja van.

Már egészen sötét volt. A csendőrök szurokfáklyákat gyújtottak és azok világánál járták sorra a házakat. A fáklya fényében Keresztúry egyszerre megpillantotta a polgármester magas alakját, amint előre hajolva figyelt néhány öreg tót előadására. A főszolgabíró először hozzá akart menni, azután mégis meggondolta magát és a helyén maradt. A csoport most feléje tartott, úgy látszik, a korcsmát akarták megtekinteni. Az egyik fáklyás elkísérte őket. Mikor az ajtóhoz értek, a világosság éppen Keresztúryra esett. A polgármester odafordult és egy pillanatig úgy nézett a főszolgabíróra, mintha valamit mondani akarna. De azután még sem mondott semmit, sarkon fordult és köszönés nélkül ment be a házba.

A főispáni titkár ur, minden uri önmérséklete ellenére is kissé ideges volt, amikor most be-
ment a méltóságos urhoz. Kellemetlen újdonságokat sohasem kellemes előadni.

A méltóságos ur különben sejtette, hogy mit fog hallani. Az ablaknál állott és nagy, fekete szakállát kelletlenül simogatta. Ahogy most a titkár benyitott, eléje ment.

- Na hát igaz? Csakugyan itt van?

A titkár nem titkolhatta az igazságot.

- Igen. Ma reggel érkezett meg a gyorsvonattal. Azt hallom, hogy délután megy ki Imrebányára.

A főispán szomorúan intett a kezével.

- Na hát ebből szép bál lesz majd.

A valaki, akinek a főispán ur olyan kevésbé örült meg, Mazur Zoltán országgyűlési képviselő és elismert botrányszaktekintély volt. Mazur Zoltán nem volt közönséges ember. Ő a botrányt a botrány kedvéért szerette, önzetlenül, minden mellékcél nélkül. Ha éles hangjával belesívit-
hatott a képviselőház lármájába, boldognak érezte magát. Ha az ország területén bárhol olyan valami történt, amiben Mazur Zoltán képviselő ur alkalmas anyagot talált egy napirend előtti
fölszólalásra, interpellációra vagy határozati javaslatra, önzetlenül és saját költségén azonnal
leutazott, hogy a következő napon azután a képviselőház békés tanácskozásába bombát
dobjon. A tárgy teljesen mindegy volt neki. Interpellált már üldözött zsidók érdekében, vérvád
gyanuja miatt, szocialista üzelmek meggátolása tárgyában, most pedig hogy az imrefalvi
összeütközés hírért hozta a táviró, mint az elnyomott tót munkások védelmezője jelent meg.

- Semmi kétség - mondotta a főispán. - Az a nagyszájú ember kimegy Imrebányára és ott a polgármesterrel összeszűri a levelet. Az a polgármester ugyanis mindig panaszkodik és most talál valakit, aki végig hallgatja.

A főispán egy pár pillanatig elkeseredve gondolkozott és azután ismét csak az előbbi eredményre jutott.

- Na hát ebből szép bál lesz.

A titkár tanácstalanul forgatta monokliját.

- Nem értem, hogy Keresztúry hogy tehetett ilyet.

- Hiszen az a baj, hogy nem is ő tette. Tessék, itt a hivatalos jelentés. Ő maga küldte, mondhatom, nagyon őszinte benne. Ebédre volt meghíva és azért rábizta a gyűlést a szolgabíróra. Azt hitte, hogy nem lesz semmi baj. Azzal az utasítással küldte őt, hogy ne forduljon erőszakhoz, csak a legvégső esetben. Mindez nagyon szép. A főszolgabíró azután elmegy ebédelni, a szolgabíró pedig agyonütik. Már szinte hallom az ellenzék ordítását. Persze, a megyei közigazgatás! A főispán basáskodással megválasztja a főszolgabíró. A gentry bünei. A szegény meghalt szolgabíró és a szegény meghalt tótok mint a rendszer áldozatai szerepelnek. A rendszer megtestesítője pedig természetesen a főispán. Azután majd előáll Czelder István polgármester úr, hogy ő ezt mind előre megmondotta. De persze őt elnyomták, nem hittek neki. Igazán még szerencse, hogy azt a városi határozatot abban a bánya-históriában még nem változtatták meg. Majd küldje át nekem a referenst, mert igazán nem szabad semmit sem tenni, ami a... a közvéleményt még jobban fölingerli. Révész elvégre átláthatja, hogy ami lehetetlen, az lehetetlen. Különben ő is eléggé benne van a csávában. Olvasta azt a cikket a *Felvidéki uzsorásról*? Abban szép színekkel van lefestve. És azok az izléstelen célzások a megyével való összeköttetésekre. Az a... na de mindegy, nem jut eszembe a neve, az a zsidó újságíró idéző jel közé tette az összeköttetést. A szemtelen. Mintha valami különöset akarna mondani.

A hajdu jelentette, hogy Keresztúry Miklós óhajtja a méltóságos urnál tiszteletét tenni.

- A főszolgabíró nagybátyja? Vajjon mit akar? Bocsásd be.

Az öreg úr belépett. A főispán eléje ment és kezet nyújtott neki.

- Mivel szolgálhatok?

- Bocsánatot jöttem kérni, méltóságos uram, azért a kellemetlenségért, amit öcsém szerzett neked... Kétszeresen rosszul esik a dolog, mert hiszen én ajánlottam. Persze nem sejtettem, hogy mi fog történni. Az eset szörnyen felizgatott, azt elképzelheted. Méltóztattál már határozni az ügyében?

A főispán vállat vont.

- Még nem. Hiszen tulajdonképpen nem is ő követte el a hibát. Vagy legalább is nem ő a főhibás. Ha lehet, szeretném megmenteni. Persze a lapok szörnyen támadják és félek, hogy a minisztérium is...

- Tudom, méltóságos uram, épen azért jöttem. Nem beszéltem még ugyan öcsémmel, de elvégre is én szereztem neki ezt az állást, személyével némileg én rendelkezhetem. Még ma délután kimegyek hozzá és beküldetem a lemondását.

A főispán fejét csóválta.

- Félek, hogy mindezek után tényleg nem tehet egyebet öcsém. Kár, nagy kár. Ilyen ostoba véletlennek áldozatául esni, mégis csak szörnyűség. De hát kérlek, ma, amikor az ujságok mindent fölfujnak, az ember már maga sem tudja, hogy hányadán van. Hallottad, hogy az a Mazur egyenesen ezért jött meg ma reggel?

Az öreg Keresztúry nagyon röstellte a dolgot.

- Igazán nem tudom, méltóságos uram, hogyan mentsem magamat ezért a sok kellemetlenségért.

A főispán intett kezével. Kissé fölegyenesedett, ebben a pillanatban igazán nagy ur volt.

- Hagyd el, édes barátom. Össze kell tartanunk és helyt állnunk egymásért. És én most sem ejteném el öcsédet, de félek, hogy nemcsak tőlem függ.

Az öreg ur meghajtotta magát. Kissé meg is volt hatva.

- Köszönöm jószágodat, méltóságos uram. Kár, hogy olyan kevesen vannak a fajtádból. Azért pusztulunk el.

A főispán egy pillanatig hallgatott. Azután vontatott hangon szólalt meg újra.

- Na és mit fogsz most öcséddel csinálni?

- Magam sem tudom még. De alighanem magamhoz veszem majd a gazdaságba. Megmaradt birtokom ugyan alig egy pár száz hold, ennek is nagy része erdő, ugy, hogy sok hasznát nem tudom venni, de azért majd csak elgazdálkodunk rajta ketten. Ha pedig meghalok, ugyis reá marad.

A titkár jött jelenteni, hogy várakoznak odakünn. Keresztúry elbucsuzott. Mikor kiment, a főispán szomorúan nézett utána.

- Kár, - mondá a titkárnak, - igazán nagy kár.

II.

- Beszédem van veled, édes apám.

Révész Gyula föltekintett irataiból. Szemei zavarosak voltak, látszott rajta, hogy már régen nem aludta ki magát. Most egy szórakozott pillantást vetett leányára.

- Igen, majd máskor. Most nagyon el vagyok foglalva.

Olga egy pillanatig habozott. Azután még egyszer ismételte.

- Bocsásd meg, tudom, hogy sok kellemetlenséged van. De amit közölni szeretnék veled, az már nem tűr halasztást. Ugyis eleget halogattam.

Révész lecsapta a levelet, amelyet kezében tartott.

- Hát nem bánom, beszélj, - mondotta. - De légy rövid.

Olga gondolkozott.

- Legjobb, ha egyenesen megmondom a dolgot, úgy, amint van. Eljegyeztem magamat Keresztúryval.

Révész egy percre Olgára bámult. Láthatólag nem értette meg mindjárt, hogy mit mond. Azután lassan fölkelte az asztal mellől.

- Hogy mondod? Mit csináltál?

Olga nagyon sápadt volt, de azért mégis ismételte.

- Eljegyeztem magamat Keresztúryval.

- Eljegyezted magadat Keresztúryval - ismétlé most az öreg is. - És szabad tudnom, hogy kinek a beleegyezésével?

Olga hallgatott.

- Hát mondd nekem valamit, édes leányom. Sem időm, sem kedvem sincsen arra, hogy családi jelenetekkel izgassam magamat. Nem is volna semmi értelme, ha most dühöngeni kezdenék. Azonkívül épen elég bajom van máskülönben is. Ezért legjobb lesz, ha most kimégy a szobából és odakünn kezd el sirni, ha szükségét éreznéd. Ami pedig az eljegyzést illeti, azt szíves leszel ismét kivenni a fejedből. Igen?

Száraz hangon beszélt, de nyugtalanul csillogó szemei elárulták a belső izgatottságot. Olga azonban nem ment ki. Keményen belenézett apja szemébe, úgy válaszolt.

- Megengeded, hogy megkérdezzem tőled, mi az oka, hogy a véleményed ilyen hamar megváltozott?

- Véleményem megváltozott? Micsoda bolond beszéd ez?

Most már kiabált. De Olga nyugodt maradt, csak ajkait szorította össze.

- Igenis, véleményednek kellett hirtelenül megváltoznia, ha most egyszerre nem akarsz hallani Keresztúryról. Tudom, hogy egy hét előtt még nagyon kedvedre lett volna ez az eljegyzés.

Révész megszokta, hogy leányával hadi lábon él. De ma Olga egész föllépésében volt valami, ami a szokottnál is jobban bosszantotta. És épen, mielőtt Olga bejött, kezdte meg Vanczák egy levelének olvasását, amelyben igen kellemetlen dolgok állottak. Ebben az ingerült hangulatban nem válogatta a szavakat. Egyenesen oda állt Olga elé és most már nem erőltette a nyugalmat, tele torokkal kiabált.

- Én pedig azt mondom neked, hogy torkig vagyok ostobaságaiddal. Magam vagyok oka, mert minden hóbertod előtt szemet hunytam. Hagytam, hogy fejemre nőjj. De még nem késő. Majd megtanítlak, hogy egy leány hogyan beszél az apjával. Azt mondom, hogy egy hét előtt más véleményen voltam? Ez először is nem igaz, eszem ágában sem volt soha, hogy annak az éhenkórász főszolgabírónak oda adjalak. Talán azért, mert egyszer meghívtam ebédre? De tegyük föl, hogy igazad van. Akkor is az én dolgom, mit tartok helyesnek. Azt teszem, amit jónak látok. És ha ma valamit másképpen látok jónak, mint egy héttel ezelőtt, kötelességed, hogy tiszteld apád akaratát. És ha nem tisztelnéd a magad jószántából, majd gondom lesz rá, hogy végre megtanuld, miképpen kell egy leánynak apjával szemben viselkedni.

Az utolsó szavaknál megragadta Olga csuklóját és erősen megszorította. Azután az ajtóra mutatott.

- Így, most hallottad a véleményemet. Már ideje volt, hogy egyszer megmondjam. Most pedig dolgozni akarok.

Olga szó nélkül hallgatta végig apja kitörését. Most mégis közbe akart vetni valamit.

- Engedd meg, - kezdé.

Révész a szavába vágott.

- Semmit sem engedek meg. Nem tűröm a feleselést. És mondtam, hogy magamra akarok maradni.

Még egyszer az ajtóra mutatott. Olga még egy pillanatig habozott, azután lehajtott fővel ment ki a szobából.

Révész egyedül maradt. De az előbbi izgatottságot még nem tudta legyőzni, kétszer-háromszor is végigsétált a szobán, mielőtt leült volna újra íróasztalához.

- Magam vagyok az oka - dörmögé. - Nem lett volna szabad, hogy mindig engedjek neki. Azután tessék, ez sül ki belőle. Egyszerűen bejelenti, hogy jegyet váltott Keresztúryval. Mint-ha ez volna a legtermészetesebb dolog a világon. Hihetetlen.

Ismét elővette a levelet, amelyet előbb elkezdett. Mialatt olvasta, arca egyre sötétebb lett. Azután letette az írást és nagy léptekkel kezdett föl és alá járni.

Vanczák levelében csakugyan nem voltak mulatságos dolgok. Rendes körülmények között igen kiváló stilista volt és levelei hiresek voltak kitűnő ötleteikről és humoros fordulataikról. Ötletek és humoros fordulatok azonban mai leveléből teljesen hiányoztak, sőt határozottan össze-vissza kúszálva mondotta el mondanivalóját. Tudatta mindenekelőtt Révész urral, hogy az imrefalvi események még nagyobb port vertek föl, mint ahogy várni lehetett volna. Nemcsak a megyei, hanem a fővárosi lapok is vezércikkekben foglalkoznak velük. Néhány példányt szíves megtekintés végett mellékelve küld. A polgármester állása hirtelenül megszilárdult. Őt - Vanczákot - a kaszinóból is majdnem kinézték, az iparosok pedig jobban szidják a megyét, mint valaha. De a megyénél is baj van. Már utolsó levelében említette, hogy a főszolgabíró el van ejtve. Be is küldötte lemondását. És alighanem a méltóságos főispán urral is valami kellemetlenség fog történni. Mazur Zoltán képviselő ur két napig adatokat gyűjtött s azután azzal bucsuzott, hogy majd be fog füteni a tekintetes vármegyének. És alighanem megteszi. Arra már persze gondolni sem lehet, hogy a törvényhatóság megváltoztassa a város határozatát a kovandbánya tárgyában. A főispán meg sem próbálja, de még ha megpróbálná is, a megyegyűlésen nem lehetne keresztül erőszakolni a megváltoztatást. A gentry is haragszik, szidják a főispánt, hogy járatlan, tapasztalatlan fiatal embert választatott meg főszolgabírónak. Suttognak arról is, hogy Révész és a főispán túlságosan jó barátságban voltak. Szóval minden oldalon baj van és ő, Vanczák nem tud semmi tanácsot adni. Egyébként pedig megmarad

továbbra is Révész urnak alázatos, hűséges szolgája. Révész kezébe vett egyet a beküldött ujságok közül. Nem is lett volna szükség Vanczák piros ceruzájára, azonnal megtalálta a maga nevét. A cikknek ez volt a címe: *A hegyvidék hiénája* és a szerző igen rosszul bánt el vele. A bérek, amelyeket a kénsavgyárban és a bányában fizetett, valamint az alkalmazottak munkaideje, ritkított betűkkel voltak szedve, hogy azonnal szembe tűnjenek. Révész letette ezt a lapot, ebből elég volt.

Azután ismét folytatta sétáját a szobában. Annyira izgatott volt, hogy hangosan beszélgetett önmagával.

- Hát így volnánk - mondotta. - A főszolgabíró fuccs, a főispán fuccs, mi marad még hátra? Semmi. El kell adnom a gyárat a városnak, vagy bárkinek, azután elég volt Imrefalvából. Megyünk máshova. Elveszítetek egy csomó pénzt, ennyi az egész. Azért még marad elég. De az imrefalvai gazdálkodásnak vége. Itt nincsen többé semmi keresni valóm.

Megállt egy pillanatra.

- Csak annak a leánynak ne volnának meg a bogarai. Eljegyzzi magát Keresztúryval. Egy emberrel, akinek teljesen vége van. Hiszen nem mondom, ha nem jön ez az ostobaság közbe, akkor lehetett volna róla szó. Jó nevű család, előmenetele is lett volna, nem bántam volna a dolgot. De így! Egy rossz hirbe hozott, lemondott ember állás nélkül, vagyon nélkül, befolyás nélkül, ostobaság még csak gondolni is erre.

Ismét folytatta sétáját.

Olgának kemény feje van, de én sem vagyok viaszból. Egy pár hétig nem fog beszélni az asztalnál, de azután majd belenyugszik. Különben ez a Keresztúry is hihetően belátta, hogy mai helyzetében nem gondolhat eljegyzésre. Hiszen azóta nem is volt nálunk. Tiszta dolog, hogy visszalépett. Ejh! különben, mit törődöm annyit ezzel az ostobasággal. Más dolgom is van.

Leült ismét íróasztalához és egy nagy keménykötésű füzetből mindenféle számadásokat szedett össze. Egy pillanatig még maga elé bámult, azután hozzáfogott és dolgozni kezdett.

Mariska éjjeli pongyolában lépett be Olga szobájába.

- Világosságot láttam nálad az ajtórésen keresztül. Még mindig nem feküdtél le?

Olga az ablaknál ült és a párás üvegtáblán mindenféle ákombákomot rajzolt. Most, hogy Mariska bejött, fölkelte a helyéről.

- Még nem vagyok álmos. Különben tizenegy óra is alig múlt.

Mariska lopva Olga arcát vizsgálta. Ugyan sirt-e? Mariska természetesnek találta, hogy ha valakinek baja van, akkor sir. Nem is tudott semmiféle kellemetlenséget könnyek nélkül elképzelni.

De Olga arcán a könnyeknek nyoma sem volt. Ez nagyon megnyugtatta Mariskát. Még sem lesz a dolog olyan komoly, amilyennek ő tartotta.

- De nemsokára lefekszel, ugye-e?

- Igen. Mariska. Azonnal lefekszem.

Mariska becsukta az ajtót, Olga pedig ismét visszaült az ablakhoz s letörölte a párát az üvegről. Most már jó messzire elláthatott a csillagok fényében. Tiszta, hideg tavaszi éjszaka volt holdvilág nélkül. De azért, mikor szemei megszokták a világítást, az egyes tárgyak körvonalai lassan kibontakoztak. Egy nagy, fekete, tömör épület ötlött szemébe; először nem ismerte meg, azután eszébe jutott, hogy hiszen ez a kénsavgyár. Máskor, ha ilyen időben

nézte, az ablakok ki voltak világítva, a kéményből pedig sziporkaeső hullott a sötétbe. De a gyár most elhagyott volt és néma, a munkások még mindig nem tértek vissza. Olga jó darabig nézte, gondolatai pedig majdnem a megpattanásig feszítették agyát. Jól tudta, hogy a gyár miért nem dolgozik. Azt is tudta, hogy azon a szerencsétlen vasárnap délutánon mi történt. Apja ugyan nem mondott el semmit, de tegnap véletlenül kezébe került az egyik hirlap, abban mindent apróra elolvashatott. A hirlapban kiméletlen támadások voltak Keresztúry ellen. A főszolgabíró, aki ebédre megy és közben parancsára halomra lövik az embereket, mint közönséges gonosztévő volt odaállítva. Olga megtudta a hirlapból azt is, hogy a közvélemény miként gondolkozik apjáról. A cikkben az imrefalvi bánya és gyár munkásviszonyai tüzetesen le voltak írva. Olga jóval eszesebb volt, minthogy a cikk banális frázisai és túlzásai mellett is meg ne érezze az igazságot. Mindig tudta, hogy apja kiméletlen és ha érdekeiről van szó, nem ismer semmi gyöngeséget. Mindig tudta, hogy azok a sápadt tót munkások, akik bizonytalan lépésekkel haladnak el mellette és mélyen lekapják a süvegüket, szomorú és nyomorúságos életet élnek. De ilyen szörnyűnek mégsem képzelte.

Olga ismét kihuzta zsebéből a hirlapot. A függőlámpa fénye egészen az ablakig világított, tudott olvasni ott is. Ujra átfutotta a cikket. Tehát Keresztúry azért nem ment a gyűlésre, mert hozzájuk készült. Olga megértette, hogy a főszolgabíró hibát követett el. De ezt a hibát érette követte el. Meg volt győződve arról, hogy Keresztúry nem azért küldte a szolgabíró a gyűlés fölosztatására, mert ő maga félt volna, hanem mert vele akart találkozni, mert őt szereti.

- Érettem szenved, gondolá. - És úgy érezte, hogy Keresztúrynak, aki miatta vesztette el állását, kárpótlással tartozik.

Olga igen jól látta, hogy apja azelőtt kedvezett a főszolgabíró udvarlásának. Sohasem beszéltek erről a tárgyról, de Révész egész viselkedésével megerősítette leányának ezt a hitét. És ma mégis mereven visszautasította Keresztúryt. Tisztában volt azzal is, hogy ez a visszautasítás a megváltozott körülményekben találja okát. A befolyásos főszolgabíró tetszett apjának, az állás nélküli, vagyontalan fiatal ember nem kell neki. Pedig a főszolgabíró miattok vesztette el állását. Nemcsak ő miatta, apja miatt is. A hirlapban világosan meg volt írva, hogy a munkások apja ellen tartottak gyűlést. Révésznek akart kedvezni a főszolgabíró, amikor a kiutasító végzéseket meghozta. Olga tudta, hogy apjának komoly kellemetlenségei vannak. De tudta azt is, hogy ezek a kellemetlenségek nem életbe vágók. Ő rövid idő alatt ki fogja heverni a veszteségeket, míg Keresztúry egész pályájának vége van. Az ujság, amelyet kezében tartott, egyenesen azt követelte, hogy bűnvádi vizsgálatot indítsanak ellene.

Olga odaszorította fejét a hideg ablaküveghez. Halántékán az ér sebesen lüktetett, ösztönszerűen is egy ideig számolta a saját érverését. Azután hirtelen eszébe jutott valami. Beszélnie kell Keresztúryval. Az elmúlt vasárnap óta nem látta. Az egész héten át várta, hogy majd átjön, akkor még nem tudta, hogy mi jött közbe, csak apjának szokatlan rossz kedve tűnt föl neki. És ezalatt a hét alatt tisztába jött azzal is, hogy igazán szereti a fiatal embert. Mindig türelmetlenebbül várta a főszolgabíró látogatását. Néha azután megpróbált nyugodtan gondolkodni. Rettenetesen szégyelte magát gyöngesége miatt. A következő pillanatban már ismét arra gondolt, hogy Keresztúry miért nem jön még mindig. Mariska néhányszor megpróbálta, hogy résztvevő kérdésekkel kivegye belőle, mi bántja. Annyit sejtett, hogy a főszolgabírónak valami köze van a dologhoz, de Olga zárkózottabb volt most, mint valaha.

Tegnap azután kezébe került az ujság és abból mindent megértett. Egyszerre világos lett előtte, hogy Keresztúry miért nem jön. Bizonyosan nem mer. Mindegy. Az ő szemében az imrefalvi kocsmában történtek mitsem változtattak viszonyukon. Ellenkezőleg, szorosabban egymáshoz kapcsolták őket. És most már elhatározta, hogy beszélni fog apjával.

Amikor azután kijött apja szobájából, biztosra vette, hogy az sohasem fog beleegyezni az eljegyzésébe. Ismerte őt és tudott különbséget tenni abban, amit mondott. Lárma és kiabálás nem ijesztette volna meg, de volt ma Révész hangjában valami hideg határozottság, amit jól ismert és amelyről tudta, hogy megmásíthatatlan.

Beszélnie kell Keresztúryval, ez a gondolat tisztán, világosan bontakozott ki a nagy szürkeségből, amely agyát ellepte. Minél előbb beszélnie kell vele. Meg fogja mondani neki, hogy az ő szemében semmi sem változott. Ő ma is azt érzi, amit egy héttel azelőtt, amikor türte, hogy megcsókolja. A csók visszavonhatatlanul eljegyezte.

A fiatal ember majd csak talál valamit, amiből megélhetnek. Mert azzal is tisztában volt, hogy apjára nem számíthat majd.

- Beszélnem kell Keresztúryval - ismételte, ki tudja hányadszor, önmagának. - De hogyan? Ide nem jön, mert különben már eljött volna. Én nem mehetek át hozzá. Tehát írnom kell neki, hogy mondani valóm van, keressen föl. Irni fogok neki.

Az asztalhoz ment és előkereste levélpapírosát. De amikor már a toll is kezében volt, ismét letette.

- Nem - gondolta. - Ezt mégsem teszem. Irni éjszaka, az apám háta mögött, amint az a rossz regényekben történik. Erre nincs szükségem. Holnap még egyszer beszélek apámmal. Talán nyugodtabb kedélyhangulatban lesz és meghallgat; én mindenesetre megmondom neki, hogy beszélnem kell Keresztúryval és ezért írni fogok neki. Talán átlátja, hogy nem tehetek más-kép.

Ez az utolsó gondolat neki sem tetszett valószínűnek. Megrázta a fejét.

- Talán? Én ugyan nem merem remélni. De azért mégis így kell tennem.

És ha Révész Gyula most így látta volna leányát, amint összeszorított ajakkal ült az asztal mellett és maga elé bámult, lemondott volna arról a reményről, hogy Olga az „ostobaságokat” olyan hamar ki tudja majd a fejéből verni.

III.

- De csak folytasd, édes fiam. Sohse törődjél azzal, ha az arcomat elfintorítom néha. Nálam ez már olyan szokás, de te csak beszélj azért.

Keresztúry Dénes azonban nagybátyja biztatása ellenére is hallgatva szivta a szivart, amellyel az öreg ur imént megkinálta. Az öreg Keresztúry már két nap óta künn volt nála Imrefalván és becsületesen segített öccsének, hogy a dolgokat valahogy rendbe hozza. Hogy Tóth Gerő nem volt többé, Keresztúrynak mindent magának kellett elintéznie, ő pedig nem sokat értett a sokféle miniszteri rendelethez, aktához és egyebekhez, amelyeket egy csomóban huztak ki a meghalt szolgabíró asztalfiókjából. A megboldogult azt találta tudniillik az elintézés legbiztosabb módjának, ha mindent gondosan betett fiókjába. Ott legalább nem veszhet el.

Keresztúry a nagybátyja fölszólítására szó nélkül megírta lemondását. Természetesnek találta, hogy ennek így kell történnie. Sőt tulajdonképpen örült is, hogy itt hagyhatja azt az állást, amelyet kedv nélkül foglalt el s amelyet, érezte, nem tud betölteni. Az imrefalvi kocsmában történtek pedig végképen elvették kedvét hivatalától. De ha ellenmondás nélkül teljesítette is nagybátyja akaratát, nem tudott attól a gondolattól szabadulni, hogy tulajdonképpen mi lesz most vele. És mi lesz Olgával? Nem tekintette ugyan azt, ami közöttük történt, olyan föltétlen eljegyzésnek, mint Olga, de nem is gondolt arra, hogy ne legyen folytatása. És úgy érezte, hogy őszintén, tisztán szereti a leányt. Az első izgalmas napokban nem mehetett át Révészékhez, azután pedig kijött a nagybátyja és folyvást vele volt. Neki még nem szólt semmit a leányról, ámbár már néhányszor elhatározta magát arra, hogy közli vele a dolgot. De ez nem volt könnyű föladat, mert az öreg ur állandóan rettenetes kedvében volt. Hol pattogott, hol gúnyolódott, közben pedig a miniszteren kezdve mindenkit talált valami hibát. Különösen az hangolta rossz kedvre, hogy ő épen olyan kevésbé tudta magát a sok rendelet között kiismerni, mint unokaöccse.

- Ezzel a sok irkafirkával teszik tönkre a közigazgatást - mondotta. - Csakugyan látom már, hogy ma a főbíró nem más, mint amolyan jobb fajta skribler, akinek mindig tintás a keze. Persze, hogy azután oda lesz a tekintélye. Az ujságok pedig, azok a rongy, komisz ujságok elvégzik a többit.

Az ujságokra nagyon haragudott. Ő is olvasott néhány cikket az imrefalvi esetről és ilyenkor éktelen dühbe jött. Micsoda komisz kiszínezése ez a valóságnak. Csodálatosképen magáért az esetért nem neheztelt túlságosan unokaöccsére. Inkább az bántotta, hogy öccsének neve a Révészével összekerült. Révészt illetőleg ugyanis igazat adott az ujságoknak. Komisz uzsorásnak tartotta és élénken sajnálta, hogy nem ő volt itt a főszolgabíró, mert majd megtanította volna.

- Az ilyen emberek még többet ártanak, mint a miniszteri rendeletek, - mondotta. - A paraszt csak azt látja, hogy Révész ur is bejár a közgyűlésre, hogy kezét fognak vele, hogy a tekintetes főszolgabíró ur ebédre jár át hozzá és azután nem tud különbséget tenni a megyei urak és a Révész fajtája közt. Régebben ez a nép barátját, védelmezőjét, gondviselését látta bennünk, de az ilyen dolgok persze, hogy elveszik a bizalmát.

Az ebédet nem tudta sehogysem megbocsátani. Mindig visszatért rá valamilyen formában. Keresztúry ilyenkor elpirult, de nem mert beszélni. Halogatta a kimagyarázást, amíg lehetett, de végre átlátta, hogy valamiképpen tisztázni kell a helyzetet nagybátyjával és ezért, mikor Révész ebédje most ismét szóba került, hirtelen kijelentette, hogy ennek az ebédnek megvan a magyarázata.

Az öreg Keresztúry azonnal kapott a szaván.

- Igen? Van magyarázata? No hát halljuk. Add elő.

De a fiatal embernek már elment a kedve a magyarázgatásoktól. Hallgatott. Az öreg ur azonban nem hagyta ennyiben.

- De hát miért nem beszélsz? Mondhatom, nagyon érdekel ez a... ez a magyarázat. Talán a szivarfüst bánt? Eltehetem a szivart, ha parancsolod.

Keresztúry látta, hogy most már nem bujhat ki. Azért nagy határozottsággal elkezdette.

- Hát tudod, kedves bátyám, ennek a Révésznek tudniillik van egy leánya.

- Egy micsodája van?

- Egy leánya. Olga.

- Ugy, egy leánya van? - Az öreg Keresztúry minden egyes szót külön megnyomott. - Egy leánya van? És Olgának hívják? Nagyon szép név különben. És szabad tudnom, hogy neked mi közöd van ehhez?

A fiatal ember a bajuszát rágta. De azért csak mégis megmondotta.

- Szeretem.

- Szereted? Milyen gyengéden hangzik ez. Szereted? Hiszen ez roppant poétikus. És mert szereted, azért mentél át hozzájuk, ugy-e? Értem. Nagyon értem. Tehát te szereted Révész Olga kisasszonyt, a gazdag Révész leányát. Van talán Révész urnak még több gyermeke is?

- Nincsen.

- Még jobb. Egyetlen leány. A dúsgazdag Révésznek tehát Olga kisasszony az egyetlen leánya. És te szereted. Hiszen te nagyon okos, elmés fiatal ember vagy.

Keresztúry sötétpirosan hallgatta a nagybátyja gúnyolódását. Most mégis közbeszólt.

- Ne beszélj így.

- Ne beszéljek így? Hát ugyan hogyan beszéljek? Hiszen nem mondtam egy kellemetlen szót sem. Nem tiltakoztam. Ellenkezőleg, megdicsértelek. Hát mit akarsz még?

Keresztúry ajkait harapta.

- Te most azt hiszed, hogy ez is csak olyan érzelem, mint...

- Mint amilyent Pesten az iránt az izé - már nem tudom hogyhiják kisasszony iránt éreztél. De már hogy hinnék ilyent. Hiszen első pillanatra világos, hogy óriási különbség van a két eset között. Pesten egy gazdag leányt akartál elvenni a pénzéért. Itt pedig megismerkedtél Révész kisasszonnyal, egy-kettőre beleszerettél és most el akarod venni a pénze ellenére is. Hát hogyan nélnél rá, hogy a két dolog egészen különböző.

- Igenis különböző. Elismerem, hogy Pesten léha voltam és érzelmeim sem voltak komolyak. De mostani szerelmem...

- Mostani szerelmed tiszta, légies, no csak mondd ki bátran. Jól van, édes fiam. Most rajtam a sor, én is megmondom a magamét. Nem gúnyolódok többé. Ne félj, nem is fogok nagy szavakat használni. De annyi szent igaz, hogyha te megteszed velem azt a rettenetes csúfságot, hogy Révésznek leányát elveszed, akkor a megyei hirlapba beiktatok egy rövidke, kis nyilatkozatot, hogy az én számomra meghaltál. Eddig van.

A fiatal ember halálsápadtan bámult az öregre. Az hallgatott egy pár pillanatig, aztán újra kezdte.

- Csodálkozol? Nem érted, hogy mi bánt olyan különösen most egyszerre. Hiszen amikor Pesten voltam, egy szóval sem mondtam, hogy ne vedd el azt a másik kisasszonyt, ha tudniillik megkapod. Pedig hát talán annak a pénze sem valami tiszta. És én mégsem kiabáltam veled. Hát majd megmagyarázom a különbséget. Pestre a magad jószántából mentél, amit ott csináltál, az a te dolgod volt. Nem volt semmi jogom beleavatkozni dolgaiddba. De ide én hoztalak. Itt a megyében azért választottak meg, mert a Keresztúry nevet viseled és ez a név még a mai napig tiszta. Elvették tőlünk már a vagyont, elveszik a hatalmat is, de a nevünket nem vehetik el. Ne hidd, hogy én majd most hosszú előadásokat tartok neked a gentry pusztulásáról. Elpusztultunk; eddig van. Ellenségeink azt mondják, hogy nagy hibáink vannak. Nem vitatkozom. Elismerem. Azt mondják, hogy a vármegyei hivatal sem nekünk való többé. Meglehet; a te eseted is azt bizonyítja. Le kellett mondanod, ez is igazság, mert hibát követtél el. Támadnak, szidnak, el kell viselned. De mostanáig még semmit sem követtél el, amiért szégyenkezned kellene. Rossz tisztviselő voltál, megbűnhődtél miatta. De te Révész kisasszonyt akarod elvenni. A vármegye legkomiszabb uzsorásának a leányát. Olvastad, hogy az ujságok mit irnak Révészről? Igen? És neked mégis kedved van a világ elé odaállani azzal, hogy Révész kedvéért hanyagoltam el az állásomat, Révész kedvéért halt meg öt ember és most, hogy mennem kell, föl sem veszem a dolgot, mert hiszen urasan tudok megélni Révész pénzéből.

A fiatal ember dacosan emelte föl fejét.

- Tévedsz, bátyám. Révész pénze nem kell. Nem is fogadom el. Én a leányt szeretem.

- Ugy? A pénze nem kell. És szabad tudnom, hogy miből akarsz majd megélni. Állásod nincs. Neved most annyira népszerű, hogy bajosan kaphatnál még sokkal jobb képesítéssel, mint amilyen van, valamilyen állást. Vagyonod sincs. A leány pénze nem kell. Hát ugyan mihez kezdesz majd hozzá?

Keresztúry ismét lehorgasztotta fejét. Erre nem tudott válaszolni.

Az öreg pedig kiméletlenül folytatta.

- Elhiszem, hogy Révész urnak egészen megfelelne, ha a maga mocsokját a Keresztúry névvel tudná kitisztítani. Talán nem is sajnálná ezért a pénzt. Lehet. De hiszen te nem akarsz tőle pénzt elfogadni, ugy-e? Akkor igazán nem tudom, hogy mi marad a számodra. Én úgy képzeltem, hogy eljössz hozzám. Birtokom kicsi, de kettőnknek elég lesz. Más jövőt szerettem volna ugyan számodra, azt reméltem, hogy a megyénél emelkedel majd, vagy bekerülsz a képviselőházba; de hát ennek vége. Marad a falusi elvonultság. Szomorú kilátás egy fiatal ember számára, de legalább biztos. Ennek is vége van, ha elveszed Révész kisasszonyt. Esküvőd után az én küszöbömet nem léped át többé.

Keresztúry megpróbálta nagybátyját meggyőzni.

- Igazságtalan vagy a leány iránt, bátyám. Nem ismered és az hiszed, hogy olyan, mint az apja. Pedig éppen ellentéte. És azért, amit apja tett, ő nem felelős.

Az öreg ur vállat vont.

- Felelős, nem felelős, mindegy. A világ ezt éppen olyan kevésbé tudja, mint én. A világ csak azt látja, hogy Révész Gyula leányát veszed el. Más körülmények között talán meg tudtam volna alkudni magammal. De így, ahogy most áll a dolog, ez lehetetlen.

A fiatal ember nem válaszolt. Jó idő múlva azután fölkelt és kiment a szobából. Az öreg ur még utána akart szólni valamit, azután mégis meggondolta magát és ismét az iratokat próbálta rendbeszedni.

IV.

- Na hát - és a polgármester ezt nem látta be?

Vanczák szomorúan ingatta a fejét.

- Nem lehet azzal most beszélni, kérem. Olyan kurtán, furcsán bánt velem, hogy ha nem nézném a nagyságos urat, semmi szín alatt nem tenném be többé a lábamat hozzá. Mindegyre csak a vállát vonogatta, hogy ha nem tetszik az az ár, amelyet a város kínál, hát tessék más vevőt keresni.

- De hiszen ez az ár képtelenség. A gyár legalább a kétszeres pénzt éri meg.

- Ezt is mondtam neki. De arra meg olyanformát válaszolt, hogy a nagyságos ur hat esztendőn át is épen fél annyi bért fizetett a bányáért, mint amennyi dukált volna. Illő dolog, hogy a város most egy kis kárpótláshoz jusson.

Révész Gyula nagyon elkeseredett.

- Hát ez a becsületes munkának a jutalma! - mondotta. - Kirabolnak. Mert amit most velem tesznek, az egyszerű rablás. Ha volna törvény ebben az országban, ennek nem szabadna megtörténni.

Vanczák nem nagyon bizott abban, hogy a törvény segíteni tudjon, egy darabig azonban nem szólt és hagyta, hogy Révész ismétlje.

- Fosztogatás. Egyenes fosztogatás. Csak az a polgármester...

Most azonban mégis közbeszólt.

- Hjah kérem, a polgármester most nagy ur. Most annak hisz mindenki. Amióta odafönn olyan csunyán elővették a megyét, neki áll följebb. Már olyant is emlegettek, hogy a kormány őt fogja főispánnak kinevezni.

- Hát a méltóságos ur csakugyan elmegy?

- Nagyon beszélnek, hogy a kormány végleg elejtette. Csak egy kicsit várnak még, nehogy olyan föltűnő legyen a változás.

Révésznek az eszébe jutott valami.

- Hiszen ma olvastam, hogy a kormány beadta a lemondását.

Vanczák ezt még nem tudta.

- A kormány beadta a lemondását? Persze, hiszen ez előrelátható volt. Már egy félesztendeje, hogy minden napra vártuk ezt a hirt. Akkor az a kérdés, hogy ki jön utána. De milyen zavaros most a politikai helyzet, nagyon bajos találgatni. Pedig minden az új kormánytól függ. Még az is meglehet, hogy a főispán tartani tudja magát.

- Igen, meglehet, - mondotta Révész, - de az már rajtunk semmit sem segít. Mégis csak el kell fogadnom a polgármester ajánlatát, Vanczák. Más nem marad hátra. Pedig tudja-e, hogy mennyit fogok ezen a gyáron veszíteni? Legalább százezer forintot. De ez a legkevesebb, attól félek, hogy még többet.

Vanczák összecsapta a kezét.

- Teremtő Jézusom, milyen szörnyű szerencsétlenség.

Révésznek jól esett, hogy Vanczák is kétségbe van esve.

- No azért még nem halunk meg éhen. Majd csak találunk ismét valamit. Épen ma reggel olvastam különben, hogy a gyergyói kincstári uradalom pályázatot hirdet az erdőletarolásra. Azon gondolkozom, hogy talán én is pályázom. Erdélyben még elég jók a viszonyok, ott még lehet egy és mást csinálni. Őszintén szólva, nagy kedvem volna ehhez az üzlethez. Akkor magát is magammal vinném, Vanczák. Maga ügyes ember, bele fogja magát ott is találni a viszonyokba. És szükségem lesz egy megbízható munkatársra.

Vanczák meghajolt.

- Köszönöm nagyságos uram, bizony az nekem is jó lesz. Mert Imrebányán már ugy sincs keresni valóm. Tudják rólam, hogy milyen hűséges embere voltam nagyságodnak és ezért rajtam állanak boszut.

- Hát csak menjen be ismét Vanczák és keresse föl a polgármestert. Mondja meg neki, hogy a föltételeit elfogadom. A bányát és a gyárat akár azonnal átvehetik. Ami engem illet, én minél előbb távozni szeretnék Imrefalváról. Elég volt a mulatságból.

Vanczák menni akart, de Révész még visszatartotta. Szeretett volna még megbeszélni vele valamit, de azon gondolkozott, hogy milyen formában adja elő.

- Nézze csak Vanczák - mondotta végül. - Maga az egyedüli ember, akivel egy - hm - úgy - szólván családi ügyet megbeszélhetnék. Persze, amit mondok, azt - azt teljesen bizalmasnak kell tekinteni.

Vanczák fogadni mert volna, hogy tudja, miről van szó. De azért olyan arcot csinált, mintha sejtelve sem volna arról, amit Révész mondani akar neki.

- Parancsoljon velem, nagyságos uram.

- A leányomról van szó. Hiszen ismeri Olgát. Hogyne. Hát, no de maga is tudja, hogy a fiatal leányok milyenek. Azt is tudja ugy-e, hogy ez a főszolgabíró foglalkozott vele, no és más fiatal ember még nem igen került eléje, hát nem csoda, hogy - hogy tetszik neki. Nem nagy dolog az egész, azután meg az ilyen ostobaságon minden fiatal leánynak keresztül kell esnie. Hát én sem veszem a dolgot komolyan, de most, hogy el akarok költözni innen, mégsem szeretném, ha Olgának a feje ezzel a bolondsággal volna tele. A minap megpróbáltam, hogy majd okosan beszélek vele, na de hiszen maga is tudja, hogy a fiatal leányok ilyen esetben milyen önfejük. Nem hiszik el soha, hogy az apjoknak van igaza. És Olga sem akarja ezt a Keresztúryt a fejéből kivenni. Ma reggel azután bejött hozzám és azt mondta, hogy beszélni akar a főszolgabíróval. Tudja, ezt így olvasta valamelyik regényben. Én meg nagyon csendes hangulatban voltam épen, azután meg gondolkoztam is az esetről és arra jutottam, hogy az ilyen leánnyal, mint amilyen Olga, nem lehet keményen bánni, mert az csak elrontja a dolgot. Hát azt mondtam neki, hogy majd még fontolóra veszem a kérését.

Vanczák kellemetlenül feszengett a helyén. Sejtette már, hogy Révész mivel akarja megbizni.

- No és lássa Vanczák, azt hiszem, hogy ezt a kérdést maga tapintatosan elintézhethné. Fölkereshetné azt a Keresztúryt és megmondhatná neki a nevemben, hogy nagyon becsülöm a személyét és nagy megtiszteltetésnek venném, ha a családom tagja lett volna, de - de a megváltozott körülmények ezt lehetetlenné teszik. Mert hiszen elvesztette az állását - én pedig - én pedig - talán az volna még a legjobb, ha azt mondaná, hogy én a vagyonomat vesztettem el. Az ilyesmi mindig hat. Na - és megmondhatja neki azt is, hogy én most elköltözöm innen, azután nem szeretném, ha a leányom egy olyan gondolattal foglalkoznék, amelyből úgy sem lehet semmi és azért talán az volna a legokosabb, ha ő maga megírná - vagy nem bánom, megmondaná Olgának, hogy mint jellemes ember, nem teheti ki őt a bizonytalanságnak, vagy más effélét, na és egyszóval, ha ő maga vetne véget az egész komédiának.

Vanczák csendesen megrázta a fejét.

- Ha meg méltóztatnék engedni, hogy én is véleményt mondjak - -

- Csak rajta.

- Azt volnék bátor megjegyezni, hogy ez a mód talán nem lesz teljesen megfelelő. Az olyan ember, mint Keresztúry, nagyon sokat ad a formákra és úgy hiszem, rossz néven venné, ha egy ilyen bizalmas természetű dologban én vagy akárki más kérné föl, mint közbenjáró. Ahogy én ismerem, nem is állana velem szóba. És épen azért talán a leghelyesebb az volna, ha nagyságos uram maga személyesen intézné el a dolgot.

- Én?

- Igen. Hiszen nagyságos uram ugyanazt mondhatja el, amit reám méltóztatott volna bizni, de úgy hiszem, hogy sokkal nagyobb eredménnyel. Mert nem kételkedem, hogy Keresztúry ilyképen meg fog mindent tenni, amit kívánni tetszik.

Révésznek azonban ez a fordulat sehogysem volt az inyére.

- Már hogy én menjek át a főszolgabíróhoz ezzel a bolond históriával? Nagyon bajos dolog. Veszettül bajos dolog.

- Már ugyan miért?

Révész egy tollszárat faragott egészen hegyesre, csak azután adta meg a választ.

- Miért? Miért? Furcsa kérdés. Na és tegyük föl, hogy a főszolgabíró mégis el akarja venni Olgát és azután holmi jelenetet csinál. Kér, vagy fenyegetőzik vagy mit tudom én, hogy ilyenkor mit szokás. Én meg ott ülök nála és akkor igazán nem tudom, hogy mit mondjak.

- Ne tessék ettől tartani. Nem fog a főszolgabíró semmiféle jelenetet sem csinálni. Mihelyst meghallja, hogy Révész ur elvesztette a vagyonát, örülni fog, ha szép szerivel odébb állhat. Még hálás is lesz és olyan levelet ír, amilyent csak diktálni tetszik. Van annak esze, kérem.

- Van, van - dörmögé Révész. - Különbén igaz, azóta sem volt nálunk. Ő talán nem is vette az egész dolgot olyan komolyan, mint az a hóbortos leány. Talán csak bolondozott, udvarolt egy kicsit, amint az már ilyenkor szokás. Olga meg mindjárt azt hitte, hogy ez eljegyzés számba megy. Hát csakugyan elkerülhetetlennek tartja, hogy én magam menjek át?

- Igenis, az ilyesmit nem lehet harmadik személy által elvégeztetni. Én nem is tudnám, hogy hogyan fogjak hozzá.

Révész párszor föl és alá sétált a szobában. Azután elhatározta magát.

- Hát nem bánom, átmegyek én magam hozzá. Majd megpróbálok okosan beszélni vele. Jól van Vanczák, maga csak intézze el a dolgokat Imrebányán. Ha valami közbe jönne, értesítsen. Isten megáldja.

Vanczák meghajolt, azután bucsuzott. Révész pedig fölment a leánya szobájába.

Olga csakugyan megtette azt, amit az éjszaka elhatározott. Reggel fölkereste apját és csendesen, de azért határozottan mondotta meg neki, hogy ő szükségét érzi annak, hogy Keresztúryval beszéljen. De mivel ezt nem akarja édes apjának a háta mögött megtenni, egyenesen őt kéri meg, hogy erre módot adjon. Miután pedig mind ezt elmondotta, elhallgatott és várta apja választ.

De Révész csodálatosképen sokkal szelidebben fogadta a kérést, aminthogy azt Olga várta. Egészen csendes és nyugodt maradt ő is. Ennek a nyugalomnak az volt az oka, hogy Révész a tegnapi nagy jelenetet már utólag erősen bánta. Amint azt Vanczáknak is mondotta, belátta,

hogy Olgával szemben a durva, erélyes hang semmit sem használ. Legföljebb még makacsabbá teszi. És ha Olga egyszer a fejébe vette ezt az eljegyzést, erőszakkal nem tudja majd ismét kiverni belőle. Olgának magának kellene belátnia, hogy a lépés lehetetlen. Mikor ezt így végig gondolta, már tegnap este akart fölmenni a leányához, hogy egy pár szelidebb szóval kiengesztelje. De azután még sem ment föl, nehogy gyengének lássék. Most azonban, hogy Olga újra fölkereste és kérését előadta, azonnal az jutott az eszébe, hogy talán épen ez a békés kiegyenlítés módja. Olga ő reá nem hallgat, de Keresztúryval talán lehetne okosan beszélni.

Egy pillanat alatt átgondolta az egészet, azután egészen csendesen adta meg a választ.

- Jól van, Olga. Majd meggondolom a kérésedet és még ma megmondom neked, hogy mit határoztam.

A leányt meglepte ez a nyugodt hang. Csodálkozva pillantott föl atyjára, azután szó nélkül újra kiment a szobából.

Révész először arra gondolt, hogy Vanczákot, aki már annyi kényes dolgot végzett el számára, bizza meg azzal, hogy ő beszéljen Keresztúryval. A legjobban azt szeretete volna, hogy a főszolgabíró maga írja meg Olgának, hogy az eljegyzés lehetetlen. Szükség esetén azonban még abba is belenyugodott volna, hogy Keresztúry ugyanazt szóval elmondja. Most azonban Vanczák azt mondta, hogy ő nem tárgyalhat a főszolgabíróval. És Révészben is derengett valami halvány tudat, hogy tényleg ez a forma nem volna tapintatos. Elhatározta tehát, hogy maga megy át. Vanczáknak bizonyára igazsága lesz, Keresztúry sem fog nehézségeket csinálni, különösen akkor nem, ha azt mondja neki, hogy tönkrement. A fiatal ember önzetlen érzelmeiben Révész nem hitt.

De mielőtt ezt elintézte volna, beszélnie kellett leányával.

Olgát apjának szokatlan nyugalma meglepte. Hangos jelenetre volt elkészülve és az öreg szó nélkül, szinte lágyan hallgatta végig. Amikor kiment a szobából, ő is szemrehányásokat tett önmagának, hogy tegnap olyan keményen és határozottan beszélt. Ugy találta, hogy apjának tulajdonképpen igaza van, ha gyöngédtelenséggel vádolja. Igaz - az öreg ur rideg, kemény ember. Üzleti érdekeiben nem válogatja meg az eszközöket. De mégis csak az apja és mint apa mindig szeretettel bánt vele. A formát, a modort talán néha elhibázta, talán gyakran megbántotta leánya érzékenységet, de amit mondott és tett, abban mindig szeretet vagy legalább is jóakarat vezetett. És Olga elhatározta, mint már annyiszor azelőtt, hogy a jövőben apjával szemben enyhébb, az öregnek jobban tetsző hangot fog használni, amellyel talán többet is fog elérni.

Révész belépett a szobába, de nem igen tudta, hogyan kezdjen ahhoz, amit el akar mondani, Egy ideig szó nélkül járt föl és alá, végre azután megállt Olga előtt.

- Hát meggondoltam a dolgot - kezdé. - Nem bánom, tudatni fogom Keresztúryval, hogy beszélni akarsz vele.

Olga szíve egyszerre csordultig megtelt szeretettel az apja iránt. Semmi különösebb indoka nem volt ugyan, de ő mégis hirtelenül azt képzelte, hogy most már minden rendbe jött. Ha ennek a hitének okát kellett volna adnia, alighanem nagy zavarban lett volna. Hiszen Révész nem mondotta még egy szóval sem, hogy beleegyeznek. Azt sem tudta, hogy Keresztúryval hogyan fog tisztába jönni. De ő minderre e pillanatban nem gondolt. Egészen biztosra vette, hogy most már minden jól van. És ezért hálásan csókolt kezét az apjának.

- Köszönöm, édes apám. Nagyon köszönöm. És bocsásd meg, ha talán tegnap megbántottalak volna. Tudod, hogy olyan szerencsétlen természetem van.

Most Révészen volt a sor, hogy kissé kellemetlenül érezze magát. Leányának a nagy öröme megzavarta. Mikor az imént bejött, még egészen tiszta és határozott terve volt. Azt mondja a leányának, hogy jól van, ő maga megy át a főszolgabíróhoz és közli vele Olga kívánságát. Azután pedig vagy egy levelet írat vele, vagy pedig megmagyarázza neki, hogy mit mondjon a leálynak. E percig még nem gondolt arra, hogy Olga szándékát komolyan vegye. De most, hogy a leánya nagy boldogságát látta, valami habozás félét érzett. Talán mégis az volna a legokosabb, ha hagyná, hogy Olga a maga módja szerint legyen boldog. Ugy látszik komolyan szereti Keresztúryt, ki tudja, nem venné-e túlságosan a szívére, ha kénytelen volna lemondani. De előbbi gondolatai ismét visszatértek. Hát ezért dolgozott, fáradott, vesztegetett éveken át, ezért kénytelen most a kiméletlen támadásokat tűrni, hogy leánya egy tönkrejutott, állás és kilátás nélküli emberhez menjen feleségül? Ezt nem engedheti meg még sem. Szó nélkül tűrte, hogy Olga megcsókolja a kezét, azután kissé bizonytalan, elfogódott hangon mondotta.

- Jól van, jól. Hagyd csak. Hiszen már nem haragszom. Tudom, hogy azért szereted az apádat. De hát csakugyan szereted azt a Keresztúryt is? Ugyan mit találtál rajta olyan különösét?

Olga elpirult. Most, hogy az apja szeliden beszélt vele, ő sem tudott azzal a határozottsággal válaszolni, mint akkor, amikor haraggal állottak egymással szemben. Nagysokára azután mégis mondott valamit.

- Nem tudom, hogy miért szeretem. Talán, mert ő volt az első, akiben tudtam bízni. De most szeretem. És - és -

- No, micsoda „és” van még hátra.

Olga amennyire lehetséges volt, még jobban elpirult. De azután mégis elhallgatta azt, amit még mondani akart. Akármilyen jóbarátok is voltak ma délután az apjával, azt mégsem tudta kimondani, hogy Keresztúry megcsókolta. Révész különben nem is firtatta tovább a dolgot, mert erősen tanakodott saját magával.

- Hát csakugyan beleegyezzem? - gondolá. - Talán mégis az lenne a legjobb. Igaz, nem így képzeltem. De Isten tudja, elvégre Olga az egyetlen leányom és talán még abból a Keresztúryból is tudnék valamit csinálni. Jó neve van és hiába, nálunk még mindig ez a fődolog. Elég baj, hogy Olga ennyire elvesztette a fejét. Sohse gondoltam volna, hogy még azzal lesz bajom, hogy szerelmes. No de hát megtörtént és úgy látszik, nem lehet segíteni rajta.

Olga figyelmesen nézte apja arcát, mialatt az gondolkozott. Jól tudta, hogy milyen ellentétes érzelmek küzdenek benne. És hirtelen, nála egészen szokatlan heveséggel megragadta az apja kezét. Azután kissé elszégyelte magát, eleresztette a kezét és zavart mosollyal mondá.

- Ne haragudjál, de lásd, én - én úgy szeretnék boldog lenni.

Az öreg Révész mégis csak elérzékenyedett. Megsimogatta Olga arcát, azután kissé rekedt hangon biztosította.

- No jól van, jól van, ha mondom. Azért nem kell mindjárt sirva fakadni. Hát nem bánom, légy boldog a magad módja szerint. Át fogok menni a főszolgabíróhoz és beszélek vele. Azután talán mindjárt magammal is hozom. Jó lesz? No hát, látod, hogy megteszem a kedvedet. Elég ostobaság ugyan most is tőlem, hogy engedek, de hát ha mindenáron akarod. Jól van no, nem mondtam már semmit. Még holnap reggel átmegyek. Akkor, remélem, az arcod barátságosabb lesz, mint mostanig volt.

Olga még akart valamit mondani, de Révész most hirtelen megfordult és kiment a szobából. Mikor azután a saját dolgozószobájában volt, bosszusan elnevette magát.

- No hát, ezt ugyan jól csináltam meg. Most azután átmehetek holnap, megkérni a tekintetes főszolgabíró urat, hogy méltóztassék a leányom vőlegénye lenni.

Kedvetlenül kotorászott az iratai között. Később kissé megnyugodva vállat vont.

Talán csakugyan ez a legokosabb. Legalább nem lesz majd az örökös gondom, hogy mi történjék Olgával. Az a Keresztúry különben puha ember, azt fogja tenni, amit mondok neki. Még talán hasznát is tudom majd venni, hiszen elég jó összeköttetései vannak.

Ez az utolsó gondolat kezdte kibékíteni a helyzettel. És még egyszer elhatározta, hogy beváltja az ígéretét és holnap reggel áthajtat Keresztúryhoz.

V.

Az öreg Keresztúry majdnem táncolt, olyan jókedvűen jött be a szobába. Az öccse meglepetve tekintett reá, nem tudta elképzelni, hogy az öreg urat mi hozta ebbe a kitünő kedélyhangulatba. Ő maga ugyancsak nem volt jókedvében. Már a harmadik tiszta lapot firkálta tele az aláírásával, amelyet mindenféle cikornyákkal szépen kidíszített. Ez volt az egyedüli foglalkozása, mert már reggel hét óra óta ült az íróasztalánál, anélkül, hogy mást csinált volna. Nem tudta elképzelni, hogy hogyan találhat valamilyen tisztességes megoldást, amellyel önmagát, Olgát és a nagybátyját is ki tudja elégíteni. Ha gondolkozott, rendesen arra az eredményre jutott, hogy mindenesetre valamit kellene tennie. Valamit. Igen, de hogy mi legyen az a valami, azt már nem tudta. Szeretett volna tanácsot kérni, de az egyedüli ember, aki a közelében volt, a nagybátyja, attól pedig ebben a kérdésben nem kérhetett tanácsot. Az öreg ur az utolsó jelenet óta különben is alig beszélt vele.

Most azonban olyan jókedvűen nyitott be hozzá, mintha nem is történt volna közöttük semmi. A kezében táviratot tartott és mialatt beszélt, azt bökdöste az ujjával.

- Nem kell sohasem kétségbeesni - mondotta. - Rendben vagyunk már. Most majd a te számodra is találunk valamit.

Keresztúry nem értette, hogy mi történt. Láta, hogy a sürgönyben kell valami örömdetes hírek állnia, azért utána nyult. De az öreg ur nem adta ki a kezéből.

- Ugy-e, szeretnéd tudni, hogy mi van benne?

- Valami nagy öröm, mert bátyám ugyancsak jókedvű - vélekedett a főszolgabíró.

- De elhiszem ám, hogy nagy öröm. És örülni fog az egész megye, nemcsak én.

- Hát ugyan mi az?

Az öreg ur gondosan szétteregette a gyűrött papírlapot.

- No jól van, felolvasom. Budapestről küldte az öreg Szomolnok. Nem ismered? Már hogyne ismernéd, hiszen eleget találkozhattál vele nálam. A mi kerületünknek ő a képviselője. Nagy tekintélye van odafenn a pártban. Most is, hogy a te dolgaiddat fölpszikálták és még a főispánt sem hagyták békén, levelezgettem vele, hogy járjon közbe a kormánynál. Meg is tette, de hiszen tudod, hogy a kormány időközben lemondott. Mindnyájan azt lestük, hogy ki jön a helyébe, mert attól függ minden. Azért, mihelyt Szomolnok bizonyosságot tudott, azonnal sürgönyözött. No és mondhatom, ugyancsak jó hírről értesít.

- Hallgatom.

- Kormányválság ma délután befejezve - olvasta most hangosan az öreg Keresztúry. - Uj belügyminiszter gróf Hargittay. - Bővebbet levélben. Szomolnok.

Az öreg úr egy pillanatra szünetet tartott. Azután diadalmasan nézett végig az unokaöccsén.

- No, mit szólsz hozzá? Tudod-e, hogy kicsoda gróf Hargittay? A főispánnak sógora. A mi megyénkbeli ember. Nagy dolog ez, öcsém, nagy dolog. Ez azután a fordulat, mi?

A főszolgabíró is belátta, hogy ez nagy szerencse.

- Hála Istennek - mondotta. - Legalább a méltóságos urnak nem lesz ilyenformán semmi kellemetlensége.

Az öreg ur gyönyörűségében az asztalt ütögette az öklével.

- He-he. Kellemetlensége? Hát még mi? Most tessék majd Mazur urnak interpellálni, majd megkapja a választ. A főispán erősebben áll, mint valaha. Ahogy elolvastam az ujságot, sürgönyözni akartam neki örömben. Nagy dolog az, barátom, hogy megyebeli emberből lett a miniszter. Most legalább tehet valamit értetek. Különben mégsem sürgönyöztem, délután bemegyek a székvárosba és magam beszélek a méltóságos urral. Most, hogy az állása ennyire megszilárdult, biztosan fog valamit tenni te érted is. A főszolgabírói állást nem tarthatod meg, az bizonyos. De arra az időre, amikor már minden elcsendesedett, ismét keresünk számodra valami neked való állást. Persze, ha ez a váratlan, szerencsés fordulat nem jön közbe, a világért sem mertem volna szólni ilyenről a főispánnak. Azzal tartoztunk neki, hogy ne nehezsítsük meg a helyzetét. De így, hogy a sógora lett a belügyminiszter, persze minden másképpen alakult.

Keresztúry mindezt teljesen belátta. És most már ő is bizott abban, hogy tud ismét új állást kapni, amelyben Olgát... Igen ám, de Olgáról a nagybátyja hallani sem akar. És mintha ki is találta volna, hogy ő mire gondol, az öreg ur most megint megszólalt.

- No látod - mondá - hogy mennyire igazam van. Képzeld el, hogy már eljegyeztetted volna magadat a Révész kisasszonnyal. Akkor igazán vége lett volna a pályádnak. No, csak gondold el magad, hogy milyen arccal állhattál volna akár a főispán, akár más elé, ha Révész Gyulának vagy a veje. Mehetél volna az apósod boltjába segédnek, aki kiszolgálja a vevőket. Remélem, hogy most már végkép kiverted a fejedből ezt az ostobaságot.

Keresztúry igen sokat adott volna ebben a pillanatban valami ügyes fordulatért, amellyel szóba tudná hozni ezt a kérdést. De semmi sem jutott az eszébe. Azért legjobbnak látta, ha másra tereli a beszélgetést.

- Bátyám említette az előbb, hogy be akar menni a székvárosba?

- Igen hát. Ma délutánra benn szeretnék lenni.

Keresztúry megnézte az óráját.

- Már tíz óra. Ha az egy órai vonatot el akarja érni, azonnal indulnia kell.

- Hát hiszen készen vagyok. A kis táskámban benn van minden.

- Akkor befogatok. Majd utána nézek, hogy a kocsí minél előbb készen legyen.

És ezzel Keresztúry, a saját nagy megkönnyebbülésére, a veszedelmes kimagyarázkodást ismét elhalasztotta egy időre. Hátrament az istállóba és parancsot adott, hogy azonnal fogjanak be. Maga is ott maradt állva, azzal az elhatározással, hogy csak a befogott kocsival együtt keresi föl ismét a nagybátyját.

Az öreg ur ezalatt előhozta a fekete táskáját és megnézte, hogy minden rendben van-e. Épen be akarta csukni ismét, amikor a háta mögött ajtónyílást hallott. Azt hitte, hogy az unokaöccse tért vissza és hátra szólt.

- Nos, rendben van már a kocsi?

- Keresztúry főszolgabíró urat keresem - mondotta egy idegen hang.

Az öreg ur hátrafordult. Egy teljesen idegen ember állott előtte, de a ruházatáról azonnal látni lehetett, hogy nem paraszt vagy munkás. Különben egy cseppet sem tett uras benyomást és az öreg ur hamarjában nem tudta, hogy kivel van dolga.

- A főszolgabíró ur mindjárt visszajön - mondotta azután.

- Majd megvárom - felelt a másik. Azzal leült, anélkül, hogy a kínálást bevárta volna. A két férfi egy pillanatig nézte egymást, az öreg Keresztúrynak azután hirtelen egy ötlete támadt.

- Majd mindjárt beküldöm az öcsémet. - Ezzel az ajtó felé indult. - Mit mondhatok neki, hogy ki keresi?

- Révész Gyula.

Az öreg ur hirtelen sarkon fordult.

- Ön az? - a hangja bántóan éles volt. Révész fölkel a helyéről.

- Igen, én vagyok az. És szabad most már tudnom, hogy ön kicsoda.

- Ó igen, szabad tudnia. Keresztúry Miklós vagyok, a főszolgabíró nagybátyja és volt gyámja. Érti?

Még mindig az előbbi hangon beszélt. Révész vállat vont.

- Értem értem. De hogy miért szükséges ezt ilyen hangon a tudomásomra hozni - azt már nem értem.

- Hát majd megmagyarázom - mondotta a másik. Érezte, hogy mialatt Révésszel beszél, lassan dűhbe jön. - Majd megmagyarázom. A hangom - amennyiben nem volt talán valami nagyon barátságos - csak azt akarta kifejezni, hogy tisztában vagyok azzal, amiért ide jött és majd utját állom a szándékának.

Most Révész lett sötétpiros a haragtól. De még türtőztette magát.

- Kegyes lesz talán még azt is megmondani, hogy milyen szándékaimat ismeri olyan jól?

- Ejh, hagyjuk a komédiázást, tisztelt uram. Az öcsémtől ugyis tudom, hogy milyen, házassági tervek kerültek szóba. De hogy mindjárt tisztában legyen az álláspontommal, tessék tudomásul venni, hogy megmondottam az öcsémnek, ha ő ezt a tervét keresztül is vinné, az én számomra meghalt. Így ni, most legalább tudja, hogy hányadán van.

Révész szótlanul bámult a másikra. Amit hallott, az egy pillanatra teljesen megzavarta. Ő úgy képzelte, hogy mint nagylelkű apa, kegyesen meg fogja engedni a fiatal embernek, hogy átjöjjön hozzá. Arra volt elkészülve, hogy a hálának és örömnél kitörései ellen kell majd védekeznie. És ehelyett a mostani fogadtatást találta. Csodálkozása olyan nagy volt, hogy az első pillanatban nem is tudott az öreg Keresztúrynak válaszolni. Azután elég csodálatosan hirtelen kíváncsiság fogta el. Ez az öreg úgy látszik attól tart, hogy ő Keresztúryt a leánya számára férjnek óhajtja. De hiszen ez a fiatal emberre nézve szerencse volna. Hiszen a főszolgabíró teljesen vagyontalan, a pályájának pedig előreláthatólag vége van. Ő, Révész pedig mostani veszteségei ellenére is még mindig igen gazdag ember és ezt tudják is róla. És ez az öreg ember mégis sértő szavakkal háritja el ezt a szerencsét. Révész ezt nem értette és nem is tudta magának megmagyarázni. A meglepetése olyan nagy volt, hogy nem is talált hamarjában éles választ. Csak ennyit kérdezett:

- Hát ön azt hiszi, hogy ezért jöttem. Téved. De mindegy, tegyük föl, hogy igaza volna. Ugyan miért ellenezné éppen ön olyan nagyon ezt a házasságot?

Az öreg Keresztúry fölegyenesedett.

- Ön az öcsém házában van és erre még nekem is tekintettel kell lennem. Engedje el erre a kérdésre a feleletet.

- Hm, de udvarias lett egyszerre - mondotta Révész. A hangja száraz volt és gúnyos. - De kérem, ne legyen reám semmiféle tekintettel. Csak mondja el azt, amit el akar mondani.

Az öreg ur úgy találta, hogy Révész annyira szemtelen, hogy nem érdemel semmiféle kiméletet. Éppen ezért elhatározta, hogy meg is mondja neki majd őszinte véleményét.

- Ha óhajtja, ezt sem bánom. De ne felejtse majd el, hogy maga kivánta ezt a fölvilágosítást. Ellenzem a házasságot, mert nem türhetem, hogy az unokaöcsém egy olyan ember leányát vegye el, mint amilyen ön.

Révész ösztönszerűleg fölemelte a kezét és előre lépett. Keresztúry pedig egyik kezével odatámaszkodott az íróasztalhoz, úgy nézett mereven a másiknak szemébe. Egy pillanatig úgy látszott, hogy a két férfiú egymásnak fog rontani. De Révész ismét lecsendesedett.

- Olyan ember, mint én - ismételte. - Olyan ember. De hát milyen ember vagyok én? És hogy mer ön fölöttem ítéletet mondani?

Keresztúry fölemelt az íróasztalról egy ujságot. Ugyanaz az ujság volt, amelyet a multkor az öccsének mutatott és amelyet Olga is elolvasott volt. Most odanyújtotta Révésznek.

- Ebben megtalálja a választ kérdésére.

Révész egy futó pillantást vetett a hirlapra. Azután letette.

- Egyet elfelejtett - mondotta. - A hirlap tartalmát ismerem, nekem is elküldték. De abban nemcsak azt olvastam, hogy én milyen ember vagyok, hanem azt is, hogy milyen ember az ön unokaöccse.

- Mit mond az öcsémről?

- Azt mondom, hogyha igaz az, hogy én lelkiismeretlen és a népet kiszipolyozó uzsorás vagyok, akkor igaz az is, hogy Keresztúry főszolgabíró megvesztegetett, gyáva és hivatalával visszaélő tisztviselő, aki ellen bűnvádi eljárást kellene indítani. Ugyanebben a számban mindez szintén benne van.

- Aljas ráfogások. De amit önről mond, az igaz.

- Ugy, az igaz. Mert jól esik, ugy-e? A másik pedig kellemetlen, tehát aljas ráfogás. Hát most majd én mondok önnek valamit, tisztelt uram. Önnek, aki a magasból akar velem beszélni. Az én üzleti ügyeimhez önnek alapjában véve semmi köze sincs. Hogy milyen munkabéreket fizetek, hogy milyen munkásaim vannak, az az én dolgom. Nem is arról van szó. Talán nem bánok velük úgy, amint kellene, talán nem kimélem őket. Meglehet. De én saját magamat sem kimélem. Mert én dolgozom. Érti tisztelt uram, én dolgozom, amit sem ön, sem unokaöccse soha az életben nem csináltak. Keresztúry Dénesnek elég annyi, hogy Keresztúry Dénes. Ezért a névért megválasztják főszolgabírónak és azután idejön parancsolni nekem, nekem, aki keservesen dolgoztam, mialatt ő mulatott és éjjelezett. Amiért pedig a főszolgabíró ur nem ért a közigazgatáshoz és baj történik, nem ő a hibás, hanem én.

Az öreg ur ismét az ujságra mutatott.

- Talán annak is ő az oka, hogy az ön munkásai tizenkettő magokkal hálják egy lyukban és hogy ötven krajcár napszámot kapnak.

Révész nem is válaszolt erre a közbevetésre. Érezte, hogy a másik kérdésben neki van igaza és azt folytatta.

- Tudom, tudom, önök a megye urai. Minden állás, minden hatalom önöket illet meg. Jól van. De az mégis csak különös, hogy amikor az kerül szóba, hogy az ön unokaöccse az én leányomat elvehetné, még ön mer tiltakozni. Tudja-e, hogy kicsoda a leányom? Nemcsak pénze van, de van esze, szive és tudása is. Az ön unokaöccsének egyik sincs meg. Neki csak neve van. És ön azt hiszi, hogy én ilyen körülmények között beleegyeztem volna valaha ebbe a házasságba? Azt meri hinni? Hogy én...

Az ajtó újra megnyílt, most Keresztúry Dénes lépett be rajta. Amint a nagybátyját és Révészt egymással szemben találta, azonnal rosszat sejtett. Amikor azután mind a két urnak magából kikelt arcára pillantott, már tudott is mindent. És kétségbeesetten látta, hogy a helyzet ismét nehezebb lett.

De Révész is már megpillantotta a fiatal embert és egyenesen feléje tartott. Mindaz a harag és düh, amelyet a lefolyt beszélgetés alatt magába fojtott, most hirtelen kitört. Szinte rikácsoló hangon kezdte.

- Főszolgabíró ur hallanom kellett, hogy ön azzal a megtisztelő szándékkal közeledett a leányom felé, hogy elvegye. A véleményemet erről a megtiszteltetésről épen az imént közöltem nagybátyjával. Ő tőle majd meghallhatja, ha érdekli. Most csak azt akarom még megjegyezni, hogy remélem - nem fog újabb kísérleteket tenni a közeledésre. Alászolgája.

Egyet bicentett a fejével, azután kiment a szobából. A két Keresztúry pár pillanatig szótlanul nézett utána. Az öreg ur azonban csakhamar magához tért. Révész kitöréseit nem vette komolyan, csak a szemtelenségén boszankodott.

- No nézd a komisz uzsorást - mondotta. - Most még neki áll följebb. De hát így jár az, aki az ilyen népséggel összekeveredik. Különben nekem most nincs arra időm, hogy Révész urral sokat foglalkozzam, mert különben lekésem a vonatról. Szervusz fiam. Holnapután ismét idekünn vagyok és megmondom, hogy mit végeztem a főispánnal.

Megcsókolta az öccsét, azután elhajtatott. Keresztúry Dénes pedig arra gondolt, hogy most már igazán kell tennie valamit.

VI.

Czelder István polgármester nagyon határozottan rázta meg a fejét, azután a nagyobb nyomaték kedvéért még hozzátette:

- Nem, egy krajcárral sem fizetünk többet. És ez volt különben az utolsó szavam. Vagy tetszik, vagy nem. A városi tanács fölhatalmazott, hogy ennyit ajánlhassak a gyárért, többet pedig nem akarunk és nem is fogunk adni.

Vanczák lemondott arról, hogy a polgármestert más meggyőződésre hozza.

- Hát ha semmiképen sem lehet többet kapni...?

- Semmiképen sem.

- Akkor Révész ur megbizásából elfogadom ezt az ajánlatot. És ha úgy tetszik, mindjárt meg is csinálhatjuk a szerződést.

A polgármester bólintott.

- Helyesen van. Csakhogy a szerződést nem lehet Imrebányán csinálnunk, mert itt nincsen közjegyző. Be kell mennünk a székvárosba. De az ráér holnap is, ugy-e?

Vanczák a kalendáriumot nézte.

- Ha nem terhelné nagyon a polgármester urat, talán bemehetnénk még a déli vonattal. Holnap ismét Imrefalván van dolgom és jobb szeretném, ha ma délután a közjegyző urnál elintéznők a szerződést. Háromra benn vagyunk, a közjegyző pedig hatig tart hivatalos óráát. Az esti vonattal ismét idehaza lehetnénk.

A polgármester egy pillanatig gondolkozott.

- Van szabályszerű meghatalmazása Révésztől? - kérdezte.

- Igenis van.

- Hát nem bánom, menjünk be most. Legalább nincs dolgom többé ezzel az egész imrefalvi históriával.

Vanczák lehorgasztotta a fejét. A polgármester hangjában valami győzelmes fölény volt és neki ezt szó nélkül tűrnie kellett. De hiába, ezen már nem lehetett segíteni. A polgármester utasítást adott a szolgának, hogy csak estére jön haza, azután fölvette a fölöltőjét és Vanczák-kal együtt eltávozott az irodából. Az ajtónál nem bocsátotta maga előtt a másikat, hanem ő ment elül.

- Hiába, tűrni kell - gondolta Vanczák. - Most ő az erős.

A vasuti állomásnál még egy jó darabig várniok kellett. Egy helybeli kereskedő üres hordókat küldött vissza és amíg azokat a vegyes vonatra fölrakták, az indulási idő régen elmúlt.

Az állomáson találkoztak az öreg Keresztúryval. A polgármester megállt vele beszélgetni. Talán vele szemben is ki akarta élvezni győzelmét, elég az hozzá, hogy nem ment el szótlanul az öreg ur mellett, hanem a köszönés után megállt.

- Kinn méltóztatott lenni Imrefalván?

A másik fölütötte a fejét. Ohó, a pugris úgy látszik csufolódni akar.

- Igen is, odakinn voltam. Az öcsémet látogattam meg.

A polgármester nem folytatta a kérdezősködést. Már bánta, hogy egyáltalában megszólította Keresztúryt. De most már az öreg ur nem hagyta abba a beszélgetést. Érezte, hogy nem szabad a megyének ezt az ellenségét abban a hitben hagynia, hogy a megye tekintélyén valami csorba esett.

- Az öcsém nagyon elkeseredett a multkori imrefalvi eset miatt - mondotta azért könnyedén. - Beadta a lemondását és most valami más hivatalt keres, ami inkább megfelel a természetének.

A polgármester mégsem tudta megállani, hogy ne vesse közbe.

- No és ez olyan könnyű dolog lesz most is, mint azelőtt?

- Azelőtt? Nem tudom, hogy mit méltóztatik ezalatt érteni.

A polgármester kissé elmosolyodott.

- Amennyire én tudom, a megye vezetésében mégis bizonyos változások fognak beállni. Az imrefalvi eset reámutatott arra, hogy nagy hibák történtek és úgy hiszem, a kormány szándékában van ezeket orvosolni.

Keresztúry szemei fölragyogtak. Lám, lám, a polgármester sem tud még semmit sem a kormányválság befejezéséről. Nos hát majd mindjárt szolgál neki a legujabb hírekkel.

- Polgármester ur hihetőleg csak délután olvassa a hirlapját? - kérdezte.

A polgármester reá bámult.

- Csakugyan úgy szoktam. De igazán nem tudom -

- Hogy én miért kérdezem ezt. Majd mindjárt meg méltóztatik érteni. Ha már tegnapi esti lapot olvasott volna a polgármester ur, tudná, hogy már új kormányunk van.

- Új kormányunk? Még erről csakugyan nem hallottam semmit.

Az öreg ur kivette zsebéből a sürgönyt.

- Ma reggel kaptam én is. Méltóztassék elolvasni, úgy hiszem, érdekelni fogja a polgármester urat is.

A polgármester gyorsan átfutotta a papirlapot. Azután jó ideig csendesen nézte, hogyan rakják meg előtte hordóval a vasuti kocsit. Később mégis megszólalt. Vontatott hangon beszélt, meglátszott rajta, hogy tisztában van a sürgöny jelentőségével.

- Eszerint tehát minden a régiben marad. Talán még Révész ur is Ferencz József-rendet kap majd a közgazdaság terén szerzett érdemeiért.

Keresztúry fölemelte a fejét.

- Polgármester ur ugylátszik gúnyolódó kedvében van. Mindnyájan tisztában vagyunk, hogy egyedül Révész volt az, aki a népet oly szörnyű kétségbeesésbe kergette bele, hogy az imrefalvi sajnálatos események megtörténtek. Jól tudom, hogy egyesek Révész cselekedeteiből a megye ellen tőkét akartak kovácsolni. De hála Istennek, ez nem fog sikerülni.

- Az új belügyminiszter alatt bizonyára nem - mondotta a polgármester. - Helyes. Tehát Révész volt mindennek az oka. Révész szipolyozta a népet. Révész uzsoráskodott. Mindez igaz. De ha már ilyenképen mindent tisztába hoztunk, még egy kérdésre szeretnék választ. Én a főispán ur ő méltóságának, az alispán ur ő - ő nagyságának és még számos más megyei urnak mindezt már az imrefalvi lázongás előtt apróra elmagyaráztam, de akkor senki sem vett komolyan és mindenki Révésznek adott igazat. Hát honnan most egyszerre ez a nagy fordulat.

Keresztúry vállat vont. Más feleletet azonban ő sem adott.

A gőzmozdony hosszan, vontatottan füttyült. Az állomás portása pedig torkaszakadtából kiabált:

- Beszállni, beszállni.

A polgármester megemelte kalapját, azután megkereste Vanczákot és beszállt vele a kocsiba. Keresztúry is elhelyezkedett a maga fülkéjében. A polgármester utolsó szavai azonban még mindig a fejében jártak.

- Mindnyájan Révésznek adtak igazat. Ostoba beszéd. Hiszen nem mondom, Révésznek lehettek holmi összeköttetései. De ami a megyei urakat illeti...

Azután boszusan megrázta a fejét.

- Hazug rágalom az egész. És én is már olyan lágyfejű vagyok, hogy nem ereszttem el a fülem mellett az ilyesmit. Igazán szégyellem magamat.

A kocsi csak lassan tudott az imrefalvi országuton előre haladni. Az utolsó napokban nagy esőzések voltak és a lefolyó víz a hegyoldalról egész kőáradatot hozott magával. A kövek között jókora szikladarabok is feküdtek, amelyeket egyenkint kellett kikerülni. Ha a kocsi egy nagyot zökkent, a kocsis rendesen dühösen csapott a lovak közé, hogy a következő pillanatban ismét visszatartsa őket. Révész Gyula nem törődött azzal, hogy a kocsija hogyan megy. Teljesen el volt merülve a gondolataiba és ezek a gondolatok sötétek és elkeseredettek voltak. Az előbbi jelenet rettenetesen fölízgatta. Mialatt az öreg Keresztúryval szemben állott, valahogy még csak tudta magát türtőztetni. Üzlete életében megszokta, hogy tárgyalás alatt tudjon parancsolni indulatainak. De most - amikor magában volt - szinte betegje lett az előbbi izgalomnak.

- És mindennek ez a leány az oka. Az ő önfejlődése és ostobasága hozott ebbe a lehetetlen helyzetbe. Megérdemeltem a leckét, ő nagyon megérdemeltem. Tünnöm kellett, hogy azt mondják nekem, hogy -

Mikor idáig jutott a gondolataiban, a fogait csikorgatta dühében.

- De jól megmondtam nekik - és valami sötét öröm derítette föl vonásait. - Jól megmondottam nekik. Ezeknek a megyei uraknak, akik mind a zsebemben voltak és akiktől még a pénzem fejében gorombaságokat kellett mindig zsebre vágnom. A pénzem, az jó volt nekik. Azt elvették és még mind kevés volt. De megmondottam nekik.

Ismét a leánya jutott eszébe.

- És egy ilyen semmi, üres emberbe szeret bele Olga. Az öreg, az legalább tudja, hogy mit akar. De hogy az a fiatal Keresztúry, aki nem ért semmihez, akit ma a nagybátyja ráncigál, holnap én, holnapután ismét a nagybátyja, hogy épen ez tetszik neki, azt nem értem. Az megfoghatatlan, az elképzelhetetlen. És mégis megtörtént. Én pedig bolond módra ellágyulok és még igent mondok a képtelenséghez. A jobb meggyőződése ellenére. De nem fog többé megtörténni. Utolsó eset volt, hogy nem a saját fejem szerint gondolkoztam.

Reácsapott a kocsi bőrpárnájára. A kocsis azt hitte, hogy ez neki szól és hátrafordult. Révész szó nélkül intett, hogy tovább hajtson.

- Most látom csak, hogy hova jutok, ha hosszú eszmecsere folytatok a leánnyal. A pokolba az eszmecserevel. Én parancsolok és neki engedelmeskednie kell, ennyi az egész. De nem fogok többé eltérni ettől az elvtől, az szent igaz.

Ez a gondolat kissé megnyugtatta. Szinte megkönnyebbülten tekintett maga körül. Azt nézte, hogy közel van-e már a lakásához.

A kocsi épen a bánya mellett hajtott el. A bánya ma reggel ismét megkezdte üzemét. A tótok egy ideig remélgettek, hogy a nagy fölfordulásnak ők is fogják valamilyen hasznát venni és nem akartak a régi föltételek mellett munkába állani. De amikor látták, hogy Révész nem enged, ismét csak jelentkeztek a munkavezetőnél.

Révész megállította a kocsit és előhívatta a munkavezetőt.

- No hát, ismét rendben van minden? Megjött az embereknek az esze? Mi?

A munkavezető bólintott.

- Majd valamennyije munkába állott ismét. Még tegnap este is sugtak-bugtak, tanakodtak, de ma reggel azután mégis csak beadták a derekukat.

- Előre láttam - dörmögé Révész. - Csak egy pár haszontalan izgatónak a munkája volt az egész komédia. Elég drágán fizettem meg, az bizonyos.

A munkavezető egy írást keresett elő a zsebéből.

- Az egyikőtől megszereztem ezt is - mondotta. - Ilyenforma kívánságokkal akartak előállni. De azután, hogy nem tárgyaltam velük, mégis csak meggondolták magukat.

- Mutassa. - Révész átfutotta a papirost. - Persze, csupa ostobaság. Emeljem föl a napszámot legalább husz krajcárral. Más bajuk nincsen? A kintinban ne adjanak hitelbe pálinkát. No ebből látom, hogy ezt az írást nem itt csinálták. Ezt Pesten találták ki. Mi van még? Építtessek munkáslakásokat, mert most tizenketten fekszenek együtt egy kis szobában. Hát ez már csakugyan szemtelenség. Talán palotákat emeltessek arra a félesztendőre, ameddig a bánya még az enyim. Nem, nem - ezt majd az utódomra bizom.

A munkavezető kötelességének tartotta, hogy urának élcen nevéssen egy kicsit.

- Igen hát - mondotta Révész. - Ha a polgármester annyira szíven viseli a drága tótok jólétét, hát vegye be majd mindezt a szerződésbe, amit az utódommal fog kötni. Kíváncsi vagyok, hogy milyen bérösszeget kap majd akkor a város és mit szól majd ehhez az ujitáshoz a közgyűlés. No de hát nekem már mindehhez semmi közöm sincs. Hajts tovább.

A bányától az imrefalvi házig a kocsinak alig kellett egy negyedóra. Ez alatt a negyedóra alatt Révész végleg tisztázta a gondolatait. A látogatás, amelyet a bányánál tett, ha egyáltalán lehetséges volt, még jobban elkeserítette.

- Három szóban fogom letárgyalni az ügyet - határozta el magát. - Azzal punktum.

Olga egész délelőtt izgatottan leste, hogy mikor jön meg az apja. Tett, vett, rendelkezett, kiment a konyhába és meghagyta, hogy úgy főzzenek, mintha vendég jönne. A szakácsné, aki a házban történeteket éles figyelemmel kísért és akinek már Keresztúry vasárnapi látogatása is föltűnt, most megkockáztatott egy kérdést.

- Talán ismét a főszolgabíró ur jön át ebédre?

Olga fülig pirult. Azután úgy tett, mintha nem hallaná a kérdést és belemerült egy csomó befőttés üvegnek a vizsgálatába.

Ismét visszament a szobájába. Megszokásból odalépett a könyvtárához és kivett egy könyvet. Egy francia történelmi munka volt és Olga egy ideig elgondolkozva nézte a címtáblát: *A modern Franciaország eredete*. Emlékezett, hogy ez a munka egy félév előtt teljesen leköötötte a figyelmét. Vajjon Keresztúry érdeklődnék-e szintén iránta. Néha - magányos sétákon - megrajzolta magának annak a képét, akit szeretni tudna. Akkor mindig úgy képzelte, hogy az érdeklődni fog mindaz iránt, amit ő is szeret. Keresztúry mégis egészen más. Könyvekről, komoly dolgokról alig beszélt vele, csak táncolni tanította meg. Mégis szereti. Már nem is

tudja magát másképpen elképzelni, mint Keresztúry menyasszonyát. És most, hogy az apja is beleegyezett, minden teljesen rendbe jött. Boldog lesz. Azután elmosolyodott. A mese jutott az eszébe, amelyet Mariskával az erdőben csináltak.

- Ez hát a boldogság zsákja. Tulajdonképpen nem is olyan nehéz.

Egy ideig ezen gondolkozott. Azután végig simított a homlokán.

- Utána nézek ismét a konyhában, hogy minden rendben van-e?

Az ajtóhoz ment. Amikor épen ki akarta nyitni, az apja lépett be a szobába. Olga hirtelenül megállt. Ismerte jól az apja arcát, tudta, hogy mikor jókedvű és mikor kell vihartól tartani, de ámbár sok hangos, kellemetlen jelenetre emlékezett - ilyennek még sohasem látta, amilyen most volt. Jó darabig nem merte megszólítani, végre mégis csak megpróbálta.

- Nem hallottam a kocsidat. Nem jöttél a házig vele, ugy-e?

- A hátsó udvaron szálltam le - mondotta Révész. - Még volt valami dolgom a magtárban.

- És - és egyedül jöttél?

- Egyedül. És most figyelj ide Olga. Látod, már nem vagyok haragos, egészen nyugodtan és csendesen beszélek. Megtiltom - érted - megtiltom neked, hogy még valaha ezzel a - ezzel a - te tudod már, hogy micsoda dologgal újra elém hozakodjál. Megtiltom neked, hogy a Keresztúry nevet előttem még egyszer kiejtsd. És megtiltom neked, hogy akármilyen formában - szóban vagy írásban - vagy akárhogyan azzal az emberrel még érintkezni próbálj. Megértetted?

Olga nem tudott válaszolni. Csak nézte mereven az apját, mialatt az beszélt. Az arca olyan volt, mint a fal.

- Csodálkozol, tudom. Nem segíthetek rajtad. És ne is várj tőlem semmiféle fölvilágosítást. Nem tárgyalok többé. Egyszer megtettem és - de hagyjuk ezt. Az apád vagyok, aki a javadat akarja, de aki megköveteli, hogy föltétlenül engedelmeskedjél. Érted, föltétlenül. Most pedig az én részemről ez az ügy be van fejezve.

Olga még mindig ugyanazon a helyen állott. Az arckifejezése folyvást merevebb lett, de egy mozdulatot sem tett. Révész pár pillanatig nézte, azután szó nélkül sarkon fordult. Mikor kiment, az ajtót hangosan becsapta maga után.

VII.

Olga még egyszer elolvasta azt a pár sort, amelyet az előbb leirt. Nagyon nehezen írta meg őket, négy-öt levélpapírost is elrontott velök. Órák teltek el, mióta az apja magára hagyta és ő még mindig nem volt tisztában azzal, hogy mit tegyen. Mozdulatlanul ült az íróasztala mellett és gondolkozott. Közben dél lett és asztalhoz szólították. Intett a fejével, hogy a szobájában marad. A szobaleány ismerte ezt az esetet, ez volt a rendes vége azoknak a jeleneteknek, amelyek apa és leánya között lefolytak. Csak annyit jelentett Révésznek, hogy a kisasszony nem érzi egészen jól magát.

- Hát csak maradjon a szobájában - mondá Révész kurtán. - Azután majd vigyék föl neki az ebédet.

Mariska tüstént fölugrott, hogy majd utána néz. De Révész visszatartotta.

- Csak ebédeljen szépen, nyugodtan végig. Nincsen Olgának semmi komolyabb baja. Az előbb nála voltam.

Olga nem evett semmit. Az ételt érintetlenül küldötte ismét ki, ami odalent a konyhában nagy fejtörésre és hosszú magyarázatokra adott okot. Különösen a szakácsné erősítette, hogy a kisasszony délelőtti nagy jókedve és a mostani étvágytalansága között kell valami kapcsolatnak lenni.

Ebéd után Mariska jött be hozzá. De annak sem mondott semmit. Nincs semmi baja, csak a feje fáj nagyon erősen. Az is jobban lesz nemsokára, ha magára marad.

Ez egészen világos beszéd volt. Mariska hát nem tehetett egyebet, minthogy ismét kimenjen a szobából.

Olga megpróbálta, hogy rendbeszedje a gondolatait. Az apja tegnap este olyan szeliden, annyi szeretettel beszélt vele, hogy ez az új fordulat teljesen érthetetlen volt előtte. Vajon mi történhetett odaát a főszolgabírónál, ami ismét annyira kihozta a sodrából. Keresztúry bősitette-e fel ennyire? De mivel? És miért nem akarja megmondani, hogy mi birta erre a szörnyű haragra? Hogy követelheti tőle, hogy szó nélkül belenyugodjék egy olyan helyzetbe, amelyről nem tud semmit.

És lassan-lassan egy másik gondolat támadt benne. Először visszautasította, de azután mindig inkább valószínűnek találta. Háttha tulajdonképpen nem is történt semmi a főszolgabírónál? Háttha az apja nem is volt odaát, csak az ő számára találta ki azt, hogy átmegy. Mindenáron szabadulni próbált ettől a gondolattól, de nem tudott. Mialatt arról akarta meggyőzni magát, hogy ez a föltevés lehetetlen, egy egész sereg bizonyíték jutott egymásután az eszébe. Az apja először ridegen visszautasította Keresztúryt. Szidta és fenyegette őt, amikor először szóba hozta az eljegyzést. Azután minden átmenet nélkül hirtelenül megváltozott. Beleegyezett abba, hogy a főszolgabíróval találkozassék, sőt arra vállalkozott, hogy maga beszél majd Keresztúryval. Ez a szokatlan gyengédség és engedékenység meglepte és meghatotta. De ime mi lett belőle? Kívánságának még határozottabb, még élesebb visszautasítása. Igaz, hogy az apja most úgy tünteti föl a dolgot, mintha valami újabb esemény birta volna reá erre a szigorúságra. De hogy mi volt ez, azt nem akarja megmondani. Egyszerűen megtilt minden további gondolkozást. Pedig tudja, hogy a boldogsága ettől függ.

Mikor Olga idáig jutott, összeszorította az ajkait. Nem, ilyen könnyen nem fog lemondani. Nem bábu, akit tetszés szerint tesznek ide vagy oda. Joga van ahhoz, hogy magyarázatot kapjon. Ha pedig az apja ezt a magyarázatot megtagadja, akkor majd Keresztúrytól fogja kérni.

Elővette a levélpapirosát, azután újra habozni kezdett. Hát most mégis megtegye azt, amitől még a minap idegenkedett? Azóta igaz, a helyzet megváltozott. Ő megmondta az apjának, hogy Keresztúryval beszélnie kell. Igéretet is kapott, hogy ez a kívánsága teljesítve lesz. Nyíltan járt el, ameddig lehetett, kerülte a titkolózást. Igen, de másrésről ma olyasvalamivel is kell számolnia, ami még a multkor nem állott fönn - az apja határozott, világos tilalmával. Révész megmondotta, hogy nem tűr semmiféle érintkezést a fiatal emberrel. És ha most Olga ír neki, ezt a parancsot egyenesen megszegi.

- Mégis írnom kell neki - határozta el magát. - Tudni akarom, hogy mi történik velem.

Irni kezdett. Először csak egészen röviden. Mikor átolvasta, amit leírt, ismét összetépte a papirost. Ebből Keresztúry nem ért semmit. Aztán megpróbálta, hogy hosszasan és kimerítően magyarázza meg, hogy mi birta reá a levélírással. Ez sem tetszett neki. Bambának és érzélgősnek találta a sorait. Ujra gondolkozott. Elvégre Keresztúry tudja, hogy mi van közöttük, hosszas magyarázatokra nincsen szükség. Elég lesz annyi, hogy beszélni óhajt vele. Igen, de hol és mikor? Legjobb talán, ha akkor találkoznak, amikor a délutáni sétát végzi Mariskával az erdőben. Mariskának majd megmond annyit, amennyit jónak lát. Ezt megírta, az egész nem lett több három sornál. Azután tette a levelet a borítékba és ráírta a címet.

Mikor már a levél készen volt, egy új nehézség jutott az eszébe. Hogyan küldje el a levelet? Postán nem lehet, mert a leveleket az irodába kell beadni és ott az édes apja föltétlenül megtalálja. Olga egy pillanatig azt hitte, hogy le kell mondania a tervéről. Lehangoltan lépett az ablakhoz és egy futó pillantást vetett az utra. Az uton néhány tót haladt, kissé görnyedten a batyujok súlya alatt. Amint nézte őket, hirtelen egy új gondolata támadt. Egy ilyenre egészen nyugodtan rábízhatná a levelét. Megállít egyet, aki átmegy Imrefalvára és megmagyarázza neki, hogy hová vigye az írást. A főszolgabíró házáat különben úgy is mindegyik ismeri. Ha jó borraivalót ad, biztos lehet abban, hogy a levele kézbe jut.

Magára kapta a kendőjét, azután beszólt egy pillanatra Mariskához.

- Ha kérdeznék, hogy hol vagyok, egy kissé kimentem a levegőre. Az mindig jót tesz, ha főfájásom van.

Mariska fölugrott.

- Talán jó volna, ha veled mennék?

- Nem - dehogy - éppen ellenkezőleg Csak az tesz jót, ha egészen egyedül vagyok. Mihelyest csak egy pár szót beszélek, már ismét jobban megfájdul a fejem. Egy félóra múlva ismét hazajövök.

Lement a kertbe. A kertből egy kis rácsajtón ki lehetett lépni a szabad erdőbe. Olga betette maga után az ajtót, azután elindult a gyalogösvényen, amely Imrefalva felé vezetett. Ugy gondolta, hogy egy darabot megy, azután megvárja, amíg valakivel találkozik, akire rábízhatja a levelet. A telep közelében még sem akarta ezt megtenni.

Egy ideig gondolatokba merülve ment az ösvényen. Az út folyvást kanyarodott a fenyőtörzsek között, úgy hogy lehetetlen volt még csak egy kis részét is belátni. Egy nagyobb kanyarulatnál azután Olga elhatározta, hogy nem megy tovább, hanem itt fog várni. Jó darabig állt egy helyben és figyelt, hogy a telep felől nem jön-e valaki. Rendesen sokan jártak erre, de aznap véletlenül az út csendes maradt. A leány már boszankodni kezdett, amikor egyszerre csak a másik oldalról lépéseket hallott. A kanyarulat még eltakarta az érkezőt, de Olga azt remélte, hogy pénzzel és jó szóval majd visszatérésre tudja bírni. Egy pár lépést tett előre, már majdnem ott volt a kanyarulatnál. Ebben a pillanatban megláthatta a szembejövőt. Fiatal ember volt, aki lehorgasztott fűvel, lassan közeledett. A neszre, amelyet Olga okozott, ő is föltekintett és a leány most megismerte. Keresztúry volt.

A jelenet, amely a főszolgabírói irodában lejátszódott, teljesen megzavarta a fiatal embert. Sohasem volt valami erős elhatározási képessége, de ami az utóbbi időben történt vele, végkép megfosztotta attól, hogy józanul mérlegelni tudjon. A főszolgabíróságot akarata és kedve ellenére vállalta el. Az imrefalvi irodában mindig csak belső ellenkezését legyőzve tudott leülni és kétségbeejtőnek és szürkének találta az életet, melybe bele jutott. Azután találkozott Olgával. Eleinte nem látott benne mást, mint a gazdag leányt, aki talán mostani helyzetéből ki fogja szabadítani. Mikor jobban megismerte, a leány mély hatást tett a lelkére. Szenvedélyes szerelmet, igaz, sohasem érzett iránta, de úgy érezte, hogy Olga nyugodt, komoly tisztasága végtelenül jól esik neki. És Révészék voltak az egyedüliek, ahol valami kapcsolatot talált azzal a világgal, amelytől távol kellett most élnie. Hozzászokott ahhoz a gondolathoz, hogy életét most már Olgával fogja együtt tölteni és ez a gondolat helyzetét jóval elviselhetőbbé tette. Azután hirtelenül közbejött az imrefalvi katasztrófa. Azon szerencsétlen vasárnap délután óta a fiatal ember szinte nem tudott magához térni, annyi mindenféle zúdult reá. A szemrehányásokhoz, amelyeket önmagának tett, hozzájárultak a lapok kiméletlen támadásai és nagybátyja folytonos zsörtölődései. Az állásról le kellett mondania és úgy látszott, hogy megyei pályájának is vége szakadt. Ebben a zürzavarban csak akkor talált nyugvópontot, ha Olgára gondolt. A leány szereti, az kétségtelen. Csak a szerencsétlen véletlenül mult, hogy nem más a vőlegény; és Keresztúry, ha erre gondolt, nem számított Révész vagyonára, legalább öntudattal nem. Csak a leány után vágyódott és ez a vágyakozás mindig erősebb lett.

Nagybátyjának fölfogása azonban megzavarta ezeket a gondolatokat is. Nem mert nyíltan ellenkezni vele, megszokta, hogy még akkor is tisztelje akaratát, ha nem ad igazat neki. Mikor pedig az öreg ur kiméletlenül élére állította a kérdést, teljesen tanácstalanul állott. Ha nagybátyja leveszi róla a kezét, tényleg nincsen semmije, még csak kilátása sem, hogy valamikor javithasson majd a sorsán. Mert azok az előnyök, amelyek a Keresztúry névhez fűződnek, megszűnnek, mielőtt a Keresztúry nevet, mint nagybátyja mondja, bemocskolta. De még egy mentő gondolata megmaradt. Ha el is veszíti az állását, ha nagybátyja, tényleg meg is tagadja, talán Révész segíthet rajta. Hiszen Olga gazdag leány. Mostanáig sohasem akart erre gondolni, mert úgy találta, hogy ezzel vét érzelmei tisztasága ellen. De most a kényszerhelyzetben számolni kezdett Révész vagyonával.

Ennek a számításnak Révészszel való utolsó találkozása hirtelen véget vetett. Kétségtelen lett, hogy Révész mitsem akar tudni erről a házasságról, sőt egyenesen megtiltott minden közeledést. Reményeinek tehát vége. Le kell mondania Olgáról is. Azután Révész elment, nagybátyja leutazott a székvárosba és ő ismét magára maradt a gyűlölt irodában. Ugy érezte, hogy valami görcsös zokogás fojtogatja a torkát és hogy tehetetlen elkeseredésében könnyek gyűlnek a szemébe.

Felek jöttek be, akikkel tárgyalnia kellett. A tárgyalás kissé magához térítette. Délig mindig volt dolga és mikor délután ismét magára maradt, már nyugodtabban tudott gondolkodni. Ujra fölidézte maga előtt a délelőtti jelenetet. Szó sincs róla, Révész határozottan beszélt. Alig lehet kilátás arra, hogy az elhatározását megmátsa. Ez bizonyos. De Keresztúrynak most valami más jutott az eszébe. Nem volt ott a beszélgetés elején, nem is tudta, hogy tulajdonképpen miért különbözött Révész annyira össze a nagybátyjával. De világos, hogy erről a házassági tervről beszéltek. Ugy látszik, hogy Révész azzal a szándékkal jött át, hogy a további érintkezést megszüntesse. Igen, de miért találta ezt szükségesnek? Bizonyára azért, mert odahaza Olga szóba hozta a dolgot, mert ragaszkodott hozzá. A fiatal ember egyszerre maga előtt látta Olga komoly, határozott arcát. Nem, az a leány nem olyan, hogy vakon engedelmeskedik az apja parancsának. Hihetőleg Révész is tudja ezt, azért akarja megtiltani neki, hogy újra közeledjék feléje.

Keresztúry majdnem diadalmasan fölkiáltott. Tehát Olga szereti őt, igen szereti, szereti. Talán tizszer is ismételte ezt az egy szót. Egy pillanatra megfejtkezett minden egyébről, egyre csak az járt az eszében, hogy Olga szereti őt. És hirtelenül valami mohó vágyat érzett, hogy újra lássa a leányt. Révész tilalmát semmibe sem vette, csak módot keresett, hogy Olga közelébe juthasson. Előkereste a kalapját és botját, azután elindult az erdőn keresztül a telep felé. Maga sem tudta, hogy mire számít, mert azzal tisztában volt, hogy a kertbe nem léphet be. De azért csak ment előre, amíg azután egyszerre csak szembe találta magát Olgával.

Az első pillanatban azt hitte, hogy fölizgatott agya valami lázas látomást hozott eléje. Az utolsó napok izgalmai ezt egészen valószínűvé tették előtte. És tényleg Olga nem mozdult. A váratlan találkozás őt is annyira meglepte, hogy egy ideig mereven állt a fiatal emberrel szemben.

De azután erőt vett zavarán és lassu léptekkel közeledett felé.

Keresztúry is kezdette észrevenni, hogy várakozáson felüli szerencséje volt, csakugyan találkozott Olgával. De még mindig nem hitt a saját szemeinek.

- Olga? - kérdezte. - Csakugyan maga az?

Olga már kissé visszanyerte önuralmát.

- Igen, én vagyok. Kijöttem ide az utra, mert kerestem valakit, aki ezt a levelet önnek átvigye.

Odanyújtotta neki a levelet. A fiatal ember átfutotta, azután ismét visszaadta. Mindketten hallgattak. Keresztúry azután azt mondotta:

- Én is azért jöttem, mert azt reméltem; abban biztam, hogy talán látom önt, Olga. Ha csak távolról is. De látnom kellett.

A leány kissé elérékenyedett. Túrte, hogy Keresztúry a kezét csókokkal borítsa el, de amikor a fiatal ember magához akarta vonni, gyorsan kibontakozott a karjaiból.

- Nem, nem, hagyjuk azt, Keresztúry. Az idő rövid és nekünk beszélnünk kell egymással. Azt akartam ugyan, hogy Mariska is itt legyen, ha találkozunk, de ha már a véletlen úgy hozta magával, hát maradjon.

Keresztúry kissé meghajtotta a fejét. Olga folytatta.

- Mindenekelőtt feleljen egy kérdésemre. Oda át volt önnél az édes apám?

- Igen.

- És, és mit mondott?

- Megtiltotta, hogy bármilyen formában is közeledni próbáljak.

Keresztúry az igazságot mondotta. A jelenetről, amely Révész és atyja között lefolyt, csak annyiban birt tudomással, amennyit ő maga is hallott, arról pedig épen nem volt sejtelve, hogy Révész más szándékkal jött át. Olga azonban még egyszer megkérdezte:

- Csak ennyit mondott? Nem szólt semmit sem én rólam?

A fiatal ember gondolkozott. De semmi sem jutott az eszébe.

- Nem mondott mást, minthogy nem fogja az eljegyzésünket megengedni és hogy minden közeledést kereken megtilt.

- Nekem is csak ennyit mondott - Olga szomoruan lehorgasztotta a fejét. Tehát csakugyan, atyja nem váltotta be azt, amit ígért. Komédiát játszott vele és most azt követeli, hogy vakon engedelmeskedjék.

Keresztúry ismét a leány keze után nyult.

- De én, én nem tudok ebbe a tilalomba belenyugodni. És maga Olga, maga tud?

Olga a szemébe nézett. Azután lassan megrázta a fejét.

- Nem, én sem tudok.

Ismét hallgattak.

- Nem, én sem tudok - ismételte most újra a leány. - És nem is fogok. Nagyon fáj, hogy az atyám akarata ellenére kell cselekednem, de nem tehetek másképp.

Nyugodtan, határozottan beszélt. És a főszolgabírónak ismét az járt a fejében, hogy ez a leány mégis egészen más, mint a többi. Válaszolni akart valamit, de azután nem tudott mást mondani.

- Köszönöm, nagyon köszönöm Olga.

- De a titkolózást gyűlölöm - folytatta most a leány. - Nem akarok így titokban találkozni, levelezgetni. Nem is tudnám azt különben megtenni. És ha az apám tilalma ellenére cselekszem, nincs is jogom, hogy elfogadjak tőle valamit.

- De csak talán nem lesz Révész ur teljesen engesztelhetetlen - vetette közbe a főszolgabíró.

- Nem ismeri az édes apámat, ha azt hiszi. Abban a pillanatban, amikor megtudja, hogy én mégis ragaszkodom a saját akaratomhoz, le fogja rólam venni a kezét. Ezzel tisztában vagyok és az ő szempontjából talán igaza is van.

A fiatal embernek valami homályos aggodalom cikkázott át az agyán. Olga úgy látszik komolyan beszél. És ha Olga annyira biztos abban, hogy Révész nem fog kibékülni, akkor, akkor csakugyan nem tudja, hogy mihez fogjanak. Erővel elfojtotta ezt a gondolatot és ismét odafordult a leányhoz.

- Maga nagy áldozatot akar hozni, Olga.

Olga elgondolkozott. Valami sápadt mosoly játszott ajkai körül. Az első mosoly a mostani találkozás alatt. Halk hangon válaszolt.

- Igaz. De én azt hiszem, hogy ezt az áldozatot a boldogságomért hozom meg.

Most már nem védekezett, amikor Keresztúry ismét megpróbálta, hogy magához öleli. Szó nélkül tűrte, hogy a fiatal ember a haját, a szemét csókokkal borítsa el. Egyszerre fölrezzent. Hátuk mögött lépéseket hallott, azután egy öreg tót asszony cammogott lassan előre a kanyarulat mögül. A hátán egy nagy csomó rózsát hurcolt.

Olga megijedt.

- Istenem, ha valaki meglátott volna.

Keresztúry megnyugtatót próbálta.

- Dehogy, hiszen nem jár erre senki.

Az öreg asszony elhaladt mellettük, alázatosan jó estét mondott, azután tovább vonszolta a terhet. Olga utána nézett. Ismét a saját meséje járt a fejében. Vajjon ez a fáradt, rokkant asszony már hány esztendő óta hordja a terhét? És vár-e még valamit a jövőtől? Nem volt babonás, de ez a találkozás nagyon elkedvetlenítette.

Keresztúry észrevette ezt a változást.

- Bántja valami?

- Igen. Amint már mondtam, a titkolózás bánt. Nem fér össze az önérzetemmel, hogy itt az erdőben, hogy itt -

Azt akarta mondani, hogy itt csókolózzam. De szégyelte ezt kimondani és azt tette helyébe, hogy itt találkozam önnel.

Keresztúry tanácstalanul tekintett maga körül.

- Édes Istenem, hiszen ez engem is bánt - mondotta azután. - De hát mit tegyünk? Hiszen ha volna valami kilátásom arra, hogy Révész urat meg tudom engesztelni. De ebben ön sem bizik. Nem marad más hátra -

- Mint ezek a titkos találkozások? Oh nem. - Olga már ismét visszanyerte rendes határozottságát. Egy pillanatig mélyen belenézett a fiatal ember szemébe, azután lassan, megfontolva mondott minden egyes szót. - Ön azt mondotta, hogy szeret. Én pedig úgy érzem, hogy viszonzom az érzelmeit. Mihelyt mondani fogja, követem majd, ahova jónak látja.

Kimondotta. Már napok óta forrt benne ez az elhatározás, most megtette.

Keresztúryt ismét elfogta az a mámoros érzés, amely már délután is egy időre minden más gondolatát a háttérbe szorította. Ez több volt, mint amennyit remélt. Olga nem csak szereti, Olga reá is akarja bízni magát. Forró vérhullámok tódultak a fejébe, egy pillanatig arra gondolt, hogy most, azonnal, minden további megfontolás nélkül magával viszi a leányt. Talán Olga megsejtette, hogy mi jár a fiatal ember fejében, mert elpirult és ösztönszerűleg egy lépést hátra tett.

De a fiatal ember már lecsillapodott. Eszébe jutott, hogy nagybátyja már talán odahaza lesz és ha most nincs is még Imrefalván, holnapra biztosan kijön. És ebben a pillanatban nem is tudná, hogy hova vigye Olgát. Női rokona nincsen, ahhoz pedig, hogy megesküdjének, sok mindenféle formaság kell még. Azzal biztatta magát, hogy majd kitalál valamit - valamit, ami a helyzetet rövidesen megoldja, de most hamarjában semmi sem jutott az eszébe.

Olga most föltekintett. Már erősen szürkült, a fák között lassan, észrevétlenül szétterjedt a sötétség. A telepen meggyújtották a villanylámpásokat és az egyes fénysugarak egészen hozzájuk is eljutottak. A leány kezét nyújtott.

- Nem maradhatok tovább.

Keresztúry fogva tartotta a kezét.

- Nagyon köszönöm, amit az előbb mondott, Olga. De olyan váratlanul jött ez a boldogság és nekem annyi mindenfélét kell még rendbehoznom, nézze Olga, még egyszer, utoljára hozza meg azt az áldozatot, hogy itt az erdőben, vagy máshol, ahol akarja, találkozunk. Talán lehetséges lesz holnap, igen holnap volna a legjobb, addigra mindent átgondolok. Hiszen tudja, mindenféle formaság is van, azokat is rendbe kell hozni, azután nem is hiszem, hogy itt maradhatnánk Imrefalván, azaz semmi esetre sem maradunk itt, majd keresek valamit, de ebben a pillanatban igazán még nem tudom... Egyszóval ugy-e megteszi, édes Olga és holnap még találkozunk?

Olga gondolkozott egy kicsit, de azután bólintott.

- Jól van Keresztúry. Holnap ugyanebben az órában, mint ma, kijövök Mariskával sétálni. És várni fogom, hogy mit határozott.

Keresztúry ajkaihoz emelte a leány kezét.

- Holnap már határozott tervvel fogok jönni. Addig is a viszontlátásra. Vagy talán jobb volna, ha a kertig elkísérném?

- Nem, nem. Mindig magamban járok. Tehát holnapra.

Olga megfordult és gyors léptekkel ment vissza a telep felé. Keresztúry elkísérte a szemeivel.

A leány fehér ruhája szinte átvillant a sötét törzsek között, most belekerült a villanyos lámpa egyik fénysávjába és a fiatal embernek úgy tetszett, hogy Olgának feje fölött egy pillanatra dicsfény támad. A következő pillanatban már eltűnt a sötétben.

VIII.

Késő este volt, mire Keresztúry hazatért. Jó ideig még céltalanul kószált az erdőben és a hűvös levegővel enyhítette forró fejét. A legellentétebb gondolatok örült gyorsasággal kavargtak benne. Mikor Olgától elvált, még mindig a nagy diadal foglalta el, amellyel ezt a hideg, zárkózott leányt meghódította. Ismét sajnálta, hogy egyáltalában megvált tőle. Különböben mindegy. Holnap ismét látni fogja. Olga előre megmondotta, hogy azt fogja tenni, amit ő határoz. Kedve lett volna ezt diadalmasan belekiáltani az erdőbe. Azután megelégedett azzal, hogy egy régi szerelmi dalt füttyült maga elé.

- Olga azt fogja tenni, amit én határozok - ismételte újra. - Határozni is fogok. - És Keresztúry abbahagyta a gondtalan füttyülést, mert a pár órára mesterségesen elfojtott gondolatok egyszerre egész sulyukkal ismét reánehazedtek. A mámor megszűnt. Igen, Olga reábizta magát, de azért helyzete semmit sem javult. Ellenkezőleg, maga a leány mondotta, hogy apjától nem számít semmire. Mi történik majd, ha Olgával együtt egyszerre mind a két oldalon elszakítják magokat mindattól, amiben eddig támaszt találtak.

Egy pillanatig fővárosi összeköttetései jártak a fejében. Azután rövidesen elejtette ezt a kilátást is. Amíg nőtlen fiatal ember és jó táncos volt, szívesen hívták meg az estélyekre. De most senki sem fog vele komolyan szóba állani.

- Dolgozni fogok - mondotta félhangosan, talán azért, hogy így több bizalmat ébresszen magában. - Dolgozni fogok. Mások is így tesznek és Olga kevéssel is meg fog elégedni.

Párszor ismételte még ezt, azután csodálatosan tisztán látta, hogy ismét csak önönmagát akarja megcsalni. Milyen dologra gondol? Napszámos munkát akar talán végezni? Mert hiszen más akármilyen iparos mesterséget tanulni kell. Persze, valamelyik hivatalba kellene bejutni. De ahhoz pártfogás kell, a pártfogást pedig elveszíti a házasságával. Föltétlenül elveszíti. Olga ismeri az apját, ő pedig ismeri a nagybátyját. Az öreg ur mindent meg tud bocsátani, de rendi és családi büszkeségéhez nem enged hozzányulni. Nem, ő sem fogja sohasem ezt a házasságot jóváhagyni.

- Talán mégis, - gondolta egy idő múlva. - Ha meghallja, hogy Olga szakított az apjával, talán mégis fog engedni. Hiszen jó, nemes szíve van és ha megismeri a leányt, biztosan ő is tisztelni és szeretni fogja. Csak valahogyan meg tudnám ismertetni vele Olgát.

Önkéntelenül is megrázta a fejét erre a gondolatra. Nem, arra igazán nincsen kilátás, hogy a nagybátyja meg akarjon ismerkedni Olgával.

Órák hosszáig járt így. Egyik tervet készítette a másik után, azután belátta, hogy egyik sem vezet célhoz. Csüggedten, elfásultan ment végül haza.

A hajdu már leste, hogy mikor jön.

- Sürgöny jött a tekintetes ur számára.

- Add ide.

A sürgönyt a nagybátyja küldte. Csak annyi állott benn, hogy az esti vonattal Imrebányára érkezik, hajnalban pedig kijön kocsin. De a sürgöny végén még három szó volt:

„Jó híreket hozok.”

Keresztúrynak kedve lett volna fölkacagni. „Jó híreket?” Tehát sikerült a nagybátyai közbenjárásnak kieszközölni azt, hogy utibiztosnak vagy ilyesvalaminek a megye egy másik zugába mehet. És ezért cserébe természetesen le kell majd mondania Olgáról.

A hajdu még ott állott előtte és várta, hogy parancsol-e valamit.

- Nincsen semmire se szükségem. Elmehetsz aludni.

- Nem vacsorázik a tekintetes ur?

- Már megvacsoráztam.

A hajdu kiment, a főszolgabíró pedig föl és alá kezdett járni a szobában. Később odalépett az íróasztalhoz és az egyik fiókból egy forgópisztolyt vett ki. Vagy egy negyedóraig nézte, azután ismét elcsukta.

- Talán még sem lesz reá még szükség. Hiszen jó híreket kapok. Jó hírek előtt pedig nem lövi magát föbe az ember.

A sok izgalom elálmosította. Pár percig még próbált valami új megoldáson gondolkodni, azután elhatározta, hogy bevárja a nagybátyját. Mégis csak tudnia kell, hogy micsoda jó híreket hoz.

Bement a szobájába és lefeküdt.

Az öreg Keresztúry már reggel kilenckor odakünn volt. Az arca csak úgy sugárzott az örömtől. Megölelte a fiatal embert, azután bementek együtt az irodába.

- Megkaptad a sürgönyömet?

- Igenis.

- Na és bizonyosan kíváncsi vagy, hogy micsoda jó híreim vannak a számodra. Okod van a kíváncsiságra, fiam. Nagy fordulat történt, amit nem lehetett előre látni.

Keresztúry kérdőleg tekintett a nagybátyjára?

- Nagy fordulat? Mi az?

- Hát megmondom. A főispán megválík a megyétől.

- És te ennek örülsz? Bocsásd meg, de most már igazán nem értem.

Az öreg ur kedélyesen nevetett.

- He-he-he. De nem úgy megy ám, ahogy a lapok irták. Nem nyugdíjazzák. Épenséggel nem. Ellenkezőleg. Ő lesz az új belügyi államtitkár. No, ez azután meglepetés, mi?

Ez a fordulat még a fiatal embert is meglepte.

- Hát hogyan történt ez?

- Mindjárt megmagyarázom. Azt már tudod úgy-e, hogy az új belügyminiszternek a főispánunk a sógora. A kormány nagyon erélyesen lát hozzá, hogy rendet csináljon. A sok mindenféle izgága elemmel egyszer és mindenkorra el akar bánni. Tavaszra új választások lesznek és abban, tudod, hogy az egész munka ugyyszólván a belügyminisztert terheli. Hát egészen természetes, hogy államtitkárnak egy olyan kipróbált, megbízható, bizalmas emberét veszi maga mellé, mint amilyen a sógora.

Keresztúry belenyugodott.

- Hát ezt már értem. De hol van ebben az én számomra az örömdetes ujság?

- No csak ne légy türelmetlen. Hiszen még nem végeztem el. Én sem tudtam az ujságot, maga a méltóságos ur mondotta meg nekem. Mihelyest beérkeztem, azonnal fölmentem hozzá, hogy szerencsét kívánjak a sógora kinevezéséhez és a te dolgodat is szóba hoztam előtte.

Ekkor mutatta a sürgönyt, ő is épen akkor kapta. Azután rólad beszélünk. És mondhatom, mélyen meghatott, hogy hogyan gondoskodik rólad. Azt mondotta, hogy egy Keresztúrynak nem szabad elpusztulni. Most, hogy államtitkár lett, módja van arra, hogy segítsen rajtad. És fog is segíteni.

Keresztúry mégis csak izgatott lett erre az ujságra.

- De hogyan? Kineveztet talán a miniszteriumba?

- Nem. Sokkal szebb pályát szánt neked. Hiába, a megye mégis csak összetart. Mondottam az előbb, hogy tavasszal választások lesznek. Nos hát egy kerületet fogsz kapni.

- Egy kerületet?

- Az ám, egy kerületet. Alighanem valahol Erdélyben, de lehet, hogy itt a szomszédságban. A helyet még nem tudja. A kormánynak szüksége van arra, hogy elszánt és föltétlenül megbízható emberei kerüljenek be a házba. Téged ezek közé sorolt. A közigazgatáshoz nincsen meg talán a kellő gyakorlatod, de odafönn az országgyűlésen, úgy hiszi, a helyeden léssz. No hát, igazam volt-e, amikor azt sürgönyöztem, hogy jó ujságokat hozok?

- Ez csakugyan nagy dolog - mondotta Keresztúry is. A képviselőség gondolata egyszerre forrongásba hozta vérért. Az már más pálya, mint itt a megyének egyik félreeső zugában hivatalnokoskodni. Egy pillanatra ismét a régi, az elhagyott budapesti életet látta maga előtt. Ott szerepelhet, ragyoghat és a további emelkedés is nagyon meg van könnyítve. Képviselőből minden lehet. Valóságos lázat érzett, ha arra gondolt, hogy be fog kerülni az ország-házba.

Annyira megkapta a gondolat, hogy egy pillanatra megfejtkezett minden egyébről. De az öreg ur maga hozta most szóba Olgát.

- No hát, úgy-e, hogy igazam volt. - Nem mondotta meg, hogy miben volt igaza. De a fiatal ember összerezett és elhalaványodott. Egyszerre fölismerte, hogy milyen nehéz helyzetben van ismét. Ma délután kell megmondania Olgának, hogy mikor fog érte jönni. És most ez az új kilátás...

- No, hát igazam volt? - ismételte a nagybátyja. - Persze most nem akarod beismerni. Ilyenek vagytok mind, ha az ember nem tartana vissza, a legnagyobb bolondságokat követnétek el.

Még mindig kedélyesen, jókedvűen beszélt. De hogy az öccse folyvást hallgatott, hirtelenül élesen a szeme közé nézett. Volt valami a fiatal ember arcában, ami nem tetszett neki. Egyszerre elkomolyodott, azután rövid hallgatás után ismét megszólalt.

- Hallgatsz? Hm, jól van. Tehát hallgatsz és nem mondod, hogy nekem volt igazam. Ezt sem bánom. Senkitől sem lehet megkövetelni, hogy belássa, ha tévedett. Tőled sem kívánom. Nem is fogom többé szóba hozni ezt a históriát. Gyerekség volt, bolondság volt, elfelejtjük. De figyelj édes fiam. Ugy látom, hogy még mindig nem vagy egészen meggyőzve. Még habozol. Még nem tudod, hogy mi tévő légy. Talán ez a leány tényleg tetszett neked, nemcsak az apja pénzére számítottál. Elhiszem azt is. De már más leány is tetszett neked és abba sem haltál bele. Nem szeretem ugyanazt a dolgot kétszer letárgyalni. Ugy sem sül ki semmi új. És mi már erről egyszer beszélünk, ismered is a véleményemet. De akkor még nem tudtad tisztán, hogy mi között van választásod. Ma már tudhatod. Ha az én szavamat követed, meg fognak választani képviselőnek és a további emelkedés nyitva áll előtted. Az államtitkár jóakaród. Pesten ismerős vagy, semmi kétség, előre fogsz menni. Ez az egyik eset. A másik eset az, hogy elveszed a Révész kisasszonyt. Nem tudom ugyan, hogy ezt hogyan képezed, hiszen hallottad, hogy az apja mit mondott, de hát ez a te dolgod. Csinos fiu vagy, talán beléd szeretett a leány és hozzád megy az apja akarata ellenére is. Nos hát, tudod azt is, hogy akkor

mi vár reád. Hogy az öreg uzsorással ki tudsz-e majd békülni, azt már elég határozottan megmondottam. Most csak ismétélhetem. Révész Gyulának a vejéhez semmi közöm se nekem, se bárkinek, aki a Keresztúry nevet becsüli. Elég világosan beszélek, ugy-e? Már most ha ki tudod békíteni Révész urat, eheted majd az ő kegyelemkenyerét, amelyhez, magad tudod, hogy mi minden tapad. Ha pedig ő is megmarad az ő álláspontján, akkor kereshetsz magadnak valami dijnoki állást, talán meg is kapod, ha van, aki pártfogoljon, csak azt ne várd, hogy én legyek ez a valaki.

Elhallgatott. Egy idő múlva még hozzátette.

- Lehet, hogy én minden ok nélkül tartottam most meg ezt a hosszú előadást és hogy te már régen kiverted a fejedből az egész Révész nemzetséget. De ha még mindig gondoltál volna erre a tervre, jó volt, hogy tisztán elédbe állítottam a helyzetet. Így ni és most megyek kicsomagolni.

Becsöngette a hajdut és megkérdezte, hogy a táskáját levették-e már a kocsiról. A hajdu jelentette, hogy a táska fönn van a szobában. Az öreg ur bólintott az öccsének, azután a hajduval együtt kiment.

IX.

Mariska olyan tágra nyitotta ki a szemeit, ahogy csak bírta, úgy bámult Olgára. Az idő már éjfél felé járhatott, de mind a két leány még teljesen fölöltözve ült Olga szobájában. Vacsora után mikor fölmentek, Olga behívta Mariskát magához, azután elmondott neki annyit, amennyit jónak látott. Szegény Mariskának ez is sok volt. Először nem is tudott semmit sem válaszolni, annyira megzavarta az, amit hallott. Lassan mégis magához tért és megpróbált ellenvetéseket tenni.

- De hát - de hát mi lesz veletek? - kérdezte már vagy harmadszor.

Olga nem felelt. Mariska erre bátorságot kapott és kísérletet tett, hogy a maga véleményét kifejtse.

- Nézd Olga, te sokkal okosabb vagy mint én, azt igen jól tudom. De azért ne haragudjál, mégsem értelek. Azt mondod, hogy az édes apád kereken megtiltotta, hogy Keresztúry ide jöjjön, sohasem egyeznék bele az eljegyzésbe, azért kell odakünn az erdőben találkoznotok. De Keresztúry is most vesztette el az állását. Hát mi lesz veletek?

Most végre válaszolt Olga.

- Keresztúry férfiu, dolgozni fog. Azt tudom, hogy a jólétet és uri módot itt kell hagynom. De ez nem tart vissza. Kevés gyönyörűségem volt eddig is abból, hogy az apámnak pénze van. A lemondás erről nem esik nehezemre. - Egy kis ideig hallgatott, azután halkabb hangon folytatta. - És én abban találok a boldogságomat, hogy legyen valakim, aki megértse és szeressen.

Mariskát ma szokatlanul nehezen lehetett meggyőzni. Kissé félénk hangon, de ismét közbevetette:

- No és csakugyan azt hiszed, hogy Keresztúry lesz ez a valaki? Biztosan tudod, hogy ő megért és szeret?

- Ha nem hinném, nem bíztam volna reá magamat. Hadd el, Mariska, sokkal messzebb mentem, minthogy akár csak önmagam előtt is visszatérhetnék. De nem is akarok visszatérni. Megpróbálom, hogy a saját sorsomat a saját kezembe vegyem.

Mariska szomorúan horgasztotta le a fejét. Belátta, hogy Olga meg fog maradni az elhatározása mellett.

A fali óra tizenkettőt ütött egymás után. Olga fölkel és megcsókolta barátnőjét.

- Későre jár már az idő, Mariska, eredj aludni. Amit elmondottam, arról úgy is tudod, hogy egyelőre titokban kell maradnia. Nem sokáig, csak holnap délutánig. Holnap délután Keresztúry megmondja, hogy milyen tervei vannak. És akkor abba hagyom ezt a csunya titkolózást és nyíltan megmondom az apámnak, hogy én ahhoz fogok hozzá menni, akit magam választottam.

- Rettenetes jelenet lesz - mondotta Mariska.

- Lehet, de egyszer túl kell esni rajta. No de talán nem is lesz olyan borzasztó. Azért nyugodtan alhatol. Jó éjszakát.

- Jó éjszakát Olga.

A függőlámpa lángja nyugtalanul lobogott. Olga sohasem engedett villamos világítást vezetni be szobájába. A nagy fény bántotta szemét. Már este is kevés olaj volt benne és a szokatlanul hosszú fönmaradásban ez a kevés is kifogyott.

Olga nézte, hogy a láng hogyan pislog, egy ideig egészen halaványan, azután ismét magasra fölcsap. Mikor elfordult, sárga csíkok táncoltak a szemei előtt.

- Mégis izgatott vagyok - gondolá. Alulról lépéseknek tompított zaja ütötte meg a fülét. Épen alatta van atyjának a dolgozószobája. Révész bizonyosan még szintén fenn van és valami nyugtalan gondolat őt is bántja, azért jár föl és alá. Olgának egyszerre egy ötlete támadt. Ha most lemenne és az éjszaka csöndjében beszélne az édes apjával. Talán mégis meg tudnák egymást érteni. Talán nem válnék szükségessé, hogy az utolsó lépést is megtegye.

A gondolat megtetszett neki. Nappal mindenki izgatott, ideges, akkor nehezen lehet nyugodtan beszélni. De most talán sikerülni fog.

Már épen a gyertya után nyult, hogy levilágítson magának a sötét lépcsőn, mikor egyszerre hallotta, hogy odalenn egy ajtó bezáródik. Apja kiment a dolgozószobából és bizonyosan aludni tér.

- Késő - mormogá Olga - késő. Pedig... ki tudja? De talán jobb így.

- Emlékezel-e Mariska, mikor utoljára idekünn sétáltunk, még egészen tél volt - Olga megpróbálta, hogy teljesen elfogulatlan hangon beszéljen a mai séta alatt is. Neki még valahogyan sikerült ez, de Mariskának majdnem a fogai vacogtak az izgatottságtól. Nem is hallotta, hogy Olga mit beszél hozzá.

- Csakugyan, már majdnem négy hete nem voltunk az erdőben együtt - folytatta Olga. - Nézd, azóta hogy kitavaszkodott. Már a hóvirágok is nyílnak.

Mariska valahogy leküzdötte fölindulását. Ő is megpróbálta, hogy közönyös dolgokról beszéljen.

- Igen, akkor voltunk itt utoljára, mikor azt a zsák mesét mondtad el. Tudod azt, amelynek a végével nem voltam megelégedve.

Olga elkomolyodott. Tegnap is ez a mese jutott az eszébe és ma Mariska újra szóba hozza. De azután mosolyogni próbált.

- Az ám, neked ugy-e az nem tetszett, hogy a királykisasszony a boldogság zsákja alatt összeesik. Hát tudod mit, csináljunk ma a mesének egy új befejezést, amelyben a királykisasszony nagyon, de nagyon boldog lesz.

Mariskának ma nem igen járt mesén az esze. Egyre azon törte a fejét, hogy minden pillanatban jöhet Keresztúry és akkor ő igazán nem tudja, hogy mit csináljon. Szerette volna megkérdezni Olgát, hogy velök maradjon-e vagy pedig félreálljon, de nem merte. Félfüllel azért mégis oda hallgatott, hogy Olga mit beszél. Új befejezést akart csinálni a mesének. Mariska reáhagyta, hogy az nagyon jó lesz, csak csinálja meg.

Olga elgondolkozott.

- Hány óra van? - kérdezte hirtelenül.

- Mikor hazulról elmentünk, fél öt volt.

- Fél öt. Tegnap már fél hat is lehetett, amikor találkoztunk - Olga félig magának beszélt. Azután ismét a mese jutott az eszébe. - Hát igen, csináljunk egy új, jó befejezést. Például, hogy mikor már a királykisasszony évekig hordozta a boldogtalanság zsákját, egy napon csakugyan megkapta a boldogságát. És mikor a királykisasszony azt a vállára vette, úgy érezte, hogy csodálatos változáson megy keresztül. Mintha nem is volna teher a vállán, olyan jól, olyan könnyűnek érezte magát. A szürkesség, amely eddig körülvette, egyszerre eloszlott

és csodaszép vidéket pillantott meg, amelyet aranyos napsugár ragyogott be. Fiatal lett újra és ruganyos léptekkel indult meg egy ösvényen, amely a gyönyörű táj felé vezetett.

Mariska akaratlanul is odafigyelt. A mesék mindig érdekelték és ez a befejezés tetszett neki.

- No és hova jutott el a királykisasszony az új ösvényen? - kérdezte.

Olga tovább akart beszélni, de ebben a pillanatban közeledő lépéseket hallottak az erdőben. Mindketten összerezzenek. Olga arca, minden magára erőszakolt önuralom ellenére, bíborpiros lett.

- Keresztúry jön - mondotta halkan.

De a közeledő nem volt Keresztúry. Egy kis tót fiú jött velük szembe, közben egyre maga köré tekintgetett. Mikor a lányokat megpillantotta, egyenesen feléjük tartott. Ugy látszik, ismerte Olgát, mert levette a kalapját és hozzálépett. Azután a kabátjából egy összehajtogatott papirost huzott elő. A papirost kibontotta, csak arra szolgált, hogy egy levél, amely benne volt, el ne piszkolódjék. A levelet odaadta Olgának.

- A főszolgabírótól - mondotta.

Olga átvette a levelet. Nem bontotta föl azonnal, pár pillanatig még a kezében tartotta. Mikor a kezére pillantott, észrevette, hogy az erősen reszket.

- Bizonyosan közbejött valami, azt írja meg - vélekedett Mariska, aki roppantul megkönnyebült annál a gondolatnál, hogy a találkozás elmarad. - De nem bontod föl a levelet?

Olga még mindig habozott. Valami titkos szorongással nézte a levelet, maga sem tudta jóformán, hogy mitől tart, de félt. Önkéntelenül is mérlegelte kezében a papirost. Jóval nehezebb volt, mint a rendes levelek szoktak lenni, nem, ebben több van, mint egy pár sor. Azután úgy találta, hogy a mostani viselkedése izléstelen. Ugy komédiázik a levéllel a kezében, mintha a színpadon volna. Főlszakitotta a borítékot és hozzálátott az olvasáshoz.

A levél csakugyan hosszú volt, Keresztúry reggeltől fogva egészen mostanáig mást sem tett, mint hogy ezt írta. A képviselőség kilátása az ingatag embert teljesen levette a lábáról. A sok mindenféle rázkódtatás között, amely az utóbbi időben érte, már majdnem elfásult, de a főispán ígérete most hirtelenül új életre keltette. Az öreg Keresztúry talán maga sem tudta, hogy milyen nagy hatást tett unokaöccsére, amikor a mérleget olyan kiméretlen formában állította föl előtte. A főszolgabíró azt mondotta magának, hogy nagybátyjának tényleg igazsága van. Ha makacsul ragaszkodik elhatározásához, úgy magát, mint Olgát lehetetlen helyzetbe viszi bele. A képviselőség kilátása pedig egyre kecsegtetőbb képeket rajzolt eléje. Ismét eszébe jutott, hogy tegnap milyen kétségbeesetten próbált valami kivezető utat találni, minden eredmény nélkül. Most sem tudna, de le kellene mondania még egy fényes, váratlan kilátásról is. A képviselőség tényleg csak egy ilyen szinte csodálatos fordulat következtében nyílt meg számára. Ha nem ragadja most végre üstökön a sorsot, soha sem fog hasonló helyzetbe kerülni többé. És Keresztúry elhatározta magát. Leült és egy hosszú levelet irt Olgának. A levél banális volt, Keresztúry sem tudott mást írni, mint amit hasonló körülmények között már százszor megírtak. Előre bocsátotta, hogy érzelmei nemcsak hogy nem változtak, de ma még erősebbek, mint valaha. Tudja, hogy egész életében boldogtalan lesz. De a tisztességes ember inkább önmaga lesz szerencsétlen, mintsem hogy magával rántsa azt is, akit szeret. Már pedig ő föltétlenül így cselekednék, ha ahhoz tartaná magát, amit Olga tegnap, - talán egy pillanatnyi benyomás alatt - mondott. Ami őt illeti, szívesen magára vállalná a legdurvább munkát is, csak hogy Olga mellette élhessen. De nem teheti ki egy bizonytalan és szinte kilátás nélküli jövőnek Olgát. Már pedig jövőjük - házasság esetében - ilyen volna. Olga maga mondotta, hogy apjától nem számíthat semmire és bizonyos előítéletek őt is megfosztanák attól, hogy családja vagy barátai befolyását igénybe vehesse. Az állását, mint Olga tudja, elveszítette és

bár nem szívesen tér ki ilyen részletekre, azt is meg kell jegyeznie, hogy vagyona nincsen és így semmi eszköz sem áll rendelkezésére, hogy jövőjüket bármilyen formában is biztosítsa. Ilyen körülmények között, miután mindezt átgondolta, becsületes ember létére nem marad más kivezető útja, mint amit abban a reményben - hogy Olga sem fogja félreérteni - most előad. Bármilyen sajgó fájdalmat érezzen is, le kell mondania arról a reményről, hogy Olga sorsát a magáéval összekösse. Amennyiben talán Olga úgy érezné, hogy irányában lekötötte magát, föloldja a szava alól és végezetül csak azt kéri, hogy Olga néha annak a barátságnak és szeretetnek csak egy részével gondoljon reá vissza, mint amelyet ő élete fogytáig egyetlen és igaz szerelme iránt meg fog őrizni.

Olga először figyelmesen olvasta a levelet. De alig futotta át az első oldalt, már tudta, hogy mi következik.

Még egyetlen szó sem vonatkozott a levél tulajdonképeni céljára és Olgát hirtelenül az az érzés fogta el, mintha durván arcüütötték volna. Lázasan fordította át az oldalakat, a sok szóbeszéd nem érdekelte. Azt kereste, hogy mindebből mi következik. Megtalálta, Keresztúry föloldja őt szava alól... Tovább már nem tudott olvasni.

Mariska ijedten nézte, mint változik el Olga az olvasás alatt. Ez már nem volt a rendes sápadtság, valami szürkés hamuszín borította el az arcát, a pupillái pedig szokatlanul kitágultak. A levelet még mindig görcsösen szorongatta a kezében. Mariska megpróbálta, hogy szóljon hozzá.

- Olga, az Istenért, csak nem valami rossz hír az, amit kaptál? - De Olga nem válaszolt. Nem is tudott válaszolni, az agyára tompa kábulás nehezedett reá, úgy érezte, mintha a feje ólomból volna. Tehát, tehát ez a boldogság, amit saját maga választott. Megalázta magát, odakínálta magát és ezt a levelet kapta viszonzásul. Ezt a levelet.

Hirtelen összerázkódott és körütekintett. Igaz, hiszen Mariska itt áll mellette. Az most figyeli, nézi őt, az előbb szólt is valamit hozzá. Mit mondjon neki? Hiszen beavatta a titkába, tartozik neki valami magyarázattal. Megmondja, hogy a főszolgabíró ur meggondolta magát? Hogy nem fogadja el az ő - hogy is írja csak a levélben - az ő áldozatát. És azután sajnáltassa magát Mariskával. És tűrje, hogy Mariska vigasztalja, mert bizonyosan fogja vigasztalni. Ennél a gondolatnál az előbbi kábulás engedett valamit. Nem, sajnálni és vigasztalni nem fogja senki sem. Elrontotta az életét, de ez nem tartozik senki másra, csak ő reá.

Fölemelte a fejét, azután végigsimitott kezével a homlokán. Láttá, hogy Mariska minden mozdulatát figyelemmel kíséri.

- Jobban vagy már?

- Nem volt semmi bajom, csak elszédültem egy kicsit. Tudod, hogy az gyakran fordul elő nálam.

Mariska ugyan nem emlékezett hasonló esetre, de nem kérdezősködött tovább. Megnyugodott, hogy Olga ismét jobban van, ámbár szentül meg volt győződve arról, hogy a levélben valami kellemetlen hír állott. De ha Olga nem akarja megmondani, hát ő sem firtatja. Sőt helyesebbnek találta, ha ismét valami közönyös dologról beszélgetnek. Azalatt Olga teljesen rendbe szedte magát. Igaz, az előbb, amikor a fiu megzavarta őket, a mesének új befejezését csinálták. Ez ártatlan tárgy, a legokosabb lesz, ha most tovább folytatják.

- Nem akarsz végig csinálni a mesét? - kérdezte.

- A mesét? - Olga hamarjában nem tudta, hogy miről van szó. Azután eszébe jutott az új befejezés. - Igaz, új befejezést csináltam. Hol is hagytam el?

- Ott, hogy a királykisasszony egy gyönyörű, virágos tájat pillantott meg, amelyen arany napsugár ragyogott és azután megindult az ösvényen arra felé.

Olga mosolygott. Szomoru mosoly volt.

- Félek, hogy az új befejezés sem lesz jobb, mint a régi. A királykisasszony elindult a virágos, napsugaras táj felé, de alig haladt egy darabig, az előbbi szürkeség ismét körülfogta. Virág, napsugár eltűnt és a királykisasszony most már tudta, hogy ezek a szép dolgok nem az ő számára vannak teremtvé és hogy neki örökösen a szürkeségben kell majd haladnia. És úgy érezte, hogy a terhe kétszerte oly nehéz lett, mint amilyen azelőtt volt.

Az utolsó szavakat olyan hangon mondta, hogy Mariska meglepetve pillantott rá. De Olga azt nem vette észre. Merően tekintett maga elé - egy ideig hallgatott - azután befejezte a mesét.

- És a királykisasszony beletörődött a gondolatba, hogy fényben és világosságban sohasem lesz része, de ámbár roskadozott a terhe alatt, mégis emelt fővel ment előre - mindig előre - az örökös, szomoru szürkeségbe.

X.

A főispán fogadószobája egészen telve van kihallgatásra várakozó felekkel. Az új főispán nem fogad mindennap, csak kétszer egy héten. Ugy találja, hogy ez tetemesen növeli a tekintélyét. Az új főispán különben más tekintetben sem hasonlít elődjéhez. Ugyanabból a családból származik ő is, - a megyébe nem jöhet idegen, - mikor a nagybátyját kinevezték államtitkárnak, valamelyik miniszteriumból hozták haza főispánnak. Még fiatal ember és szörnyen erélyes. Mindenbe beleavatkozik, mindenről tudni akar, de ez körülbelől ki is meríti tevékenységét. Pestről különben egy fiatal újságíró hozott magával, aki dühös vezércikkben támadja a nemzetiségi izgatásokat és meglepődéssel konstatálja, hogy az új főispánban végre emberökre találtak. Nemzetiségi izgatások ugyan nincsenek a megyében, de a főispán azért fölküldi a megvörösceruázott cikkeket a miniszteriumba, hadd lássák, hogy ő dolgozik.

A régi főispáni titkár is hazakerült Pestre.

Helyébe egy fürge, csupasz képű úr jött, aki nem hord monoklit és bámulatosan sokat mozog. Mindenütt ott van, mindenben részt vesz, mindenkivel szóba áll. Ő a főispán jobb keze és neki kell beszámolni arról, hogy a megyében mi történik.

Most is a fogadóteremben van és sorba egy pár szót vált a várakozókkal. Mindegyiket ismeri és tudja, hogy miért jött kihallgatásra. Mosolyog, kezét szorít, adomákat beszél el, egyszóval nagyon kedves, előzékeny ember. A kedves, előzékeny ember azelőtt napidíjas volt egy kisebb hivatalban.

A főispán szobájából most csengetyüszó hallatszik. A titkár magához kapja a papírlapot, amelyen a kihallgatásra jelentkezők sorrendben vannak fölírva és nesztelen léptekkel eltűnik a zöld párnás ajtó mögött.

A méltóságos úr már fölvette azt az arcát, amelyet kihallgatások számára tartogat. A megyei rossz nyelvek azt állítják, hogy naponként órák hosszat ül a tükör előtt és tökéletesíti magát ebben a művészetben. De meg kell adni, hogy ennek a fáradságnak meg is van a maga látszatja. A főispán úr olyan mereven, hozzáférhetetlen kifejezéssel nézi az előtte állót, hogy gyöngébb idegzetűek rendesen zavarba jönnek.

A főispán átveszi a titkártól a névsort. Azután átfutja. Az egyik név fölűnik neki.

- Az imrebányai polgármester? - olvassa. - Ezzel már a kegyelmes urnak is volt baja, ugy-e?

A titkár tagadólag rázza a fejét.

- Nem, méltóságos uram, az a régi polgármester volt. Aki ma itt van, azt most választották meg.

- Ah, tehát az az izé - na nem jut eszembe a neve - az az izé megbukott?

- Igenis, a városi bánya miatt bukott meg. Valami lehetetlen föltételeket akart bevenni a szerződésbe, amibe a vállalkozó nem mehetett bele. Jó ideig veszekedtek, végre a közgyűlés megunta a dolgot és leszavazta. Arra azután lemondott.

A főispán most már emlékezett.

- Ah igen, hiszen nagy botrány is volt tavaly odakünn Imrefalván. Én még akkor nem nagyon törődtem a megyei dolgokkal, de most már emlékezem. Még a kegyelmes urat is megtámadták. Valami uzsorás volt odakünn a vállalkozó, azután a nép föllázadt.

- Igenis, Révész Gyulának hívták a vállalkozót. Persze nem kapta meg újra a bérletet, a nyáron már el is költözött. Különben elég baja van a leányával is.

A főispán nem kérdezősködött tovább, de a titkár kötelességének tartotta, hogy mindent elmondjon, amit tud.

- Egyetlen leánya van és azt beszéltek, hogy beleszeretett az akkori imrefalvi főszolgabíróba, Keresztúryba. Méltóztatik tudni, most képviselő. Nem tudom, hogy ez igaz-e, de annyi bizonyos, hogy a leány nem törődik semmivel, azt mondják búskomorsága van.

A főispán nem volt már többre kíváncsi. Ujra kezébe vette a jegyzéket.

- Ugy, ugy, tehát ez nem a régi polgármester - mondotta még egyszer. - No hát szerencséje is, hogy elkerült innen, mielőtt még velem lett volna dolga. A kegyelmes ur túlságosan engedékeny volt. De én majd megtanítottam volna azt az izgága frátert. Különben most már mindegy, földolog, hogy nem alkalmatlankodik többé. Kezdhetjük a kihallgatást.

Az imrefalvi kintinban csapatosan ülnek a munkások. Szombat este van, most fizetik ki odaát az irodában a hetibért. Aki megkapta a pénzét, ide jön a kintinba egy kis pálinkára és beszélgetésre.

A pálinka rohamosan fogy, de a beszélgetés lassu és vontatott. Egyiknek sincsen nagy kedve, hogy mondjon valamit. De néha mégis hallatszik valami hang, kivált ha új alak jön át az irodából. A hang nagyon csöndes, de azért tele van gyűlölettel és keserőséggel.

- Ismét annyit vontak le, hogy nem maradt több pénzem csak két korona. Hát hogy menjek ezzel haza az asszonyhoz?

- Hát miért ittál annyit?

- Miért? Hát inni csak kell az embernek.

Néhányan reábolintanak a fejökkel. Igazsága van, a pálinka kell. Más élvezet ugy sincsen.

- Egyre rosszabb lesz itt minden - aki ezt mondotta, előbb óvatosan maga köré tekint. Azután megnyugszik, csupa megbízható ember ül itt együtt. Most már bátrabban folytatja. - Igenis, minden rosszabb lesz. Az új uraság, Blau, az még rosszabb, mint a Révész volt. Még több a levonás és keresni alig lehet annyit, mint azelőtt.

- Pedig azelőtt sem kerestünk semmit - szól valaki közbe az asztalvégről. - Nem is élet ez. Én most minden héten kapok ujságot Pestről, abban mindez meg van írva. Hogy nincsen senkinek sem jussa ahhoz, hogy bennünket kizsákmányoljon és még sok más efféle. Nagyon jó ujság, majd odaadom nektek is.

Egy öreg munkás nagyon megcsóválja a fejét.

- Igen és ha megtalálják nálad, akkor elbocsátanak. Nincs annak semmi értelme, hogy ilyeneket beszélsz. Tudhatod, hogy hová jutsz az ilyesmivel, hiszen itt voltál tavaly. Hányat becsuktak és mi mégsem értünk el semmit. Nem, nem, engemet hagyj békében az ujsággal.

- Pedig az ujságnak igazsága van - erősítgeti a másik. - Most még gyengék vagyunk. De majd... majd egyszer...

- Kilenc óra van - kiáltja be a kintinos. - Becsukom az üzletet.

Az emberek összeszedelőzködnek. Egyikmásk támoiyog is, szombaton este ez így van rendén. Azután lassan kimennek a kintinból. Az, aki az ujságról beszélt, még szeretne vitatkozni. Menés közben is újra ismételteti.

- Majd meglátjátok. Majd... majd egyszer... Majd egyszer.

MORAL INSANITY.

A minoriták már régen elharangozták a delet, a tavaszi nap pedig egész erejével éppen a törvényszéki terem ablakait melengette. A terem szűk volt és alacsony, az egész épület még valami ötven esztendővel ezelőtt készült. Most, hogy a függönyt nem lehetett leereszteni, lassankint tűrhetetlen hőség támadt a teremben, amely ránehezedett mindazokra, akik oda-benn voltak. Az öreg elnök néha kelletlenül végigsimított gyöngyöző homlokán, aztán fáradt hangon folytatta a vádlott kihallgatását. A délelőtt csupa unalmas, apró-cseprő ügygel telt el: még csak ez az egy volt hátra. Ez sem volt érdekes egy csöppet sem. A vádlott még aránylag fiatal ember volt, kuszált fekete haja a homlokába lógott, a szeme pedig nyugtalan csillogással járt köröskörül. A vádirat szerint zsarolást követett el. Valami tejgazdasággal próbálkozott meg, de saját tőkéje nem volt, hát egy öregebb vállalkozótól vett fel kölcsönt. Az öreg vállalkozó ügyes uzsorás lehetett, mert rövid idő múlva már minden az ő kezén volt, a vádlottnak nem maradt se tejgazdasága, se pénze. A leszámolásnál aztán megtörtént a szerencsétlenség. A vádlott arra akarta a másikat kényszeríteni, hogy pénzének egyrészét adja vissza és hogy amaz nem engedett, agyonlövással fenyegette. A fenyegetésnek azonban csak az lett a következménye, hogy a vádlottak padjára került.

Az elnök most a tanukat szólította. Kevés tanu volt és a törvényszék hamar végzett velök. Csak az államügyész faggatta őket, más alig kérdezett tőlük valamit.

Az államügyész új ember volt a városban. A fővárosból helyezték oda és azt beszéltek, hogy a kinevezése félig előléptetés, félig pedig száműzetés. Az a hír járt róla, hogy sem feljebbvalói, sem a hivataltársai nem szerették és valósággal örültek, amikor megszabadultak tőle. Pedig Németh - ez volt az új államügyész neve - mint igen képzett jogász volt ismeretes. Azonkívül szép vagyont is örökölt szüleitől, úgy hogy tulajdonképpen nem volt reászorulva hivatalnoki fizetésére. Azt sem lehetett mondani róla, hogy fukar lett volna, mert minden alkalommal szívesen adott. És még sem szerette senki, sőt voltak olyanok, akik szinte fanatikusan gyűlölték. Ezt a gyűlöletet első pillanatra nehezen lehetett megérteni, de akik Némethet közelről ismerték, mégis okát tudták adni. Azt mondták, hogy Némethnek éppen az a nagy hibája van, hogy nem lehet semmi hibájába sem belekapaszkodni.

Kellemetlenül korrekt uriember: nem dohányzik, nem iszik, nem kártyázik, nem mond el adomákat és nem nevet a mások adomáin. Sohasem voltak adósságai, sohasem követte el a legkisebb könnyelműséget sem és sohasem beszélt valakivel bizalmasan. Foglalkozik a joggal, anélkül, hogy szeretné, sokat olvas, de nem gyönyörködik az olvasmányában, mindent a világon alaposan, korrektül és hidegen végez el. És ez a saját tökéletessége érzéketlenné teszi a mások tökéletlensége, a mások szenvedélyei és gyarlóságai iránt, amelyeket nem tud sem megérteni, sem megbocsátani. Ugyanezek azonban elismerték azt is, hogy mint államügyész kitűnően a helyén van. Az érzéketlen, a megkövesült jogrend benne találja a leghivebb képviselőjét.

- Még csak egy tanu van hátra, - mondotta most az elnök. - A vádlott felesége. Szólítsák be.

A következő pillanatban egy magastermetű hölgy lépett a terembe. Sötétszőke haja szinte bántó egyszerűséggel volt lesimitva, a szemei pedig, a nagy, sötétkék szemek most vörösek voltak a sirástól. Lassan jött előre, aztán megállt és egy ösztönszerű pillantással végignézte a bírakat és az ügyészt.

Most hirtelenül lángvörös lett, az ügyész pedig - a kimért, hideg ügyész - egy önkénytelen mozdulatával majdnem feldöntötte az előtte álló vizes poharat. A vádlott felesége ugyanis Bánky Lily volt.

Csak kevesen tudták, hogy Németh Béla, aki szívéből megvetett minden ostobaságot, egyszer komolyan el akarta venni Bánky Lilyt. Ugyanazt a Bánky Lilyt, aki legjobban táncolta a keringőt, a legszebb figurákat csinálta a jégen és bolondos, szeszélyes, szinte hóbortos volt a végletekig. Amikor Németh megismerte, már nem volt fiatal, de kissé asszonyos érettsége talán még jobban tudta lebilincselni a fiatalembert. Az egész Bánky-család nagy öröme mind sűrűbben járt hozzájuk és nem volt semmi kétség, hogy rövid időn belül nyilatkozni is fog.

Aztán megtörtént a hihetetlen, az elképzelhetetlen. A leány egy nyilvános bálon megismerkedett valami elzüllött ujságíróval, egy névtelen, állás, vagyon nélküli senkivel és halálosan beleszeretett. És néhány heves jelenet után Bánky Lily csattanós véget vetett minden további huzavonának: egy reggel nem találták a szobájában. Az asztalon néhány sort hagyott hátra, amelyben bocsánatot kér szüleitől azért, amit nem tud másképpen tenni.

Németh Béla ezidőtájtban halálosan szégyelte magát, főleg önmaga előtt. Úgy érezte, hogy nagy megbántás érte. Az a leány tudta, hogy választhat közte és a másik között és... Valahányszor idáig jutott a gondolataival, az arca még ridegebb, még barátságtalanabb lett, mint rendesen.

Azóta három esztendő mult el. Németh soha egy szóval sem kérdezősködött a leány után, különben is alig látott valakit a családból. Még csak azt sem tudta, hogy tulajdonképpen ki az az ember, akire Lily reábizta magát. Most, három esztendő után találkoztak.

Az asszony arca még mindig tüzelt a szégyentől és az izgatottságtól. Az elnök résztvevően nézte.

- Figyelmeztetnem kell, - mondotta, - hogy jogában áll a tanuvallomást megtagadni. Élni óhajt ezzel a jogával?

Lily intett, hogy igen. Az elnök bólintott.

- Helyes. Méltóztassék azt majd a jegyzőkönyvbe venni. Megtörtént? Ebben az esetben, asszonyom, ismét távozhat.

Lily megfordult, aztán bizonytalan lépésekkel elhagyta a szobát. Németh a szemével követte. Már magához tért az előbbi meglepetéstől és most valami keserű diadalérzettel nézett utána. Tehát idekerült! A férje a vádlottak padján ül, ő maga szégyenben és nyomorúságban kénytelen élni. Németh úgy találta, hogy az erkölcsi világrend megtorolta azt, amit a leány egyszer ellene vétett és ez a tudat jólesett neki.

Az elnök szava fölrázta a gondolataiból. A bizonyításnak vége volt, most már a perbeszédekre került a sor. De az öreg úgy találta, hogy ebben a melegben egy kis pihenésre van szüksége és a tárgyalást egy negyedóra felfüggesztette.

Németh egy pillanatig gondolkozott. De azután mégis csak átment a folyosón és benézett a tanuk szobájába. Csakugyan Lily ott ült még, valószínűleg meg akarta várni a tárgyalás eredményét. Rajta kívül már nem is volt a szobában senki. Az ajtónyitásra felnézett, aztán, hogy megismerte az ügyészt, ismét lehorgasztotta a fejét.

Németh összefonta a karjait a mellén és odatámaszkodott az ajtóhoz. Még sohasem érezte úgy az erkölcsi világrendet, mint ebben a pillanatban. Jóideig nézte így a szomorú, könnyes asszonyt, - azután megszólalt:

- Láss, - mondotta. - Láss. Hát ide jutott...

Az asszony halkan zokogni kezdett, Németh pedig jó darabig szótlanul nézte. Mialatt nézte, az járt a fejében, hogy Lily tulajdonképpen még szebb, mint leánykorában volt. Vállban és csipőben megtelt egy keveset, de ez csak előnyére vált, az arcában azonban még mindig a régi leányos báj van.

Németh most újra megszólalt. Valami vigasztalásfélét keresett.

- Ne sirjon, - mondotta. - Hiszen nem ítélik majd el olyan szigoruan a férjét.

Az asszony fölvetette a fejét. A szemeiből csak úgy sugárzott a rettenetes nagy elkeseredés.

- De csak hadd ítéljék el. - A hangja rekedt volt az izgalomtól. - Csak hadd ítéljék el. Megérdemli.

Németh úgy érezte, hogy az asszony bűnhődése teljes. Az önérzetét pedig kellemesen csiklandozta a tudat, hogy ez a vergődő, zokogó asszony most már tudja, hogy milyen végzetes hibát követett el, amikor nem őt választotta. Ez az elégtétel jól esett neki és éppen azért elhatározta, hogy nagylelkű lesz.

- Értem, - mondotta. - Bizonyára sokat szenved a férjétől. Különben nem csoda. Egy ember, akiben úgyszólván semmi erkölcsi tartalom nincsen. A katasztrófa előrelátható volt. De nem akarom ezt a fájó pontot újra érinteni. Engedje meg azonban, hogy a barátság, a régi barátság jogán a szolgálataimat följánljam. A férjét előreláthatólag el fogják ítélni és akkor ön egészen magára marad. Ha nincs ellenére, a tárgyalás után föl fogom keresni.

Kezet nyujtott. Az asszony zavart mosollyal fogadta el, láthatólag nem is figyelt arra, amit az ügyész az imént mondott. Azután ismét az ura jutott az eszébe.

- Csak hadd ítéljék el szigoruan, nagyon szigoruan. Hiszen nem is képzeli, hogy az az ember hogy bánt velem. Ma reggel is...

Szégyelte kimondani, de Németh megértette. Semmi kétség, ez a fráter megütötte az asszonyt. Az ügyész komolyan föl volt háborodva.

- Haszontalan, komisz ember. De hiszen most majd elveszük a kedvét az erőszakoskodástól.

A szolga bejött és jelentette, hogy a tárgyalás ismét megkezdődött. Németh megszorította Lily kezét.

- Tehát abban maradunk, hogy tárgyalás után felkeresem...

*

A városban ezidőtájt azt kezdték beszélni, hogy Németh Béla királyi ügyész úr megbolondult. Azt vette a fejébe, hogy elveszi egy zsarolásért becsukott embernek a feleségét. Senki sem tudta, hogy Németh már egyszer, évek előtt ismerte Bánky Lilyt. Csak azt látták, hogy minden délután elmegy az „Aranycsillag”-ba, ahol az asszony szállva van és ott tölti nála az egész estét. Nehogy pedig a rossz nyelvek ezeket a látogatásokat félreértsék, az ügyész mint korrekt ember, maga beszélte mindenkinek, hogy az asszony a napokban be fogja adni a válókeresetét és a válás után ő fogja elvenni.

Ami Németh Bélát illeti, ő valahányszor erre a jövőre lépésre gondolt, mindig élénk vágyat érzett, hogy önönmaga előtt kalapot emeljen. Ugy érezte, hogy kevés ember viselkedett volna az ő helyén olyan szépen, olyan nemesen, olyan igazán uriember módjára. Ebben a főlemelő öntudatban aztán még csak annál jobban vetette meg mindazokat, akikkel hivatalában dolga volt. Egy öreg bíró a kaszinó törzsasztalánál ki is jelentette, hogy semmi köze a Németh házasságához: azt sem kutatja, hogy bolond-e az ügyész vagy sem, de az szent igaz, hogy kellemetlen, pöffeszkedő modora van.

Lily a tárgyalás után egy ideig csendes apátiába merült. Amikor meghallotta, hogy az urát egyévi börtönre ítélték el, azt mondta: „úgy kell neki”. De azután csendes és szótlan lett. Csendesen, némán türe, hogy Németh meglátogassa, órákig nála üljön és azalatt hosszú, száraz előadásokat tartson a társadalmi morálról és az erkölcsi világról. Az ügyész azt mondta, hogy el kell válni az urától és ő nem tiltakozott. Sőt hálásan mosolygott, amikor Németh ünnepélyesen kifejtette, hogy ő túlteszi magát a kicsinyes, emberi gyöngeségeken és a válás után oltárhoz fogja vezetni. De beszélni alig beszélt valamit. Valami soha el nem készülő kézimunkán dolgozott az egész idő alatt és minden reggel pontosan elment a minioritákhoz misére.

Egyik délután különben Lily egy különös kérdéssel lepte meg Némethet. Miután vagy egy óráig szótlanul ült vele szemben, azt kérdezte, hogy mit csinál az ura? Azt tudta, hogy férje a büntetését a törvényszék fogházában tölti.

Némethet a kérdés mód nélkül bosszantotta. Micsoda gyöngeség ez? Azután hosszasan magyarázta Lilynek, hogy arra az emberre nem szabad többé gondolnia. Az az ember elveszett a társadalom számára, az az ember erkölcsi halott, aki nem támad föl többé soha. A szájalom nagyon szép, nagyon megható, de mindennek megvan a maga határa.

Az asszony lángvörös arccal hallgatta végig, láthatólag nagyon szégyelte magát. Többé nem is hozta szóba ezt a kérdést. De Némethnek egypár napja már úgy tetszett, hogy Lily mindig különös zavarban van, amikor nála időzik. Párszor faggatni próbálta, de nem kapott választ.

Egy vasárnap délelőtt aztán kisült az egész.

Gyönyörű tavaszi idő volt és Németh már tizenegykor otthagya a hivatalát. Az „Aranycsillag” előtt eszébe jutott, hogy egy pillanatra fölnéz Lilyhez. A lépcsőn egy kis szurkos gyerekkel találkozott, aki félénken lapult meg a falhoz. Az ügyész reá szólt:

- Hát te mit csinálsz itt?

A megszólításra a gyerek nagyon megijedt és el akart osonni, Némethben azonban fölébredt a társadalmi rend őre és galléron csipte.

- Ohó, csak maradj itt szépen. Mi keresni valód van neked itt? He?

A gyerek sirni kezdett.

- A... a választ várom. Levelet hoztam a nagyságának a négyes számba. Arra lesz válasz.

A négyes szám volt Lily szobája. Németh nem tudta megérteni, hogy Lilynek ki küldhetett egy ilyen postással levelet. Egy pillanatig habozott, de aztán mégis csak megkérdezte:

- Ki küldte a levelet?

A gyerek még jobban sirt, de nem válaszolt. Németh erre elhatározta magát.

- Te valami rosszban sántikálsz itt, azt látom. Gyere csak velem.

Fölment az emeletre, aztán bekopogtatott Lily szobájába. A „szabad” után a gyereket is bevitte magával a szobába.

Lily az asztalnál állott, az asztalon levélpapíros, tinta és toll feküdt. Látszott, hogy éppen az imént írt. Amikor Némethet megpillantotta, összerezte.

- Ez a kölyök azt mondja, hogy kegyednek levelet hozott. De valami nyomhatja a lelkiismeretét, mert egyre bög. Igazán hozott valami levelet?

Az asszony nagyon sápadt volt. De aztán rászánta magát a válaszra. Ugy beszélt, mintha a saját lelkiismeretén is könnyíteni akarna.

- A gyerek igazat mondott. Levelet hozott az - uramtól.

- Az urától? - Németh hamarjában nem tudta, mit mondjon. Aztán az államügyész kerekedett benne felül. - Az urától? Tehát a foglyok levelezgetnek. No hát ez szép rend. Majd megtanítom őket!

A gyerekeknek csak éppen az a biztatás kellett. Hogy Németh kezét egy pillanatra nem érezte a gallérján, hirtelen nyílsebesen kisurrant a szobából. De az ügyész már nem gondolt arra, hogy utána menjen. Az asszonyt nézte, aki most az ablakhoz lépett és a függöny bojtját idegesen forgatta ujjai között.

- Tehát ön az urával levelezget, - ismétlé Németh. - Hihetetlen. Hihetetlen...

Most megszólalt Lily. Szakadozottan beszélt és kissé értelmetlenül.

- Én is azt hiszem, hogy nem fog megérteni, - mondotta. - Mert hiszen ön olyan szigorú és olyan tökéletes. És én nagyon köszönöm, hogy jó és nemes volt velem. Mindig hálás leszek is ezért - higgye el. De lássa - az uram, az - az igaz, hogy erőszakos, és hogy nem bánt velem mindig jól - de azért nem akart ő rosszat tenni soha, neki csak olyan szerencsétlen természete van, és most, hogy bajban van, én még sem hagyhatom cserben. Az első pillanatban örültem, hogy elítélték - de akkor haragudtam és talán nem is volt egészen igazam, most pedig látom, hogy neki szüksége van reám. Már a minap is gondoltam ilyesfélét, aztán ő irt és beláttam, hogy... hogy én sem hagyhatom el. Hát hiszen mégis az uram és ha van hibája, hát eleget szenved érette.

Németh úgy érezte, mintha arculütöttek volna. Ej, hát érdemes nemeslelkűnek lenni? Valami nagyon keserű választ keresett, de aztán megelégedett azzal, hogy kurtán meghajtotta magát.

- Nem vitatkozom, asszonyom. Moral insanityról nem lehet vitatkozni. És ezek után nincsen is más hátra, mint hogy ajánljam magamat.

Sarkon fordult és kifelé indult. Lily egy lépést tett feléje, de aztán mégis megállt. A hangja őszintén szomorú volt, amikor újra megszólalt.

- Látta, én úgy bánom, hogy ön most haraggal távozik. De én nem tehetek másképpen. Higgye meg, hogy nem tehetek másképpen.

Németh nem válaszolt. Kifelé sietett, az ajtónál azonban mégis önkéntelenül visszapillantott. Lily már ismét az ablaknál állott, a tavaszi napfény pedig diadalmas ragyogással folyt körül magas alakját.

AKI GYÜLÖLI AZT, AMI BANÁLIS.

Bakó Feri elképedve bámult a fiatal urra, aki lovagló helyzetben ült a vele szemben álló széken. Egypár pillanat múlva aztán mégis megszólalt.

- No hát engedd meg, ez mégis csak kissé erős!

Sándor Gyurka - így hívták a széken lovagló fiatal urat - más véleményen volt.

- Nem értem, hogy mit találsz a kérésemen különöst. Csak természetes, hogyha az ember bajban van, hát a barátaihoz fordul.

- Hiszen nem mondtam, hogy nem. És ha azt kérnéd tőlem, hogy váltót irjak alá, Isten neki, megtenném. De az a baráti szolgálat, melyet az imént említettél, tiszta képtelenség.

- Már ugyan miért?

- Furcsa kérdés. Csak nem állithatok be egy vadonat idegen leányhoz, azzal, hogy van szerencsém bemutatni magamat és szíves tudomására hozni egyuttal, hogy Sándor György barátom meggondolta magát és nem hajlandó önt nőül venni.

Sándor Gyurka nem volt tréfás hangulatban, de most mégis elnevette magát.

- Nem, így csakugyan nem képzeltem a dolgot. De nézd csak Feri, engedj egy kissé komolyan beszélni magaddal. Lásd be, hogy annyira benne vagyok a bajban, hogyha te nem segítesz rajtam, hát -

- Hát!

A másik vállat vont.

- Ugyis tudod, hogy mint uriembernek micsoda kivezető utam marad.

Bakó Feri most komolyan dühös lett.

- Ez azt jelenti más szóval, ugy-e, hogy agyon fogod magadat löni. Különbözik igaz, ez még hozzá tartozik azokhoz a banalitásokhoz, amelyekkel már egy félórája hogy mulattatsz. Igazán nevetséges.

Sándor Gyurka elkomolyodott.

- Biztosra veheted, hogy meg fogom tenni.

- Biztosra is veszem. De alaposan tévedsz, ha azt hiszed, hogy ez majd változtat valamit a véleményemen és hogy kevésbé foglak banálisnak tartani, mint most.

Bakó Feri ezzel otthagya az íróasztalát és boszusan sétált fel és alá a szobában. A másik csendesén szívta tovább szivarját. Tudta, hogy barátja végül mégis csak teljesíteni fogja a kérését.

Bakó Ferenc titkár volt a minisztériumban, ahol mint kiváló szakembert nagyrabecsülték. A hivatalán kívül nem igen érintkezett senkivel, esténként följárogatott a kaszinóba és már tiz esztendeje, hogy mindig ugyanazzal a pár emberrel ült le a vacsorához. Ha társaságba hívták, csak a fejét rázta, a frakkos urakat pedig, akik bál előtt a kaszinóban ültek, valami sajnálkozó megvetéssel nézte. Barátai azt beszélték róla, hogy Bakónak - a külföldi vámtételek kiváló ismerete dacára - furcsa gyöngéje van. Mint minden magányosan élő ember, ő is hajlott egy kissé a rögeszmék felé és az évek folyamán egy különös furcsaságra tett szert. Csodálatosan gyűlölte mindazt, amit bármilyen értelemben is banálisnak nevezett. Színházban például már évek óta nem volt, mert amikor legutoljára egy magyar vigjátékba betévedett, a szerelmi

jelenet, amelyben holdfényről és csalogányról volt szó, rettenetes dühbe hozta. Hogy ilyen elvek mellett a női társaságot makacsul kerülte, csak természetes volt.

Sándor Gyurka ugyanabban a minisztériumban dolgozott, mint ő, és ámbár ugyancsak más hajlamai voltak, mégis barátság fejlődött ki kettőjük között. A barátság főleg abban nyilvánkozott meg, hogy Sándor mindenütt rajongó tisztelettel beszélt barátjáról, Bakó viszont adott esetekben váltókat irt alá vagy készpénz kölcsönökkel segített Sándor pillanatnyi pénzzavarán.

Bakó most befejezte a sétáját. Azután megkérdezte:

- Hogy hívják tulajdonképpen azt a hölgyet?

- Margitnak. Tatár Margitnak. Tudod az a magastermetű, feketehaju leány, a Kossuth Lajos-utcában is szokott sétálni néha. Ha társaságba járnál, már bizonyára találkozta volna vele.

- Mivel azonban én nem járok társaságba, talán szives volnál valamivel többet elmondani róla. Különben hogyan történt ez az ostobaság.

- Az eljegyzésem?

- Szép eljegyzés! No hát mondd el az egészet sorjába.

Sándor Gyurka vállat vont.

- Tulajdonképpen nincs azon sok elmondani való. Flirteltem a leánnyal, tudod, az már így szokás.

- Gyönyörű szokás.

- Ugyan kérlek, ne légy hát nevetséges. Mindenki így tesz. Nos és tegnap együtt voltunk egy házimulatságon, aztán együtt táncoltuk a második négyest. A vacsoránál kissé becsiptem, nem nagyon, csak egy kicsit, de azért nagyon jókedvű lettem és nem igen tudtam pontosan, hogy mit beszélek. A négyes alatt, azt hiszem, szerelmet vallottam, vagy ilyesfélét, körülbelül azt mondtam, hogy nem tudok nélküle élni. Ez volt a vigyázatlanság. A leánynak nincsen egy krajcárja sem és már régóta vadászik férjre. De abban a pillanatban ez nem jutott eszembe. Elég az hozzá, hogy most ő kezdett beszélni, azt mondta, hogy ő is szeret, azután bementünk az édesanyjához, magam sem tudom pontosan, hogy történt minden, de a bál végén el voltam jegyezve.

Bakó Feri az ujjával dobolt az íróasztalon.

- Na, kinek van igaza? - mondotta azután. - Minden onnan van, mert nem tudtok leszokni a banalitásokról és azt hiszitek, hogy el kell mondani őket minden áron. Nem tudsz élni nélküle? Ugyan, melyik regényben olvastad ezt a számárságot? Már most látod, hogy mi sül ki belőle.

Sándor Gyurka nem volt vitatkozó kedvében, ráhagyta, hogy Bakónak igaza van: minden rossznak a banalitás az oka.

- De segíts rajtam, öreg. Hidd el, hogy megteheted. Én nem kérhetem vissza a szavamat. De ha te fölmennél hozzá és szépen nyugodtan megmagyaráznád neki, hogy a nősüléshez nincs meg sem a természetem, sem az állásom, bizonyosan fölold majd az ígéretem alól.

Bakónak nagyon nem tetszett ez az ötlet.

- Képtelenség. Hol hallottad már, hogy valaki ilyenféle postával megy föl egy ismeretlen leányhoz. Hiszen elvégre, ha az apád volnék, nem mondom. De így...?

Sándornak eszébe jutott valami.

- Éppen, ha az apám volnál, nem tehetnéd. Annak, elismerem, olyas Kaméliás hölgy-féle ize volna. De mint távolálló jó barát, nyugodtan mehatsz. Igaz, hogy ez szokatlan, de hiszen te gyűlölöd mindazt, ami banális.

Ez az utolsó érv döntött. Bakó még egypárszor körülsétálta a szobát, azután megkérdezte:

- Hát hol laknak tulajdonképpen azok az emberek?

- - - Amikor Bakó Feri másnap délután Tatárék negyedik-emeleti lakása felé kapaszkodott, mégis kissé furcsán érezte magát. A szerep sehogysem tetszett neki. Egyszer már azon volt, hogy vissza fordul. De mégis meggondolta magát.

- Tulajdonképpen megérdemli ezt a leckét a kisasszony is, - gondolá magában. - Persze férjet akarunk fogni minden áron. Hát ő lássa, hogy hova jut ilyen módon.

Bakó szerencsésen megtalálta Tatárék lakását, aztán becsengetett. Egy kis szurtos cselédleány nyitott ajtót, aki kissé gyanakodva nézte. Bakó odaadta a névjegyét és megmondta, hogy Margit kisasszonnyal akar beszélni. A kis leány egy percre az előszobában hagyta, aztán visszajött és bevezette egy kopott eleganciával berendezett szalonba. A kisasszony azonnal jönni fog, csak pillanatnyi türelmet kér.

A pillanatnyi türelem arra kellett Margit kisasszonynak, hogy a haját rendbehozza. Az anya cigarettázva feküdt a pamlagon és nézte, hogy a leánya mit csinál.

- Tulajdonképpen ki az a Bakó Ferenc miniszteri titkár? - kérdezte, mialatt a névjegyet az ujjai között forgatta.

A leánya éppen egy szarvasbőrronggyal dörzsölte az arcát, úgy válaszolt.

- Nagyon kiváló embernek mondják, - de különösnek. Én már hallottam róla. Különben abban a hivatalban dolgozik, amelyikben Sándor. Ő beszélt róla. Nagyon jó barátja.

Tatárnénak ez nem tetszett, kissé fölemelkedett.

- Te Margit, én rosszat sejték. Ez a Bakó valami üzenettel jön.

Margit kisasszony készen volt, azért nem folytatta a beszélgetést, hanem átment a szalonba. Amikor belépett az ajtón, Bakó fölemelkedett és meghajolt. Azután lopva végignézte a leányt. Azt meg kellett adnia Sándor Gyurkának, hogy jó ízlése van. A leány tényleg gyönyörű...

Most helyet mutatott.

- Bakó ur kéretett?...

- Igen. Bátor voltam, hogy... hogy egy barátom megbízásából, egyet-mást elmondhassak.

Margit erősen a szeme közé nézett. Azután intett a kezével.

- A folytatást már tudom. Sándor ur úgy találja, hogy tegnapelőtt kissé többet mondott, mint amennyit akart. Ezt akarja velem közölni, ugy-e?

- Ezt - vagyis tulajdonképpen -

Bakó halálos zavarban volt. Amint az előtte álló leányt nézte, hamarjában semmisem jutott az eszébe. Margit egy pillanatig hallgatott. Aztán még annyit mondott.

- Közlje kérem a barátjával, hogy visszaadom a szavát.

Bakó az ujjai között forgatta kürtőkalapját. Egészen más jelenetre volt elkészülve. Ugy képzelte, hogy a leány szemrehányásokat fog csinálni, talán sirva is fakad. Regényekben és novellákban hasonló esetekben mindig az történik. És mindebből nem következett be semmi.

Ugy találta, hogy ez a magas termetű, feketehaju leány tulajdonképpen egy cseppet sem viselkedik banálisan - és egyszerre érdekelni kezdte. Egyideig nézte a leányt, aztán megszólalt.

- Bocsásson meg, ha egy kérdéssel zavarom még, amelyhez, tudom, nincsen semmi jogom.

A leány szemében egy pillanatra felvillant valami. Aztán csendesen bólintott.

- Tessék.

Bakó elszánta magát.

- Pár pillanat óta ismerem csak, de ezek, úgy hiszem, életének eddig legválságosabb pillanatai voltak. Én, őszintén szólva, egészen más magaviseletet vártam. Hiszen egészen készületlenül találta a hírem és ön mégis hideg maradt és nyugodt. Ezt a nyugalmat nem értem.

A leány egy lépést tett feléje.

- Nem érti? Jó, majd megmagyarázom, mert nem szeretném, ha hamis véleménnyel távoznék tőlem. Ha szerettem volna Sándort, most a földön fetrengenék. De nem szerettem.

Bakó a leányra bámult. Ez a váratlan őszinteség egészen kihozta a sodrából. Fogalma sem volt arról, hogy a társaságban már régóta az ugynevezett „őszinteség” van divatban és valami csodálatost talált Margit szavaiban.

- Nem szereti? - ismételte. - És mégis...

- És mégis beleegyeztem ebbe az eljegyzésbe, azt akarja mondani ugy-e? Látja, kereshetnék most valami regényes okot, ami érdekessé tenne. De nem keresek. Megmondom őszintén: nekem férjhez kell mennem. A szüleimnek már eddig is a terhére voltam, tovább nem lehetek. Olyan, aki megértene, akit szeretni tudnék, alig fog eljönni, férjhez kell tehát mennem olyanhoz, aki nem fog érteni és akit nem fogok szeretni.

Elhallgatott. Bakó pedig egészen különösen érezte magát. Egyre csak az járt a fejében, hogy ime, ez az a leány, aki csöppet sem banális. Talán hibázott, de uram Istenem, ki ne hibáznék, kivált ha gyenge, magára hagyatott leány. De annyi bizonyos, hogy egyéniség.

A téli délután már a vége felé járt. A szobában lassan szétterjedt a sötétség. Bakó egyszerre csak a leány keze után nyúlt.

- És, - és ha az, aki magát meg tudná érteni - ha az eljönne?... - kérdezte.

A leány nem válaszolt. De szó nélkül tűrte, hogy a fiatalember a kezét simogassa.

*

Margit csak este találkozott az édesanyjával.

- Egy miniszteri titkár mégis csak több, mint egy fogalmazó, - mondotta. - És Bakó jóval vagyonosabb is, mint Sándor.

Tatárné odament a leányához és gyöngéden megcsókolta.

- Mégis csak okos leány vagy, Margitkám.

*

Mikor Bakó hazatért a lakására, már ott találta a barátját. Várt reá.

- Nos? - kérdezte.

Bakó nem igen akart válaszolni.

- Hát rendbe hoztad? - firtatta a másik.

- Rendbe.

- És - és nehezen ment?

Erre mégis csak megszólalt Bakó.

- Egy csöppet sem. Margit nem az a banális leány, akihez hozzá vagytok szokva. Nem is tudtad, hogy tulajdonképpen milyen kincs került a kezébe. Különben szerencse, mert úgy sem tudtad volna megbecsülni.

Sándor reábámult a barátjára. Az pedig elhatározta, hogy most már megmond mindent.

- Különben pedig én jegyeztem el.

- Te?

- Én.

Sándor szeretett volna most mondani valamit, de azután ránézett a barátjára és meggondolta magát.

- Eszerint csak az van hátra, hogy szerencsét kívánjak.

Bakó intett a kezével.

- Ugyan hadd el. Tudod, hogy gyűlölök mindent, ami banális...